

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vesna Kundija

Človekove pravice beguncev v Evropski uniji skozi prizmo Hannah Arendt

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vesna Kundija

Mentorica: izr. prof. dr. Cirila Toplak

Človekove pravice beguncev v Evropski uniji skozi prizmo Hannah Arendt

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

POSVETILO

Zahvaljujem se staršem za večno podporo, mentorici za nasvete, predvsem pa mojim srčkom; Juliji in Maksu za motivacijo in Andreju za vse. Hvala!

Za Aylana, Arino, Ahmeda, Mohameda, Arama, Adno, Eliasa, Yaro, Mutanamo, Hamooda, Nadio, Qasima, Fayso, Biruka, Beysana, Alija, Abdullaha, Fatimo, Malalo, Aminula, Namat, Asmo, Omarja, Amal, Akrama, Satarja, Safija, Šaha, Dialo, Halo, Izrao, Šoruk,...

Človekove pravice beguncev v Evropski uniji skozi prizmo Hannah Arendt

Ko se je leta 2015 begunska kriza v Evropi začela poglobljati, smo se vprašali, ali je lahko Evropska unija pri reševanju zgled z odločnim poudarkom na človekovih pravicah. Raziskovalni proces, ki predstavlja integralni del naloge, je razkril univerzalnost dveh stvari, ki smo jih podedovali od Hannah Arendt. Prvič, način neobremenjenega razmišljanja o fenomenu in drugič, večna umestitev pojma banalnosti zla, ki si ga generalna populacija nerada tolmači kot v njem sodelujoča. Ta diplomatska naloga skuša ugotoviti, ali se je pri fenomenu begunstva v 21. stoletju kaj spremenilo, ali pa se morda zgodovina, ki smo se ji odločno zoperstavili z izrekom "never again", v resnici ponavlja. Skozi diplomatsko nalogo bomo preučevali sklepe, politike in stanja, ki so zastavljena "de iure" in raziskovali njihovo realnost "de facto", s poudarkom na tem, kar danes doživlja begunec. Je še vedno dehumaniziran in če je, kdo vse pri tem sodeluje. Spraševali se bomo, ali so elementi totalitarizma še vedno prisotni, gre za podobnost z begunstvom druge svetovne vojne, ali morda za bolj humano in različno obravnavanje beguncev v demokratično razviti družbi. Rdeča nit naloge bo predstavljena iz perspektive begunca, torej, ali mu je danes, slabih 80 let kasneje kaj boljše, ali mu je še vedno odvzeta pravica do pravic. Se Evropa tokrat trdno oklepa svojih humanističnih temeljev, ali pa je potrebno kaj bistvenega spremeniti.

Ključne besede: pravica do pravic, dehumanizacija beguncev, banalnost zla, elementi totalitarizma.

Human rights in European union through Hannah Arendt's perspective

In 2015 when the European refugee crisis started to deepen, we asked ourselves, could the European union be a role model with strong emphasis on human rights. The research process, which represented an integral part of this work revealed two universal discoveries, which we inherited from Hannah Arendt. First, unbiased contemplation about a phenomenon, and second, the always admissible banality of evil, which the general population refrains to interpret as being part there of. This work attempts to find out if the phenomenon of refugees in the 21.st century had changed, or perhaps history, which we have bound to relentlessly not repeat "never again", is in fact repeating again. We will examine decisions, policies, and statuses, which are set "de iure" thus examining their reality "de facto", with emphasis on the refugee's point of view, has he been dehumanized once again, and who all is taking part in that. We will ponder if the elements of totalitarianism are still present, are there similarities with refugees of WW2, or is there a more humane version of refugee treatment in a democratically developed country. Burden of this work will be from the refugee's perspective, thus, is he or she, today, almost 80 years later, any better off, is he still refused the right to have rights, or is Europe fiercely holding onto its humanistic roots, or is there a crucial change waiting to be made.

Keywords: right to have rights, dehumanization of refugees, banality of evil, elements of totalitarianism.

KAZALO

1	UVOD	7
2	METODOLOGIJA IN HIPOTEZE	10
2.1	PREDMET IN CILJI PREUČEVANJA	10
2.2	METODOLOGIJA	11
2.3	STRUKTURA	12
3	KODIFIKACIJA BEGUNCEV IN ČLOVEKOVIH PRAVIC	13
3.1	TEMELJNE ČLOVEKOVE PRAVICE V PRAVU EVROPSKE UNIJE	13
3.1.1	Splošna deklaracija človekovih pravic	14
3.2	STATUS BEGUNCA V PRAVU EVROPSKE UNIJE	15
4	TEORETSKI KONCEPTI HANNAH ARENDT.....	17
4.1	HANNAH ARENDT KOT POLITIČNI MISLEC	17
4.2	VITA ACTIVA	18
4.2.1	Človeška pogojenost, delo, ustvarjanje in delovanje.....	18
4.2.2	Mišljenje, razsojanje, politično in družbeno.....	20
4.2.3	Nevarnosti (ne)delovanja.....	23
4.2.4	Razmislek o "nujnosti" političnega delovanja.....	24
4.3	BANALNOST ZLA IN RAZSOJANJE	26
4.4	TOTALITARIZEM IN DEGRADACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC.....	29
4.4.1	Totalitarizem po Hannah Arendt	29
4.4.2	Degradacija človekovih pravic (pravica do pravic in pravica do pripadnosti)	31
4.4.3	Prostor politične svobode	34
4.4.4	Odvečnost ljudi.....	37
5	MI, BEGUNCI (KRŠENJE PRAVIC BEGUNCEV V PROCESU EVIDENTIRANJA IN "KONTROLIRANE EMIGRACIJE")	39
5.1	POT OD DOMA KOT PRVA STOPNJA DEHUMANIZACIJE PO ARENDOVI (IZGUBA PRAVIC DRŽAVLJANA)	40
5.2	POIZKUS VSTOPA V EVROPSKO UNIJO KOT NADALJEVANJE DEHUMANIZACIJE (BREZ PRAVICE DO PRAVIC).....	42
5.3	IZSTOP IZ RAZVITE EVROPSKE UNIJE V "DRŽAVE V RAZVOJU". .	46
5.4	BEŽNA NORMALNOST V NENORMALNOSTI.....	52
5.5	PONOVEN VSTOP V EVROPSKO UNIJO	54
6	VZPON SOVRAŽNOSTI IN "ORGANIZIRANA NEDOLŽNOST" V EVROPSKI UNIJI	57
6.1	FABRICIRANJE REALNOSTI (BEGUNCI KOT VARNOSTNA GROŽNJA EVROPI)	58
6.2	ODZIV DRŽAVLJANOV EVROPSKE UNIJE.....	59
6.2.1	Solidarnost.....	60
6.2.2	Indiferentnost.....	61
6.2.3	Sovražni govor.....	61
6.2.3.1	Inertni - kjer je skrita banalnost zla.	61
6.2.3.2	Javni.....	66
6.2.3.3	Izvrševalni	67
7	ELEMENTI TOTALITARIZMA V IMPLEMENTIRANIH POLITIKAH DRŽAV ČLANIC EVROPSKE UNIJE	71
7.1	BEGUNCI SO ZA EVROPSKE DRŽAVE ZAPORNIKI	72

7.2	BIROKRATSKI PRISTOP K HUMANITARNEMU PROBLEMU	73
7.3	VARNOST, NEPRODUŠNOST MEJ, ŠELE NATO HUMANITARNOST	74
7.4	"DANES JA, JUTRI NE, POJUTRIŠNJEM NIHČE?"	75
7.5	ZAOSTROVANJE POGOJEV IN KAZNOVANJE ZA ILEGALNI PRESTOP MEJE	75
8	UKREPANJE EVROPSKE UNIJE V BEGUNSKI KRIZI.....	78
8.1	ZAVEZANOST ČLOVEKOVIM PRAVICAM.....	78
8.2	STRATEŠKI PRISTOP EVROPSKE UNIJE K REŠEVANJU BEGUNSK KRIZE	79
8.2.1	Povečini prepozno povečevanje proračunov in dodeljevanje sredstev državam na udaru - praksa je neučinkovita ("premalo - prepozno").....	79
8.2.2	Toleriranje zaostrovanja azilne politike po državah članicah - nekaznovano omejevanje pravice do azila in pojav sovražnega govora.	80
8.2.3	Okrepitev delovanja Frontex in vračanja beguncev v Turčijo, vključen celo NATO - varovanje meje Evropske unije za vsako ceno napram brezpravnim beguncem.....	80
8.2.4	Dogovor Evropska unija - Turčija	81
8.2.4.1	Priznanje Turčije kot varne države	81
8.2.4.2	Zagotovljena sredstva za begunce, da ostanejo izven Evropske unije.	82
8.2.4.3	Pravilo menjave "eden za enega" na škodo najbolj trpečih.	83
8.2.4.4	Liberalizacija vizumov za turške državljane, pospeševanje pristopa k Evropski uniji.	84
8.2.4.5	Turčija po spodletelem državnem udaru razveljavila spoštovanje človekovih pravic.	84
8.2.5	Kritičen razmislek.....	84
8.3	ALTERNATIVNI PRISTOP K REŠEVANJU BEGUNSK FOKUSOM NA ČLOVEKOVIM PRAVICAM IN INTEGRACIJI.....	87
8.3.1	Predgovor	87
8.3.2	Alternativni pristop k reševanju begunske krize	88
8.3.3	Spoštovanje pravic mora postati samoumevna nuja z rigoroznimi posledicami za nespoštovanje.....	90
8.3.4	Brezdržavnost reši poddržavnost.....	90
8.3.5	Pravica do identitete in nadomestnega državljanstva	90
8.3.6	Begunci morajo postati ljudje, ki so obravnavani individualno in ne pavšalno	92
8.3.7	Študente, ki jih je po podatkih OZN 25% vseh bežečih, je potrebno integrirati najhitreje	92
8.3.8	Družine je potrebno integrirati tam, kjer družine so.....	93
8.3.9	Družbena razvitost je relativna	93
9	OVREDNOTENJE HIPOTEZ.....	94
10	SKLEP	98
11	LITERATURA	102

Totalitarizem je gotovo tisti družbeni fenomen, ki je najbolj zaznamoval 20. stoletje. Kar kaže tudi dejstvo, kako živo je še vedno prisoten v javnem diskurzu. Hannah Arendt, ki nam bo služila kot prizma, skozi katero bomo preučevali naš problem, se je študije o totalitarizmu lotila na multidisciplinaren način, se pravi poleg zgodovinsko filozofskega pogleda, posega tudi po kulturoloških, politoloških in socioloških prijemih. Kot taka je s svojo izkušnjo begunstva in kot ena največjih intelektualk našega časa, gotovo najprimernejša oseba, na katero se lahko obrnemo, ko danes skušamo doumeti stisko begunca kot osebe brez statusa. Hannah Arendt je preučevala, kaj je tisto, kar je pripravljalo teren za razodetje absolutnega zla, ki ga ni več mogoče izpeljati iz motivov, ki bi jih ljudje razumeli. Ker se tudi danes elementi totalitarnega še vedno pojavljajo v množičnem družbenem, moramo biti na njih vedno pozorni. Slepno računanje na samorealizacijo "nikdar več", še nikoli ni bilo dovolj. Kot pravi Arendtova "nič več si ne moremo dovoliti, da iz preteklosti vzamemo tisto, kar je dobro in temu kratko malo rečemo naša dediščina, da zavržemo slabo in da ga imamo kratko malo za navlako, ki jo bo čas pokopal v pozabo" (2003, 11). Udarna pest totalitarizma so bili "atomizirani posamezniki, izolirani od soljudi in brez občutenja smisla lastnega bivanja". Imuni na klice totalitarnega smo lahko le z našim nenehnim razmišljanjem in razsojanjem v svetu, kjer živimo in delujemo in zato potrebujemo svobodo. (Tomšič 2004)

In tako se bomo tudi lotili celotne diplomske naloge. Z miselnimi napori. Hannah Arendt nam bo s svojo metodo delovanja in s svojim videnjem totalitarizmov, ter lastno izkušnjo begunstva, večkrat v nalogi služila kot inspiracija k razmišljanju. Saj je ravno Arendtova skrb in odgovornost za sočloveka položila na nas same, na vsakega posebej, na sistem pa le toliko, kolikor mu to dopustimo kot del nedelujoče/nerazmišljujoče mase odvečnih ljudi. Kajti sam sistem, brez družbene podpore, ne more obstati. Sam sistem preprosto nima dovolj kapacitet, da bi uresničil svoje perverzne sanje, če jih ima. V diplomski nalogi bomo spremljali aktualno begunsko krizo¹ in o njej intenzivno razmišljali iz več zornih kotov, pri čemer bomo skušali biti tudi nekoliko "arendtovski", ko se bomo trudili bralcu te diplomske naloge približati agonijo begunca na poti iz

¹Opomba avtorice diplomske naloge: begunska kriza, ki jo spremljamo v okviru naše diplomske naloge je še vedno aktualna in jo zato kot živ organizem, ki se nenehno spreminja, ne moremo v celoti zaobjeti in tako naša diplomska naloga predstavlja le nek izsek iz te krize.

svobode proti "svobodi". V diplomski nalogi bomo skušali razumeti žrtev, kot še včeraj polnopravnega človeka in državljana, danes pa brez vseh pravic, popolnoma odvisnega od naših vrednot in idealov, vendar daleč od naših oči in jo čim bolj realno, brez strahu pred terorizmom, približati bralcu te naloge. Problemizirali bomo, ali absurd begunske krize, "ko begunci bežijo pred puškami (in terorjem), pričakamo pa jih ravno s puškami", kot pravi dr. Bučar Ručman (Košak 2016, 36), ne kaže nemara ravno na našo krizo humanizma. Na to *krizo znotraj krize* moramo biti še posebej pozorni, saj se je že prevečkrat v zgodovini izkazala za nevarno. Tukaj bomo posebno pozornost namenili sovražnemu govoru, ki smo ga označili kot trojanskega konja² v demokracijah. Menimo, da ta nevarnost prihaja od znotraj in ne od zunaj v obliki brezpravnih beguncev. To so ljudje, ki so tudi muslimani in ne muslimani, ki so tudi ljudje (če jim to priznamo). Bežijo pred teroristi in ne s teroristi. Vse te zablode podžigajo banalnost zla in z njim neobčutljivost in našo nerazsodnost. Posebno pozornost bo zato dobil ravno pojav sovražnega govora, ki se je pojavil v državah članicah Evropske unije in ga je bilo zaznati celo pri njenih visokih predstavnikih, ker vse prevečkrat ostane nekaznovan, čeprav je daleč od nedolžnega, ter ga skušali klasificirati glede na delovanje in vzroke zanj. Ugotavljali bomo, ali je inertnost tista, ki predstavlja izjemno vnetljivost družbenega mnenja, ki se lahko v rekordno kratkem času, z izrazito vseprisotno politično in medijsko sugestijo, spremeni v povsem lahkotno in pavšalno izražena skrajna stališča, nato pa celo v skrajno dejavnost, participacijo in aktivnosti slehernika, za katere bi v normalnem stanju vsi pričali na sodišču, da česa takega nikdar ne bi bil sposoben. Menimo, da je ravno to trojanski konj v demokraciji, ki si zato zasluži precej več pozornosti s strani vseh akterjev. Kot je ugotovila že Hannah Arendt, je srž problema vsakokratne obravnave beguncev ravno v njihovi brezpravnosti oz. *brezdržavnosti*, zato bomo razmišljanje izrazito posvetili tudi temu vprašanju. Spraševali se bomo, ali je na kak način mogoče ta pojem *brezdržavnosti* rešiti nemudoma in ravno tam, kjer je to potrebno, s strani zaupanja vredne organizacije, ki bi tako pomagala premostiti primarno oteževalno okoliščino begunstva, ki ga ne samo omejuje v temeljnih pravicah, pač pa tudi prepušča nemilosti tihotapskim združbam in nečloveškim usodam. V tem kontekstu bomo razmišljanje posvetili predvsem možnemu alternativnemu pristopu k reševanju te humanitarne krize. Premisa diplomske naloge bo

²Trojanski konj je bila naprava, ki so jo zgradili Grki v desetem letu trojanske vojne in jim je omogočila zavzetje mestne trdnjave (Wikipedija 2016b).

poglobljena analiza izkrivljene/fabricirane realnosti, ki jo lahko s pasivnim zatiskanjem oči v svojo pavšalno presojo dobi indiferentni državljani, hkrati pa, zaradi absolutističnega žuganja s *svobodo govora*, *antipolitika* lahko spodbuja k vsakršnemu diskurzu, brez etičnih zadržkov, prosto in nepremišljeno, kot bi šlo za gostilniško razpravo v domačem okolju. Cilj naloge je izpostaviti morebitne politike licemerstva in dvoličnosti, ter skušati pokazati na srž problema in na odgovorne v nacionalnem in nadnacionalnem prostoru. Skušali bomo dognati tudi, ali človečnost zopet nadomeščajo izgovori. Kot nekoč, ko je

/s/podletel je vsak poskus mednarodnih konferenc, da bi zagotovili nekakšen legalni status za ljudi brez državljanstva, saj noben dogovor nikakor ni mogel zamenjati ozemlja, na katerega je treba deportirati tujca v okviru obstoječega zakona. Vse razprave o begunski problematiki so s vrtele okrog enega samega vprašanja. Kako lahko begunca ponovno deportiramo? (Arendt 2003, 363)

Rdeča nit naloge bo tako nenehno izpraševanje in raziskovanje, ali navkljub navidezni normalnosti, smer v katero drvimo, še nosi v sebi kaj sočutja, solidarnosti in razsvetljenskih vrednot, na katerih temelji celotna Evropska unija³. Lahko bi rekli "p/olet je miren in pod nadzorom, girooskop deluje, merilec tlaka hidravlične tekočine je v območju zelenega, težava je le v tem, da letalo leti naravnost proti gori" (Khatib 2015).

³ V bodoče lahko tudi krajše kot EU.

2

METODOLOGIJA IN HIPOTEZE

2.1

PREDMET IN CILJI PREUČEVANJA

Hannah Arendt je ena izmed pomembnejših političnih mislecev dvajsetega stoletja, njen vpliv na politično teorijo pa revolucionaren. Poleg dejstva, da je njen način analiziranja fenomenov znotraj družbe svojstven v pristopu, ki ni obremenjen z vzročno-posledičnim povezovanjem dognanj preteklih avtorjev, temveč se posamičnega fenomena, ali teme preučevanja, loti neobremenjeno, kot da ga pred njo ni analiziral, ali mislil, še nihče, je za to delo pomembno tudi njeno izkustvo begunstva in "brezdržavljanstva", kar nam omogoča unikaten pogled s strani političnega misleca, kot tudi begunca, prikrajšanega za temeljne človekove pravice. Hannah Arendt deluje kot "perpetuum mobile"⁴ mišljenja, s tem načinom razmišljanja pa je (po mnenju avtorice te diplome) celotnemu družboslovju (nehote?) naredila uslugo, ko je pokazala, da se za razliko od naravoslovja, ukvarja z dinamičnimi pojavi, na katere vplivajo ljudje, ki so lahko tudi spontani, nepredvidljivi in kot taki neprimerni za postulate, ki so temelj naravoslovja. Lepota in hkrati prekletstvo družboslovja. Kdor hoče verjeti v ljudi, mu morajo biti koncepti Hannah Arendt blizu, to pomeni sprejeti, da imajo ljudje možnost in sposobnost delovanja. *Možnost* v smislu političnega, torej svobodnega, ter *sposobnost* delovanja v smislu mišljenja, razsojanja, odpuščanja, obljubljanja in navsezadnje tudi kaznovanja.

Predmet preučevanja je aktualna evropska begunska kriza, ki je leta 2015 dosegla vrhunec z vzpostavitvijo celinske poti skozi države Balkana.

Z nalogo želimo preučiti in dognati, ali so politike EU na temo človekovih pravic beguncev ustrezno zastavljene in izvajane, ali se morda ponavlja zgodovina odrekanja "pravice do pravic" (primer Judje v nacizmu), ko so begunci izrinjeni iz polja politike in so jim s tem temeljne človekove pravice pravzaprav odvzete.

⁴ **Perpetuum mobile z napako**, če z "napako" označujemo prisotnost oziroma vnos elementa nepredvidljivosti in spontanosti v delovanje, mišljenje samo.

Cilj je ugotoviti, ali je odnos moderne demokratične Evrope institucionalizirane v Evropski uniji soroden v (ne)delovanju⁵ oz. kršenju človekovih pravic beguncev/emigrantov, grozoviti izkušnji holokavsta, ki Evropo že bremeni, oziroma "never again, again⁶?" (Ostroff 2015), kar bomo skušali dokazati skozi naslednje tri hipoteze:

HIPOTEZA 1: Pot beguncev do Evrope je pot razčlovečenja; begunci so prikrajšani za človekove pravice oz. pravico do pravic⁷ po Hannah Arendt, ker ne delujejo več na polju političnega.

HIPOTEZA 2: Banalnost zla; birokratizacija begunskega problema skozi načelo učinkovitosti

HIPOTEZA 3: Aktualna politika Evropske unije na področju reševanja begunske krize vsebuje elemente totalitarizma po Hannah Arendt.

2.2 METODOLOGIJA

Diplomska naloga obravnava aktualno tematiko evropske begunske krize, zato smo na začetku z metodo zbiranja podatkov najprej pregledali številno obstoječo literaturo in članke, ki bi se lahko navezovali na naš predmet preučevanja. Ugotovili smo, da večino knjižne literature predstavljajo teoretski viri. Za ugotavljanje izvajanj politik, obravnava beguncev in kršitev človekovih pravic, pa smo, z izjemo parih publikacij, relevantno vsebino našli izključno v (strokovnih) člankih različnih avtorjev. Našo študijo primera beguncev smo se lotili z metodo intenzivno zastavljenega raziskovanja. Z metodo analize smo preučili zbrano vsebino, vključno z metodo analize uradnih statistik, ter vse skupaj z metodo interpretacije umestili v predmet preučevanja. Deskriptivno metodo smo uporabili pri razlagi teoretskih konceptov Hannah Arendt. Za primerjavo kršenja človekovih pravic Judov s kršenjem pravic današnjih beguncev v Evropski uniji, pa smo uporabili tudi komparativno metodo.

⁵ V smislu "What I propose, therefore, is very simple: it is nothing more than to think what we are doing." Hannah Arendt, *The Human Condition* (HA Center 2011).

⁶ V pomenu, da se zgodovina kršenja človekovih pravic ponavlja in s tem tudi fraza Združenih narodov "Nikoli več". Zopet?

⁷ "K/ot je temu rekel Hegel že veliko pred Hannah Arendt" (Jalušič v Vrdlovec 2016).

Diplomska naloga vsebuje deset poglavij. Prvo poglavje se začne z uvodom, ki pojasni naš izbor Hannah Arendt kot najprimernejše politične teoretičarke za preučevani pojav evropske begunske krize. Njeno večno aktualnost, še posebej, kadar se na področju človekovih pravic soočamo z *nemislečimi*. Drugo poglavje predstavi naš koncept preučevanja z vsemi hipotezami, ter uporabljeno metodologijo in strukturo. V tretjem poglavju se ukvarjamo s kodifikacijo beguncev in človekovih pravic, kjer nas zanimajo predvsem pravne in stvarne definicije, ter mednarodno sprejeti dokumenti, ki so zavezujoči za Evropsko unijo. V četrtem poglavju se poglobimo v teoretske koncepte Hannah Arendt iz področij totalitarizma, banalnosti zla, pravice do pravic, ter človeške pogojenosti, ki nam bodo služili kot teoretska podstat za obravnavo naših hipotez v evropski begunski krizi. Peto poglavje je namenjeno poglobljeni analizi kršenja človekovih pravic beguncev v procesu kontrolirane emigracije skozi države Evropske unije, torej z vidika žrtve, oči begunca. V šestem poglavju bomo obravnavali vzpon sovražnosti in nestrpnosti do beguncev po državah članicah Evropske unije, kjer bomo osredotočeni na retoriko predstavnikov držav članic in evropskih institucij, kot tudi državljanov Evropske unije (osredotočili se bomo na kršitelje). Z elementi totalitarizma v implementiranih politikah držav članic Evropske unije se bomo ukvarjali v sedmem poglavju, kjer bomo poskušali razkriti kršitve evropskih vrednot, načel in prava. V osmem poglavju bomo prikazali delovanje institucij Evropske unije, bodisi za reševanje begunske problematike, bodisi (ne)ukrepanje zoper kršitelje evropskih načel, vrednot in prava in sicer skozi učinkovitost pomoči beguncem. V osmo poglavje smo tako umestili tudi alternativni predlog reševanja begunske krize, kot ga vidi avtorica diplomske naloge. Deveto poglavje je namenjeno pregledu dognanj in spoznanj, s tem pa ovrednotenju preučevanih hipotez, deseto pa služi celovitemu povzetku dognanega in sporočilnosti diplomske naloge.

3 KODIFIKACIJA BEGUNCEV IN ČLOVEKOVIH PRAVIC

Evropska kultura se najpogosteje opisuje kot heterogena, judovsko-krščansko-grško-latinska in razsvetljenska. Našteti vplivi so oblikovali izvirno civilizacijo, ki jo med drugim določajo demokracija, humanizem in racionalizem, dosežki, zaradi katerih je evropska civilizacija superiorna vsem drugim - ali vsaj tak je mit, ki ga Evropa na tihem še zmeraj goji o sami sebi. (Toplak 2003, 14)

3.1 TEMELJNE ČLOVEKOVE PRAVICE V PRAVU EVROPSKE UNIJE

Po Pogodbi o Evropski uniji⁸ je primarno zgodovinsko in politično izhodišče za združitev držav v Evropsko unijo celovitost evropske celine, zavezanost načelom svobode, demokracije ter spoštovanja človekovih pravic, primarno zunanje politično izhodišče, ki ga Evropska unija zasleduje, pa predvsem utrditev miru in svobode, ter solidarnosti do drugih držav v skladu z načeli Ustanovne listine Združenih narodov⁹ (Bohinc 2012).

Temeljne vrednote, kot so spoštovanje človekovega dostojanstva, svobode, demokracije in enakosti, spoštovanje pravne države in spoštovanje človekovih pravic, so določene v 2. členu Pogodbe o Evropski uniji. Ker Pogodba o Evropski uniji ne določa seznama temeljnih človekovih pravic (vsebuje le nekatere določbe, ki neposredno zagotavljajo varovanje temeljnih človekovih pravic), se Evropska unija tu navezuje na Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz leta 1950¹⁰ in listino Evropske unije o temeljnih pravicah. Temeljne pravice so kot splošna načela del prava Evropske unije in kot taka skupna in zavezujoča za vse države članice. Kršitev

⁸ Lizbonska pogodba z dne 01.10.2009 z reformo Pogodbe o Evropski skupnosti (PES) in Pogodbe o Evropski uniji (PEU) ustanavlja enotno Evropsko unijo (EU). Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU) in Pogodba o Evropski uniji (PEU) postaneta temeljni Pogodbi Unije (Bohinc 2012).

⁹ Sprejela in razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov 10. decembra 1948 z resolucijo št. 217 A (III) (Združeni narodi 1993).

¹⁰ Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic iz l. 1950, ki so jo sprejele države članice Sveta Evrope, zagotavlja temeljne človekove pravice, ki jih varuje Sodišče človekovih pravic v Strasbourgu in se ne izključuje, temveč na več področjih prekriva z Evropsko listino o temeljnih pravicah, ki jih varuje Sodišče EU (Bohinc 2012).

temeljnih človekovih pravic je tako prepoznana kot kršitev vrednot Evropske unije (Bohinc 2012).

Akti Evropske unije o temeljnih človekovih pravicah so (Bohinc 2012):

- Deklaracija Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije o varstvu človekovih pravic v Skupnosti z dne 4. aprila 1977
- Deklaracija o temeljnih pravicah in svoboščinah, z dne 4. december 1989
- Listina EU o temeljnih pravicah sprejeta na vrhu v Nici dne 7. december 2000, ki ima enako pravno veljavnost kot Pogodbi o Evropski uniji

3.1.1 Splošna deklaracija človekovih pravic

Kadar govorimo o človekovih pravicah ne moremo mimo ključnega dokumenta, ki je te pravice in svoboščine posameznika podrobno opredelil. S Splošno deklaracijo človekovih pravic je bilo prvič v zgodovini dogovorjeno (in priznано) na mednarodnem nivoju, da je človekove pravice in temeljne svoboščine potrebno spoštovati povsod po svetu. Splošna deklaracija človekovih pravic je nastala kot reakcija na drugo svetovno vojno z namenom, da se tovrstni zločini zoper človeštvo, ne bi nikdar več ponovili. Čeprav pravno ni zavezujoča, služi kot zgled in osnova za dve zavezujoči konvenciji¹¹, ter določila o temeljnih človekovih pravicah mnogokatero ustave.

Ker je nastala z zavedanjem, da sta (kot ima zapisano v preambuli) ravno "zanikanje in teptanje človekovih pravic pripeljali do barbarskih dejanj, žaljivih za človeško vest" (Združeni narodi 1993, 2), se bomo v tej diplomii spraševali, ali ni nemara pogled na pravice, kot jih definira Splošna deklaracija človekovih pravic (naravne, univerzalne in neodtujljive), zastarel oziroma neučinkovit za preprečevanje teptanja le-teh v prihajajočih desetletjih od njenega nastanka. Problematiziranje definicij človekovih pravic, kot naravnih, neodtujljivih in univerzalnih, ne problematiziramo zato, ker ne bi verjeli vanje. Nasprotno, to počnemo ravno zato, ker v njih moramo verjeti, a se vseeno vprašati po njihovi učinkovitosti, če nočemo, da ostanejo zgolj lepe misli na papirju. Človekove pravice ostajajo najpomembnejša podstat vsem odnosom med ljudmi, kot tudi medsebojnemu delovanju vseh držav, institucij. In kot take morajo biti nujno

¹¹ Mednarodni pakt o političnih in državljanskih pravicah (Združeni narodi 1966a) ter Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (Združeni narodi 1966b).

učinkovite, da ne služijo zgolj privilegiranim. Povedano z besedami Hannah Arendt (2003, 358) "oben paradoks sodobne politike ni poln tako ganljive ironije kot razkol med položajem brezpravnih ljudi in prizadevanji dobromislečnih idealistov, ki trmasto vztrajajo pri "neodtujljivosti" tistih človekovih pravic, ki jih uživajo le državljani najbogatejših in civiliziranih držav."

Tiste, za katere se zdi, da človekove pravice v danih trenutkih najbolj potrebujejo in jim ostajajo kot edino upanje, na katerega se lahko obrnejo in računajo, pa vse prevečkrat puščajo na cedilu. Tako se lahko vprašamo, zakaj je koncept naravnih in neodtujljivih pravic človeštvo pustil na cedilu ravno na točki, ko so bile najbolj potrebne (Helis 2008, 73).

3.2 STATUS BEGUNCA V PRAVU EVROPSKE UNIJE

begúneec -nca m (û) kdor (z)beži pred nevarnostjo ali neprijetnostjo: pognali so se za beguncem; goriški begunci v prvi svetovni vojni / vojaški begunec dezertar // kdor se izseli v tujino iz političnih vzrokov; emigrant: politični begunec je zaprosil za azil (SSKJ 2000)

Begunec je vsaka oseba, za katero obstaja utemeljen strah, da bo v svoji matični državi preganjana zaradi rase, vere, narodne pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali političnemu prepričanju in se zato ne želi vrniti v državo, saj nima njenega varstva (Ženevska konvencija o statusu begunca) (Štok 2015). Begunec izgubi varnost v državi, iz katere beži, ali pa kar državo samo.

Evropska unija oblikuje skupno politiko o azilu, priseljevanju in nadzoru zunanjih meja na podlagi solidarnosti med državami članicami, ki je pravična do državljanov tretjih držav; osebe brez državljanstva obravnavajo enako kakor državljane tretjih držav (Pogodba o delovanju Evropske unije 2012, 67. člen). Pravni vir za politiko mejne kontrole, azila in priseljevanja določa 77. člen Pogodbe o delovanju Evropske unije (Pogodba o delovanju Evropske unije 2012, 77. člen). Ta določa, da Unija oblikuje politiko, ki izvaja kontrolo oseb in učinkovit nadzor pri prehajanju zunanjih meja glede na državljanstvo. Evropska unija oblikuje skupno politiko o azilu skozi skupni evropski azilni sistem, subsidiarno zaščito in začasno zaščito državljanom tretjih držav, ki potrebujejo mednarodno zaščito, skladno z načelom nevračanja. Azilna politika

Evropske unije mora biti v skladu z Ženevsko konvencijo z dne 28. julija 1951 in Protokolom z dne 31. januarja 1967 o statusu beguncev ter drugimi ustreznimi Pogodbami (Pogodba o delovanju Evropske unije 2012, 78. člen).

Ne Pogodba ne Listina ne opredeljujeta pojmov "azil" in "begunec". Izrecno se sklicujeta na Ženevsko konvencijo z dne 28. julija 1951 in na Protokol k tej konvenciji z dne 31. januarja 1967 (Evropski parlament 2016).

Skozi nalogo bomo sledili razmisleku dr. Cirile Toplak (Mazzini 2004) o nastanku Evropske unije, ki pravi:

Snovalci predloga evropske ustave so po mojem mnenju iskali skupne točke v pravi smeri, ko so se poskusili zediniti okrog skupnih evropskih vrednot, saj so vrednote tiste, ki pogojujejo človekove odločitve in usmerjajo človekova dejanja. V 2. členu predloga evropske ustave je zapisano, da "je Unija zasnovana na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakopravnosti, spoštovanja prava in človekovih pravic." Za družbe držav članic naj bi bil značilen duh pluralizma, strpnosti, pravičnosti in solidarnosti. Tudi (samo)kritičnost in zmožnost konsenza sta za moderno Evropo značilnejši kot za preostali svet. Brez slednjega Evropska unija sploh ne bi obstajala, kaj šele napredovala in se širila.

in ga povezali z besedami predsednika Evropske komisije, Jean-Claude Juncker (B. V. in A. P. J. 2015), ki je dejal "č/as je za človečnost in človeško dostojanstvo. Za Evropo je pomembna tudi zgodovinska pravičnost. Vsi se moramo zavedati, da je Evropa celina, kjer je bil skoraj vsakdo nekoč begunec." Iz tega lahko sklepamo, da bi Evropska unija s kršenjem, ali ignoriranjem človekovih pravic beguncem, kršila svojo bit iz katere izhaja in jo povezuje in na katero je kot naslednica idej razsvetljenstva in humanizma tako zelo ponosna.

4

TEORETSKI KONCEPTI HANNAH ARENDT

4.1

HANNAH ARENDT KOT POLITIČNI MISLEC

Kljub temu, da Hannah Arendt¹² nedvomno sodi med "najmarkantnejše mislece 20. stoletja" (Jalušič v Arendt 1996, VII), pa njen fokus na področje politike in njenega smisla, izstopa. Hannah Arendt politiko razume kot "razmerje, od katerega je odvisno življenje vsakega posameznika" in prav zaradi tega je delovanje na področju politike toliko bolj nujno za človeka kot bitje, ki se kot nov član rodi v ta svet.

Njena kritika novoveškega subjekta, za katerega se zdi, da je izgubil svoj potencial kot subjekt političnega in zapopadel celo "v popolno antipolitičnost ali v "etično pozicijo", ki se dvigne "nad" politiko tako, da zanika njen "smisel""(Jalušič v Arendt 1996, VII), je danes še toliko bolj na mestu, saj nam je od politične angažiranosti osemdesetih, ostalo bolj malo interesa za politično delovanje, mišljenje in razsojanje. Prav promocija, oziroma substitucija družbene enakosti za politično, vdor družbenega na politično torej, je glavni pospeševalec izgube političnega potenciala, ki je v nas.

Zaradi njenega fenomenološkega pristopa k raziskovanju, to je, da preprosto misli fenomene, katerih vir je človeško delovanje, ki nosi v sebi potencial *nenujnosti*, torej spontanosti, nepredvidljivosti in s tem nekavzalnosti, je bila pogosto kritizirana kot neznanstvena. Njena metoda je tako mišljenje samo. Hannah Arendt je svojo metodo analiziranja označila za "old-fashioned-story-telling" (Jalušič v Arendt 1996, XIII). Jalušičeva pa jo označi za "pripovedovalko dogodkov, ki poskuša misliti politično in ki je za svoje mišljenje odgovorna" (Arendt 1996, XIV). Vsekakor pa je, kot jo povzame njen prijatelj Hans Jonas (Jalušič v Arendt 1996, LIII), "s/ stilom svojega raziskovanja postavila merilo, ki bo, dokler se bomo spominjali njenega vzora, zagotavljalo, da ni nobenega poceni recepta za človeško dilemo."

¹² Hannah Arendt se je rodila 14. oktobra 1906 v Hannovru, v židovski družini. Kot židinja se je kmalu soočila z izkušnjo antisemitizma, na njene nazore pa je prav gotovo vplivala tudi njena izkušnja begunstva (Jalušič v Arendt 1996, VII-LIII).

V Viti Activi Arendtova raziskuje pogoje človeške eksistence in s tem tudi pogoje političnega delovanja. Politično delovanje, ki je dano kot možnost ljudem, kot živim bitjem rojenim v ta svet, vsebuje elemente spontanosti in nepredvidljivosti, *nenapovedljivosti* (kar je totalitaren sistem vedno poskušal izničiti). Aporija takšnega delovanja je v tem, da je po eni strani glavni element svobode, po drugi pa lahko postane glavna nevarnost za človeško eksistenco samo. To nevarnost pa je treba reševati na političen način; z mišljenjem in razsojanjem, s solidarnostjo, z obljubljanjem in odpuščanjem, ter kaznovanjem, ko dejanj, zaradi teže zločina, ni mogoče odpustiti (Jalušič v Arendt 1996, VII–LIII). Po mnenju avtorice te diplome, Hannah Arendt v element spontanosti vnaša *pravico do premisliti si*. Ta pravica, oziroma možnost, je ključna za argument potencialne novosti, ki jo vsak nov član lahko prinese v obstoječe stanje *duha*.

Beseda Vita Activa zajema tri temeljne¹³ človeške dejavnosti: delo, ustvarjanje in delovanje (Arendt 1996, 9).

4.2.1 Človeška pogojenost, delo, ustvarjanje in delovanje

Človeška pogojenost je fokusirana na izkustvo rojstva, na sam začetek eksistence. Sam začetek vsebuje človeško možnost, ki *lahko* vodi tudi v politično izkustvo. Poudarek na izkustvu rojstva, je poudarek na nataliteti, porojenosti in novosti, začetku vsakega človeškega bitja. "Človeška pogojenost, ki se kaže kot nataliteta, pluralnost in svetnost, ter splet človeških odnosov, ki nastane, ker je z nataliteto in s pluralnostjo dana možnost delovanja, edine človeške dejavnosti, ki poteka "brez posredovanja materije"" (Jalušič v Arendt 1996, XXXVI).

Dejavnost dela ustreza biološkemu procesu človeškega telesa. Prežema ga nujnost eksistence. Temeljni pogoj za dejavnost dela je tako življenje samo. V ustvarjanju se manifestira protinaravno, producira se umetni svet stvari. Temeljni pogoj za dejavnost ustvarjanja je tako svetnost, odvisnost človeške eksistence od predmetnosti,

¹³ Temeljne dejavnosti so zato, ker vsaka od njih ustreza enemu od temeljnih pogojev, pod katerimi je človeštvu dano življenje na Zemlji (Arendt 1996, 9–10).

infrastrukture. Medtem pa je delovanje edina dejavnost, ki se dogaja neposredno med ljudmi. Njen temeljni pogoj je dejstvo pluralnosti, dejstvo, da na svetu nismo sami¹⁴, niti vsemogočni. Dejstvo človeške pluralnosti, kot temeljnega pogoja delovanja in govorjenja, se manifestira na dva načina; kot enakost¹⁵ in kot različnost¹⁶ (Arendt 1996, 181). Vse tri temeljne dejavnosti so torej pogojene s človeškim življenjem, s tem, da pridemo na svet z rojstvom in izginemo s smrtjo (Arendt 1996, 9–14).

Ključna razlika med delovanjem in delom, ter ustvarjanjem, je v tem, da sta ostali dve bodisi podvrženi nujnosti življenja (delo, ki ga opravlja animal laborans), ali pa poteka znotraj logike cilj-sredstvo (ustvarjanje, ki ga opravlja homo faber) (Jalušič v Arendt 1996, XXXVI). Delovanje tako edino sodi v javnost in je privilegij človeka. Je osvobojeno posredovanja materije, materiala in stvari in kot tako svobodno konstituira javno življenje. Problem današnjega časa pa je, da je javni prostor okupiran s strani družbenega, torej tistega, kar sicer sodi v privatno. S tem, ko ustvarjanje ali delo, nadomesti delovanje v javnem in se prične spreminjati v *delovno družbo*, se povečuje *avtomatizacija delovanja*, ki ni več svobodno, temveč v človeške zadeve vnaša konformizem, behaviorizem in avtomatizem. Tako pride do vladavine nikogar, zbirokratizirane družbe, kjer svoboden človek, ki razsoja in misli, postane odvečen, saj delovanje nadomesti obnašanje, ustvarjanje ali celo delo. Z naraščanjem prebivalstva politično konstituirane skupnosti, se povečuje verjetnost, da bo prednost znotraj javnega ohranil družbeni in ne politični element (Arendt 1996, 25–81).

Odvečnost ljudi v današnjem neoliberalnem kapitalizmu, ki mu prednjači ekonomska logika stvari, torej je tudi človek zreduciran na strošek in kot tak postaja čedalje bolj odvečen, lucidno izpostavi večkrat nagrajeni bolgarski pisatelj Ilija Trojanow. Kdor ničesar ne producira in ničesar ne konzumira, je odveč - to je morilska logika poznega kapitalizma, ki tako služi le še tistemu enemu procentu najbogatejših. "Zaradi pritiska, da nepretrgano funkcioniramo in konzumiramo, se nam zdi vse težje začutiti empatijo in preprosto biti srečen," je zapisal Trojanow (Megla 2014; Trojanow 2014). *Njegov* odvečni človek je rezultat ekonomsko determinirane logike kapitalizma, ki se je razlezel v vse pore in ki je za dobičke žrtvoval človeka in človečnost. Ta popolnoma

¹⁴ Ta pluralnost za ljudi pomeni življenje, biti živ – biti med ljudmi, umreti- prenehati biti med ljudmi (Arendt 1996, 10).

¹⁵ Brez enakovrstnosti ne bi bilo nobenega razumevanja med živečimi /.../ (Arendt 1996, 181).

¹⁶ Brez različnosti /.../ne bi potrebovali ne jezika ne delovanja /.../ (Arendt 1996, 181).

nerereflektirana rušilna sila kapitalizma. Ali kot je nekoč dejal Josip Visarjonovič Stalin "Ni človeka, ni problema." Brez človeka pa tudi kapitalizma ni, ni potrošnika, ni dobička. Koga izkoristiš, ko zmanjka ljudi? Kapitalizem se pogreza sam vase, *požrla* ga bo lastna logika po čedalje večjih dobičkih, gospodarski rasti in varčevanju. "Dlje ko se uklanjamo prisilam frenetične ideologije rasti, ki po vsem svetu vodi v cvetočo konjunkturo socialne nepravilnosti, bolj se brišejo meje med človekom in odpadki" (Trojanow v Bukla 2014). Bolj se izrisuje jasna podoba odvečnega človeka. Človeštva. (Videmšek 2014a)

4.2.2 Mišljenje, razsojanje, politično in družbeno

Kot smo že razdelali, vsak nov človek, ki se rodi v ta svet, prinese s seboj potencial, da spremeni obstoječe družbeno. Pomen političnega angažmaja nikakor ne more biti učenje uboganja oziroma poslušnosti (Arendt 1996, XIX), saj je, kot nadaljuje Arendtova (1996, 191) "d/elo vanje spletanje lastne niti v splet, ki ga nismo ustvarili sami." V času antike je družbeno zavzemalo privatno, zasebno sfero, sfero gospodinjstva in gospodarstva. Javno pa polje svobode, politike, kjer si družbenega razbremenjen in šele kot tak deluješ svobodno. Mišljenje in razsojanje sta tako možna le na področju svobode, torej politike, kjer "mehanizem družbene logike poenotenja - obnašanja" (Arendt 1996, XXIV), ne deluje. V družbenem imaš na razpolago dve možnosti; bodisi popolno prilagoditev ali marginalizacijo; tako nisi svoboden. Medtem, ko marginalizacija nosi v sebi potencial sovražnega delovanja¹⁷ (kar potrjuje visok odstotek nezaposlenih tujcev v Evropski uniji, njihova neuspešna integracija in s tem povezana potencialna radikalizacija, ki vodi v nasilna dejanja (J.S. 2015; Štamfelj 2015; Zerouala v Sajovic 2015), pa prilagoditev vsebuje nevarnost nedelovanja v smislu sposobnosti svobodnega mišljenja in razsojanja (Arendt 1996, XXV)

Kritiko družbenega, kot izгона iz polja svobode oziroma polja politike, na račun mišljenja in razsojanja, najbolje povzame naslednji citat: "Ljudje, posamezniki, ki imajo zgolj družbeno eksistenco, ki so in poskušajo biti "enaki" zgolj kot družbena bitja, in ki morajo v končni instanci računati le na humanizem in toleranco, na človeškost drugih

¹⁷ "Samozavestni pariah" razliko, ki je izvor nemoči in marginalizacije, transformira v moč in upor (Arendt 1996, XXV).

ljudi, so družbi izpostavljeni tako rekoč na milost in nemilost..." (Arendt 1996, XXV).
Žal, se vse prevečkrat izkaže, da to pomeni na nemilost!

Družbeni konformizem, ki je bodisi nuja ali usoda, je eden glavnih elementov nevarnosti totalitarnega. Brez družbenega konformizma popolna izpeljava totalitarnih grozot ni mogoča, iz česar lahko sklepamo, da sta tako holokavst, kot ostale množične kršitve človekovih pravic (npr. Ruanda, iztrebljanje v Bosni...) možne samo z *odobritvijo*, ali tihim soglašanjem, sodelovanjem ali nedelovanjem (t.j. *nemišljenjem* in *nerazsojanjem*) družbe. Tako kot je v nacistični Nemčiji "pri večini ljudi obstajalo "razumljivo nagnjenje, da so bolj verjeli uradnim vladnim informacijam kot pa beguncem, ki so bili kot Židje in socialisti tako ali tako sumljivi"" (Arendt 1996, XXIX), lahko potegnemo vzporednico z današnjimi begunci, ki so nam sumljivi kot muslimani, torej gotovo potencialni teroristi. To miselnost še dodatno krepi prevladujoči medijski diskurz, ki v ospredje postavlja begunca kot varnostno grožnjo oziroma potencialnega terorista (Vezovnik v Vasev 2016b). Družbeni konformizem je "najhujši nasprotnik delovanja, političnega zadržanja, ki edino omogoča ohranitev lastne identitete in hkrati upiranje mehanizmom totalnega obvladovanja in ukinjanja distance med posamezniki" (Arendt 1996, XXV). Medtem, ko totalitarizem ukinja distanco med ljudmi, da "padejo drug v drugega", jo s tem hkrati tudi ustvarja, saj so kot taki nezmožni empatije in solidarnosti do drugega.

Zakaj je tako pomembno, da (*nad*)*nacionalna* država garantira humanistične oz. razsvetljenske ideale?¹⁸ Če so ljudje izpostavljeni "zgolj družbeni eksistenci in družbeni asimilaciji se lahko humanizem, naklonjenost in toleranca kaj hitro spremenijo v družbeno sovraštvo, ki lahko v modernih suverenih sistemih seže tja do (nacionalne) države, jo osvoji in uporabi za namene, ki na prvi pogled popolnoma "služijo" tradicionalnim vrednotam" (Arendt 1996, XXVI). In ker je ljudstvo brez države (npr. Judje za časa nacistične Nemčije, ali vsakršni begunci, ki bežijo pred vojno, ki je uničila državo), pravzaprav brez eksistence in svobode, saj družbena eksistenca ni politična, gre za "gole ljudi"¹⁹, ki jih ne ščiti več nobena nacionalna država in s tem so izgubili tudi možnosti obrambe svoje eksistence. Ker njihova nepolitičnost (t.j. nedelovanje na polju

¹⁸ "Napak je domnevati, da je dejanski politični prostor prisoten vedno in povsod tam, kjer ljudje živijo skupaj in sicer samo zato, ker so ljudje bitja, ki znajo delovati in govoriti. Celo tam, kjer tak prostor obstaja, se večina /.../giblje izven njega" (v zgodovini sužnji, danes delavno prebivalstvo, ki se briga le za svoj zaslužek) (Arendt 1996, 209).

¹⁹ Goli človek je človek brez političnih atributov (Arendt 1996, XXV).

politike), skupaj z neenotnostjo, paralizira možnost akcije (Arendt 1996, XXVII), nam Žižkov stavek (2015, 46) "olj kot kadarkoli doslej moramo vztrajati pri ogroženem projektu evropskega razsvetljenstva", ne bi mogel zveneti bolj na mestu. Vendar se z njim lahko strinjamo le do te mere, ko v njem na prvem mestu še lahko prepoznamo poudarek na človekovih pravicah, kakor hitro pa skuša begunce "radikalizirati" kot potencialno grožnjo evropskim vrednotam, ko pravi, da je potrebno "opustiti liberalne sanje o sobivanju različnih kultur" in to v taisti Evropi, za katero pravi Toplakova (2003, 18), je značilna ravno "mozaična kultura" in ko skuša v ospredje krize postaviti tudi odgovornost beguncev za krizo, ki ne morejo biti le "nemočna, slepa žrtev, ki nima nikakršne odgovornosti" (Žižek v B.V. 2016), potem se preprosto ne smemo več poistovetiti z njegovimi besedami, saj bo sicer res ogrožen evropski projekt razsvetljenstva. Ker pravzaprav tistim, ki *evropske vrednote* najbolj potrebujejo, odreka pravico do njih. Tukaj gre za priznanje *pravice do pravic* in ne podcenjevanje *Drugega*, kot namiguje Žižek. Od vnosa strahu v dialog javnega in potenciranja sovražnosti, nerazsojanja in kršenja temeljnih človekovih pravic, pa, kot smo se, žal, lahko že večkrat prepričali, ni daleč! Do legitimacije izgovorov (npr. strah do islamizacije Evrope (Štefančič 2015a)) na račun človečnosti, mora biti ničelna toleranca in takojšnji alarm za potencialno kršenje človekovih pravic. Kot pravi ddr. Rizman (Trampuš 2015a),

/č/e bo prevladal strah, bi bilo to najboljše zagotovilo za zmago ali prevlado fašizma. Prebežniki oziroma begunci so razlog, da ga lahko celo prej prepozna(va)mo in odvrnemo. Ne bi bilo prvič v novejši evropski zgodovini. Naj pa še dodam, da pri tem odpor oziroma rezistenca sama po sebi ne zadostuje, da potrebujemo alternativno zamisel družbe.

Predvsem pa za človečnost, človeški odnos do beguncev torej, ne rabimo nobene strategije iz Bruslja, niti države. Solidarnost in to, da se človek do človeka obnaša človeško, nosimo v sebi kot ljudje. Zato jo lahko pokažemo brez navodil. Vsak poskus države, ki omejuje takšno pomoč beguncem, ki temelji na človečnosti, kot so jo nekatere članice Evropske unije (S.V.a 2015), je kot tak neskladen s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah. Resnično potrebujemo "okrevanje skupnosti" (Zadnikar v Aleksič 2012).

4.2.3 Nevarnosti (ne)delovanja

Kot smo zgoraj že omenili, delovanje Arendtova opredeli kot tisto dejavnost, ki se dogaja neposredno med ljudmi, torej je pluralnost njen temeljni pogoj. Ljudje lahko delujejo le na polju političnega, kjer so osvobojeni družbenih spon. "Vsak lahko postane političen ravno zato, ker *ni družben* in ker ni izpostavljen nobeni družbeni prisili: ne vladajočemu mnenju drugih, ne družbenosti v obliki nujnih vlog, privatnosti, družine, gospodinjstva, bližine drugih, nasilja, vsega, kar znotraj družbenega ukinja distanco" (Arendt 1996, L). Ravno to svobodno delovanje, ki implicira, da "oblasti ne moremo ustvariti, producirati in načrtovati - lahko se samo "aktualizira", kadar ljudje skupaj delujejo, in izgine, kadar prostora za delovanje, za to, čemur danes nekateri pravijo "aktivno državljanstvo", ni več" (Arendt 1996, XXXVIII), nosi v sebi omejitve. Elementi omejitve takega delovanja so nepredvidljivost, ki pride s potencialom spontanosti, neomejenost in negotovost izida, nezmožnost načrtovanja, moralna neodgovornost, ki izhaja iz pluralnosti delovanja delujočih. Arendtova tu ponudi več rešitev in sicer obljubljanje²⁰, ki naj reši zagato nepredvidljive prihodnosti in odpuščanje²¹, ki omiljuje dejstvo ireverzibilnosti že storjenega in nas osvobodi okov preteklosti. Kaznovanje rešuje zagato moralne neodgovornosti zaradi pluralnosti delovanja in izpostavi oziroma poudari osebno krivdo (ne kolektivno krivdo, ki lahko terja kolektivno maščevanje), oziroma odgovornost, do totalitarnega (Arendt 1996, VII–LIII, 232, 249–251).

"Aktualnost njenega spoznanja, da brez politične akcije in osebnega razsojanja ter javnega angažmaja najhujšega ne more preprečiti nobena filantropija, nobena "človeškost" (Jalušič v Arendt 1996, XXVIII), je ključna tudi danes, ko se soočamo z begunsko krizo. Kot smo že dognali, je družba s svojim ne angažmajem, tišino, tista, ki omogoči uveljavljanje totalitarnega. Tudi (ali predvsem?) intelektualna elita, torej tisti, ki so *poklicani misliti*, pa so še toliko bolj odgovorni, da se pri svojem mišljenju in razsojanju ne držijo zgolj "ograj in producirajo ideologije" (Arendt 1996, XXII–XXIII). Na tem mestu tako ne gre prezreti besedila Grand hotel Abgrund, ki naj služi kot apel vsem intelektualcem, da ne obtičijo v tišini. Georg Lukács ga je objavil leta 1933 (Lukacs v Horvat 2014) kot

²⁰ Kot konsenzualni akt.

²¹ Kot posvetna kapaciteta.

/u/ničujočo kritiko psevdopozicije fašizmu. Bistvena ugotovitev besedila je bila: katerikoli intelektualec, ki se vdaja slepilu, da se proti nacionalsocializmu lahko bori, ne da bi sprejel komunizem, se ni zgolj obsodil na impotentni odpor, ampak je bil - svojim nameram navkljub - obsojen tudi na to, da postane zaveznik samih nacistov.

4.2.4 Razmislek o "nujnosti" političnega delovanja

Če svobodno delovanje, ki je možno le na polju političnega, nadomestimo z družbenim ustvarjanjem (kjer je predvsem cenjena produktivnost in genialna ustvarjalnost znanosti kot malika novega veka, zaupanje v orodja, načelo koristnosti²² in zaničevanje mišljenja, ki ne vodi v fabriciranje...) in se namesto *zakaj*, sprašujemo samo še po navodilih *kako* in ko/če nenazadnje še ustvarjanje, s katerim smo si olajšali delo, nadomestimo z delom (povečevanje dela, delovnega ljudstva, se sliši še kako znano), postajamo delovna družba, kateri zmanjkuje dela, torej edine dejavnosti, na katero se še spozna in kot taka postaja odvečna sama sebi. S tem drvimo v pogubo in nevarnost, da se človek spremeni v animalično bitje, saj delovanje, ki je eminentno človeška sposobnost, izginja. Moderni svet v svojem razvoju pravzaprav označuje izguba izkustva. Kot pravi Arendtova (1996, 334–339),

/.../ celo mišljenje, povezano s sklepanjem, je degradirano zgolj v možgansko funkcijo, ki jo elektronski računalniki opravljajo znatno bolje, hitreje in bolj tekoče kot človeški možgani. Delovanje, ki je bilo najprej izenačeno z ustvarjanjem, zdaj pade na nivo dela. /.../ Družba dela se v svojem zadnjem stadiju spreminja v družbo jobholderjev, ta pa od svojih pripadnikov ne zahteva nič več kot avtomatsko funkcioniranje /.../ čisto mogoče je, da se novi vek, ki se je začel z neverjetno obetavnim aktiviranjem človeških sposobnosti in dejavnosti, konča z najbolj usodno, sterilno pasivnostjo, kar jih je kdaj poznala zgodovina.

Absurd dobe je tudi to, da je sposobnost delovanja danes zaznati predvsem v raznih nepolitičnih znanstvenih združenjih in organizacijah, vendar delovanje znanosti ni delovanje v spletu človeških zadev (Arendt 1996, 338).

²² "Ko je načelo koristnosti, dejanski zapopadek ustvarjalnega mišljenja, nadomestil "račun sreče", načelo "največjega možnega dobrega počutja kar najbolj številnih" (Arendt 1996, 321).

To, da v današnjem času lahko tako *nekrivdno* in *nedelujoče*²³ spremljamo begunsko krizo ima nemara kaj opraviti tudi s tem, da smo se z ritualom volitev odvezali odgovornosti. Kot razmišlja Darij Zadnikar (Arendt 2007, 343–361), smo s tem prenosom, oziroma ritualom, kastrirali svojo politično voljo, odgovornost in svobodo. Ta kastracija politične moči ljudi, se danes označuje za *pravo politiko*, v biti pa gre, kot bi se najbrž strinjala tudi Hannah Arendt, za *antipolitiko*. Ljudje, ki nimajo več svobodnega političnega prostora, kjer bi lahko delovali, so, sicer olajšani bremena moralnega delovanja, vendar s tem oropani tudi svoje človečnosti, saj je njihovo delovanje zdaj zreducirano na obnašanje, oziroma na avtomatizirano uboganje navodil oblasti, ki je prežeta z družbeno, nesvobodno komponento. Antipolitiko. "Politika je v takih razmerah medijski voajerizem, medtem, ko se resnična politika paradoksalno dojema kot nepokorščina in subverzija", pravi Zadnikar. Zato je na mestu vzklik: "Postanimo nepokorni. Spolizirajmo²⁴ se!" Ta potreba je zajeta že v sami biti javnega mnenja (ki to ni) danes. Saj je ožji pojem od *javnosti* v Antiki, ko je pomenila "odprt diskurzivni prostor politične moči" (Zadnikar v Arendt 2007, 355):

/Š/teje le kot mehanizem ohranjanja u-stroja in beleži ter reproducira normalnost črede kot pasivne apolitične združbe dobrih ljudi. Dobrih "po naravi", v okrilju intimnega nedelovanja (idioteus²⁵), in hkrati dobrih za administriranje uredb oblasti, pa naj gre za Endlösung, ki jo je Eichmann skrbno soorganiziral, ali izbris iz registra stalnega prebivalstva, ki so ga izvajali uradniki slovenskih upravnih enot. Ali nekritično in neprizadeto obravnavanje stiske beguncev, lahko dodamo.

Od tu izvor banalnosti zla, ki ga bomo podrobneje obdelali v naslednjem podpoglavju, na tem mestu pa smo ga omenili zgolj kot motivacijo za ponovno vzpostavitev političnega delovanja. Saj današnja neoliberalna globalizacija predstavlja veliko nevarnost za človeka in njegov potencial delovanja. Nacionalno državo *osvobaja* ekonomske in socialne funkcije, ter krepi njeno represivno vlogo, kamor šteje tudi pojav in porast nacionalistične ksenofobije (ki jo bomo podrobneje obdelali v nadaljevanju diplomske naloge). "Odpiranje kapitala postane zapiranje ljudi /.../ dopolnjujejo

²³ Nedelujoče v smislu družbe, ki s "tišino" prispeva h kršenju človekovih pravic.

²⁴ V smislu osvoboditve izpod družbene antipolitike.

²⁵ Stari Grki so z idiotēs označevali tiste, ki so bili popolnoma apatični in se niso ukvarjali z javnimi zadevami (Vodovnik v Horvat 2014, 36–37).

vojaške koalicije, ki po potrebi posredujejo, kjerkoli se jim zahoče, /.../ ker jih legitimira ekonomska korist in logika nad-oblasti" (Zadnikar v Arendt 2007, 357–358).

Upanje za "krepitev skupnosti", pa vendarle dajejo nove oblike mrežnega organiziranja, ki nadomeščajo tradicionalne hierarhične. Upanje dajejo vsi prostovoljci, ki v ospredje krize beguncev postavljajo človekove pravice in ne ekonomijo. Zarisujejo novo razpršeno politično moč. "Legitimnost, ki jo proizvede razpršena politična moč, zaznamo prej v množstvu drobnih aktivnosti kot pa v mednarodnih institucijah", razmišlja Zadnikar (Arendt 2007, 358–359). Delovanje prostovoljcev oziroma vseh skupin, ali organizacij, ki v ospredje delovanja postavljajo sočloveka in njegove pravice, so spodbuda, iz katere se lahko krepi spoznanje in zahteva po boljšem svetu. Po obnovi politične moči ljudi.

4.3 BANALNOST ZLA IN RAZSOJANJE

Hannah Arendt je na začetku šestdesetih let kot poročevalka za tednik The New Yorker v Jeruzalemu spremljala sojenje nacističnemu vojnemu zločincu Adolfu Eichmannu. Tam je prišla do, za takratno javnost še posebej, šokantnih ugotovitev o tem, da zlo ne samo, da ni v nemškem narodu, ampak tudi ni v "človeški naravi", niti ni izraz "nečloveškosti". Zlo se je v resnici izkazalo za precej bolj banalno. Tisto, kar je bilo zastrašujoče pri zlu, je bila prav njegova normalnost. Bilo je "brez motiva" pravi Jalušičeva (Arendt 1996, XXXI; Štefančič 2007).

Težava pri Eichmannu je bila prav v tem, da mu je bilo podobnih toliko ljudi, in da ti niso bili niti perverzni niti sadistični, da so bili, in so še vedno, strašansko in zastrašujoče normalni /.../ da ta novi tip zločinca, ki je v bistvu hostis generis humani, svoje zločine opravi v okoliščinah, v katerih praktično ne more vedeti ali slutiti, da dela kaj narobe (Arendt 2007, 318).

Eichmann ni bil ne Jago ne Macbeth in niti na kraj pameti mu ni padlo, da bi se tako kot Rihard III odločil, "da bo podel". Razen izredne marljivosti, ki jo je vložil v osebno napredovanje, ni imel nobenih motivov. In ta marljivost sama po sebi nikakor ni bila zločinska; zagotovo ne bi nikoli umoril svojega nadrejenega, da bi podedoval njegov položaj. Po domače povedano, preprosto nikoli ni spoznal, kaj dela (Arendt 2007, 330).

Totalitarni sistem, nacionalsocializem, je spremenil državo v tekoč birokratski stroj, kjer so bile elementarne vezi med ljudmi (tako javni prostor, kot zmožnost empatije) porušene. S tem pa tudi garant ohranitve političnega. Prišlo je do zloma osebne sposobnosti razsojanja. Povprečen mali človek, prilagojen avtomatizmu totalitarne mašine, ki ne razmišlja, zgolj uboga. Problem samoprevare, da ne dela drugega kot spoštuje zakone, je ukoreninjena v miselnost pravega birokrata. To ga namreč varuje pred resničnostjo kot takšno. Vse kar dela birokrat je, da izpolnjuje dolžnosti pokornega državljan; uboga ukaze in zakon. Kje je vsa odgovornost, ko nisi gospodar svojih dejanj? Ta distanca od vesti omogoča največje zlo in v tem je vsa banalnost (Arendt 2007, 65, 160–161)

Če se obtoženec brani s tem, da ni ravnal kot človek, pač pa zgolj kot funkcionar, katerega funkcije bi prav tako lahko opravljal kdo drug, je to tako, kot bi se zločinec skliceval na statistiko zločinov - ki navaja, da se toliko in toliko zločinov na dan zagreši na takšnem in takšnem kraju - in izjavil, da je storil le to, kar je bilo statistično pričakovano, da je zgolj naključje, da je to storil on in ne kdo drug, saj je konec koncev nekdo moral (Arendt 2007, 332).

Kako ekstremna je banalnost zla v svojih dejanjih oziroma učinkovitosti, ko je enkrat osvobodjena razmišljanja in s tem razsojanja, pa najbolj povzame memorandum nekega pripadnika SS Eichmannu in sicer "/da/ "Judov v zimi, ki prihaja več ne bodo mogli nahraniti", in mu v premislek ponujal predlog o tem, "ali ne bi bila najbolj humana rešitev, pobiti za delo nesposobne Jude, na kak hitrejši način. To bi bilo vsekakor bolj sprejemljivo, kot pa da jih pustimo umreti od lakote" (Arendt 2007, 117).

Ko ljudje nehajo razmišljati in se pričnejo samo še obnašati po danih družbeno sprejemljivih vrednotah, se lahko obnašajo tudi protislovno (danes morilec, jutri mirovnik), zato je vsak totalitarni sistem poskrbel, da so se ljudje obnašali, kot je sistem narekoval. Če/ko ne razmišljaš, je možen celo obrat v drugo smer, kjer zopet delaš, kar ti je naloženo. To daje prosto pot najbolj absurdnim situacijam, ki jih človek, ki razmišlja, težko dojame (Arendt 2007, 163, 177) "Če si imel doslej polne roke dela z likvidacijo Judov, boš odslej /.../ za Jude dobro skrbel, se obnašal kot njihova negovalka", Himmler Eichmannu leta 1944. "Zlo je v tretjem rajhu izgubilo lastnost, po katerem ga prepozna večina ljudi - lastnost skušnjave. Mnogi Nemci in mnogi nacisti, verjetno ogromna večina, so bili najbrž v skušnjavi, da ne bi morili /.../ ampak bog ve,

da so se naučili upirati skušnjavi." Sam sistem tako ni želel entuziastičnih podpornikov, pač pa ne razmišljujoče, take, ki jih lahko obrača po svoje - kamor se mu zahoče.

Po vsem tem, se legitimno vprašamo, kako premagati banalno zlo? Odgovor ne more biti nikjer drugje kot prav v nujnem razvijanju sposobnosti razsojanja. Zlo se je namreč naselilo v ne-razmišljanju, oziroma, bolje prosperira v odsotnosti elementa razsojanja v mišljenju, ki le-tega povezuje s svetom, povzema Jalušičeva (Arendt 1996, XLVIII). Če si smemo privoščiti parafraziranje besed Ivana Cankarja, ki je v Hlapcih zapisal (Štefančič 2001) "/v/i, ki imate v srcu mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slonelo življenje", bi lahko pozvali "vi, ki imate sposobnost razsojanja in srce na mestu, vi glejte! Ob vaših plečih bo slonelo življenje." Ali kot je zapisala Hannah Arendt (Arendt 2007, 269):

Politično rečeno, v pogojih terorja se bo večina ljudi uklonila, nekateri pa ne, prav tako kot so se države, v katerih je bila predlagana dokončna rešitev, naučile, da bi se "to lahko zgodilo" marsikje, vendar pa se ni zgodilo povsod. Človeško rečeno, to je vse, kar potrebujemo in vse, kar lahko zahtevamo, da bi ta planet ostal kraj, na katerem lahko živijo ljudje.

"Seveda je za politične in družbene vede pomembno /.../ In lahko bi dolgo in plodno razpravljali o vladavini Nikogar, kar politična oblika, znana pod imenom birokracija, tudi v resnici je" (Arendt 2007, 332). Ko/če se države članice Evropske unije pri svojem (ne)delovanju glede reševanju trenutne begunske krize in s tem spoštovanja človekovih pravic in zaveze k Splošni deklaraciji Združenih narodov, kakorkoli izgovarjajo na "Bruselj" oziroma Evropsko unijo, kot na zakon, proti kateremu ne zmorejo nič drugega kot golo poslušnost, torej brez možnosti in sposobnosti lastnega razsojanja, jo kot tako okličejo za totalitarno. Sicer pa imajo (še posebej v precej zbirokratizirani družbi skoraj avtomatiziranih državljanov) v izogib takšni banalnosti, dolžnost, da kot oblast obsodijo dialog sovražnega govora in vse aktivnosti obrnejo v nasprotno smer, smer človekovih pravic in človečnosti. Kar bodeče žice niso. Tukaj pomembno vlogo odigrajo tudi mediji in prevladujoč diskurz, ki ga servirajo družbi, še posebej ne mislečih. Bodeče žice, ukrepi za nadzor migracijskih tokov, zaostrovanje azilne zakonodaje ...so znaki "odpovedi idealom enakosti in svobode/.../ močan simbol nevednosti in slepega, nesočutnega ter nesolidarnega odnosa do beguncev kot naših sotrpinov človeškega stanja - do Drugega" (Mirovni inštitut 2016).

4.4 TOTALITARIZEM IN DEGRADACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Totalitarizma, kot ga opredeli Hannah Arendt, se bomo dotaknili le toliko, kolikor ga je potrebno razumeti z vidika, da je njegova ponovljivost, ker se je že zgodil, mogoča, čeravno ne nujna.

Normalni ljudje ne vedo, da je mogoče vse

David Rousset (Arendt 2003, 385).

4.4.1 Totalitarizem po Hannah Arendt

Totalitarizem²⁶ se je kot pojem začel uporabljati v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. Njegova aktualnost leži v tem, da se znova in znova pojavljajo globalne sile, ki se trudijo vzpostavljati svet po svoji predstavi, ter izničevati človeško spontanost. Hannah Arendt totalitarizem pojmuje kot nov politični sistem, v katerem sta osnovni izkustvi ljudi osamljenost in nemoč in za katerega je bistveno, da spreminja človeško naravo, ter degradira človekove pravice in s tem človeka kot osebo. Potrebno je bilo uničiti bistvo človeka; njegovo svobodo in sposobnost mišljenja. Z ideologijo (prikrojitev zgodovine sebi v prid) in terorjem je posegel v človekovo intimo in si jo podredil, s tem pa povzročil osamljenost in nemoč posameznikov. Ostali sta dve opciji; biti žrtev ali izvrševalec. Ideologija je spodjedla notranjo svobodo in uveljavila prisilno logičnost; namreč, da bodo ob zanikanju njene logike nasprotovali sami sebi. Družbeni konformizem tako ostaja eden glavnih elementov totalitarizma in kot najhujši nasprotnik delovanja (Arendt 1996, XXV). Elementi, ki po Arendtovi, *lahko (ni pa nujno)*²⁷, vodijo v totalitarizem so: antisemitizem, imperializem (začne zahteve po globalni prevladi) in rasizem (Arendt 2003, 9–41; Martinjak 2011, 272–274, 280–281) Z imperializmom kot zahtevo po globalni prevladi, so postale politike nacionalne države (ki temeljijo na soglasju državljanov...) "najneprimernejša oblika za realizacijo" (Martinjak 2011, 277) imperialističnih teženj. Imperializem je bil tako tesno povezan z

²⁶ Prvič je totalitarizem v samostalniški obliki uporabil mladi socialist Leo Basso 2.1.1925 v časopisu *La Rivoluzione Liberale*, z njim je označil fašizem (Martinjak 2011, 273).

²⁷ "Poudarila je tudi, da izvori totalitarizma niso mišljeni strogo kot vzroki, saj je v sferi človeških dejanj in zadev, ki je prostor nepredvidljivosti in izvornosti, determinizem smatrala kot neumesten" (Martinjak 2011, 274).

rasizmom (poligenetika, darvinizem), ekspanzionizmom, razpadom nacionalne države. Kontinentalni imperializem (pan-gibanja), ki so stremela k združevanju ljudstev s skupnim izvorom (plemenski nacionalizem), so prav tako močno vplivala na totalitarno misel. Človekova pravice, ki so od 18. stoletja veljale kot neodtujljive, so bile "odtegnjene afriškim plemenom, ki se še niso uspela oblikovati v nacionalno entiteto" /.../ Človekove pravice (od 1884 - 1914) so postale pogojene z nacionalno emancipacijo in pripadnostjo, ščitili so jih lahko le narodi z lastno državo in vlado" (Martinjak 2011, 278). Izguba statusa državljana je tako povezana z izgubo državljanskih in človekovih pravic.

Pomembno vlogo pri nacionalni državi in njenem propadu igrata pojma razred²⁸ in razredna družba. Razpad razredne družbe, ki ga Arendtova povezuje z razpadom nacionalne države in strankarskega sistema, je povzročilo več dejavnikov; imperialistična politika (kot pripravljalna faza na kasnejšo katastrofo, kolosalna grozodejstva so že bila del te politike), prva svetovna vojna, nestabilnost, ekonomska kriza in brezposelnost, ki sta spremenili ekonomsko razmerje lastnine in formiranje množic brez skupnih interesov. Hannah Arendt totalitarizem, za razliko od drugih avtorjev, vidi kot popoln prelom s tradicijo zahodne misli, zato ga z njo ne poveže. "Totalitarizem je postal mogoč na zatonu tako moderne (nacionalne) države kot tudi ob zlomu politične tradicije, na kateri temelji: zlom tradicije /.../ onemogoča, da bi lahko o novih pojavih, kakršen je po njenem²⁹ totalitarizem, mislili še dalje na isti način" (Jalušič v Arendt 1996, XXX). Grozljivost totalitarnega pravzaprav leži v njegovem *uspehu* rušenja elementarnih vezi med ljudmi in v odpravi skupnega javnega prostora, ki edini ohranja politično, svobodno razsojanje. Gre za žrtvovanje svobode in z njo povezane političnosti, za varnost. "Organizirana zapuščenost" ljudi, ki so v svoji apolitičnosti "pahnjeni" sami vase", napraviti nek narod za komplice množičnega umora je bilo mogoče samo v množični družbi odvečnih ljudi. Totalitarizem tako temelji na "vladavini nikogar", oziroma "golega upravljanja" ogromnega birokratskega aparata (Jalušič v Arendt 1996, XXXII–XXXIII) Glavna značilnost množičnega človeka ni

²⁸ Ni bil določen samo z družbenim izvorom, namreč tudi z ekonomskim. Pripadnost je določena tudi z *miselnostjo* in *interesi* posameznika. Posameznik družbenemu razredu pripada z rojstvom in le z izjemno srečo ali s pomočjo izjemnih sposobnosti preide v drug razred. Judje so bili izjema tega splošnega pravila, niso bili razred zase kot tudi niso sodili v nobenega od razredov v svojih državah (Martinjak 2011, 274–275).

²⁹ Op.a. po mnenju Hannah Arendt.

brutalnost, temveč njegova izolacija in pomanjkanje normalnih družbenih odnosov (Arendt 2003, 400, 407).

4.4.2 Degradacija človekovih pravic (pravica do pravic in pravica do pripadnosti)

Kam deportiraš ljudi, ki se jih ne da deportirati, ker na svetu ni države, kjer bi uživali pravico bivanja³⁰? In, kdo ali kaj, te ljudi ščiti? Ključni vprašanji, katerih odgovori razkrijejo vso bedo totalitarnega sistema, kot tudi neučinkovitost človekovih pravic kot neodtujljivih..."Noben paradoks sodobne politike ni poln tako ganljive ironije kot razkol med položajem brezpravnih ljudi in prizadevanji dobromislečnih idealistov, ki trmasto vztrajajo pri "neodtujljivosti" tistih človekovih pravic, ki jih uživajo le državljani najbogatejših in civiliziranih držav", lahko zopet povzemamo Arendtovo (2003, 358).

Poskusi mednarodnih konferenc, da bi beguncem zagotovili nekakšen pravni status, so se večkrat izkazali za neuspešne. Razprave so se vrtele le o tem, kako lahko begunca ponovno deportiramo, kar lepo pokaže kako privilegirani spoštujejo neodtujljivost človekovih pravic. Rešitev v obliki taborišča, kot edine "države", je svet že v tridesetih letih ponujal ljudem brez državljanstva (Arendt 2003, 363). Človek brez državljanstva, brez pravice bivanja in pravice dela, je bil kot tak prisiljen v stalno kršitev zakonov. To dejstvo je begunca pripeljalo do absurdne situacije "/ k/er je veljal za anomalijo, za katero splošni zakoni niso skrbeli, je bilo zanj bolje, da postane anomalija, za katero so poskrbeli, namreč zločinec" (Arendt 2003, 365). Ta absurd, oziroma tragična realnost begunca, ki ne pripada članstvu nobene politične organizacije in je zaradi neučinkovitosti ali nespoštovanja človekovih pravic, ker mu jih ne more, takrat, ko jih najbolj potrebuje, garantirati noben mednarodni organ, pokaže realnost in bedo njegovega brezpravnega položaja. Kot zločinec postane manjši izmeček sveta. Dobi status, ki mu med drugim omogoči brezplačnega odvetnika (Arendt 2003, 366)

Deklaracija človekovih pravic je pomenila preobrat v smislu, da je v ospredje *Zakona* postavila *človeka* in ne božje volje. Nakazovala je emancipacijo človeka od vsakega vodstva. Nanje se naj bi bilo možno sklicevati tudi kadar posamezniki potrebujejo

³⁰ Bodisi zaradi denaturalizacije ali raznarodovanja, ki je postalo močno orožje totalitarne politike (Arendt 2003, 347).

zaščito proti suvereni državi (Arendt 2003, 374) Človekove pravice so ravno s svojo "neodtujljivostjo", ko naj bi bile neodvisne od vsake vlade in jih zato ne rabi garantirati vsaka vlada, ker naj bi jih tako ali tako garantirali vsi, zgubile svojega varuha. Tisti, ki niso imeli svoje vlade, ki naj bi jih garantirala, tako niso imeli nikogar, nobenega organa, ki bi jih zagotavljal. Tako so narodi brez svojih držav spoznali, da je izguba nacionalnih pravic pravzaprav še veliko hujša izguba; namreč izguba človekovih pravic v celoti.

Degradacija begunca se začne z izgubo doma in s tem celotne družbene strukture v katero so se rodili. In od tu dalje se je izkazalo, da je nemogoče najti novega in s tem novo politično skupnost, kamor bi pripadali in bi jim lahko garantirala pravice. Druga izguba, ki je posledica prve, je izguba vladne zaščite. Pravni status niso izgubili le v lastni, temveč tudi v ostalih državah. Oziroma, ker so pravni status izgubili v lastni državi, so ga tudi v ostalih. Posledično so begunci kot taki v slabšem položaju celo od sovražnikov, katere je še vedno ščitila vlada s pomočjo mednarodnih sporazumov (Arendt 2003, 374–376)

Beda brezpravnih ni v tem, da bi bili oropani življenja, svobode in prizadevanja za srečo, ali enakosti pred zakonom in svobode mnenja - formule, ki so jih iznašli za reševanje problemov znotraj takšnih skupnosti, temveč v tem, da več ne pripadajo nobeni skupnosti. Njihova stiska /.../da zanje ne obstaja noben zakon /.../ da jih nihče noče niti zatirati (Arendt 2003, 376).

Njihova pravica do življenja je tako lahko ogrožena šele, ko postanejo popolnoma *odvečni*. Ko se ne najde nihče, ki bi jih zahteval³¹. Vse pravice, ki jih tako uživajo, jih uživajo na podlagi arbitrarne dobrotelčnosti (in ne zakona) tistih, ki pripadajo političnim skupnostim, imajo torej svoje mesto na svetu. Kajti ne obstaja noben zakon, ravno zaradi brezpravnosti položaja v katerem se znajdejo begunci, ki bi lahko prisilil "privilegirane", da delujejo kako drugače, kot si to sami želijo. Ta skrajnost je realna situacija ljudi oropanih človekovih pravic. Oropani so pravice delovanja in mnenja, ne pa pravice misliti o vsem. Vendar ne pripadajo več nobeni politični skupnosti, ki bi

³¹ Nacisti so iztrebljanje Judov začeli z odvzemom vsakršnega pravnega statusa in jih odrezali od sveta živih tako, da so jih izgnali v taborišča. Ko so ugotovili, da teh ljudi ne bo zahtevala nobena država, so pogнали plinske celice. Pogoj popolne brezpravnosti je bil ustvarjen še preden je bila kršena pravica do življenja (Arendt 2003, 376).

lahko njihovo mnenje naredila za pomembnejšega od "mnenja norca" (Arendt 2003, 377).

Pomena obstoja pravice do pravic (življenje v okviru, kjer te sodijo po dejanjih in mnenjih) in pravice do pripadanja neki organizirani skupnosti, se lažje zavemo, ko koncept človekovih pravic odpove takrat, ko bi moral "cveteti". Takrat, ko je najbolj potreben. Ugotovili smo lahko, da se politično *močne skupnosti* ne znajo vživeti v *nemočne* in jih dojeti kot enakovredne člane človeštva. Zato je koncept neodtujljivih pravic nezadosten in neučinkovit. Svet očitno ne vidi nič svetega v abstrakciji *golega* človeka. Vedno znova se soočamo z neuspehom človekovih pravic in zagotavljanju varovanja človekovega dostojanstva, kar je nenazadnje omogočilo tudi holokavst (Arendt 2003, 377–378; Helis 2008, 73–75; Isaac 1996);

Ko človek izgubi svoj politični status, bi moral, nanašajoč se na naravne in neodtujljive³² pravice človeka, preiti pod varstvo teh istih, za ta namen obstoječih človekovih pravic. Pravzaprav pride do nasprotnega. Zdi se, da, ko človek izgubi svoj politični status in ostane samo še goli človek, s tem izgubi vse kvalitete po katerih ga ostali še lahko tretirajo kot sočloveka³³ (Birmingham 2006).

Hannah Arendt po mnenju Seyla Benhabib (2010, 29–45) pravico do političnega članstva razume kot človekovo pravico. Saj ljudje postanemo *enaki* šele z vstopom, oziroma pripadnostjo neki politični skupnosti, ki nam garantira pravice. Problem *te* pravice se zopet pokaže v nezmožnosti realizacije, saj je v obstoječi realnosti odvisna od suverenih oz privilegiranih, da jo priznajo in tako problem *odvečnih* ostaja nerešen, koncept pa nedodelan.

Čeravno so begunci "oropani" domovine in doma, pa nikakor ne smejo biti oropani temeljne pravice pojavljati se in delovati na polju svobode, se pravi polju politike in javnega. Kajti prvi akt - kot je akt začetka (pojavljanja med ljudmi) - rojstva - vsebuje

³² Nepravilen izraz odkar je človek postal emancipiran od narave kot človek 18.stoletja od zgodovine in privilegiranih pravic (Arendt 2003, 379). Tudi ne rodimo se enaki, pač pa enaki postanemo kot člani skupine v moči svoje odločitve, da si vzajemno zagotavljamo enake pravice (Arendt 2003, 382).

³³ Prevod besedila je od avtorice te diplomske naloge. V originalu se glasi "If a human being loses his political status, he should, according to the implications of the inborn and inalienable rights of man, come under exactly the situation for which the declaration of such general rights provided. Actually the opposite is the case, It seems that a man who is nothing but a man has lost the very qualities which make it possible for other people to treat him as a fellow-man" (Birmingham 2006).

oboje; tako začetek in pojavljanje znotraj njega³⁴. (Birmingham 2006) Brez te možnosti, begunci pravzaprav ne obstajajo in si ne morejo zagotavljati spoštovanja človekovih pravic. Največja beda, ki doleti begunce je v sami izgubi skupnosti³⁵! Prav zaradi omenjenega dejstva, se begunci, ki so izgubili svojo državo, toliko bolj oklepajo svoje nacionalnosti, v okviru katere so nekoč uživali pravice, četudi so jim bile takrat morda kršene. Danes jim to dejstvo, da so nekoč pripadali politični skupnosti, njihova nacionalnost torej, potrjuje, da so (bili) del človeštva in civiliziranega sveta. Ob nadaljnem arbitrarnemu kršenju njihovih pravic s strani "civiliziranih" (torej tistih, ki (še) imajo svoje politične skupnosti, države) gre pričakovati, da se bo njihov "spomin na lastno civiliziranost - nacionalnost" samo še krepil. Repatriacija je zaradi neobstoja države tako ali tako nemogoča, medtem pa je integracija močno otežena. Tako so vrženi nazaj v svojo naravno danost, v različnost. Tujec je strašljiv simbol dejstva različnosti same po sebi in kliče po "odstranitvi", saj vnaša nelagodje v naš sistem stvari, v našo "izravnano razlik" (Arendt 2003, 383).

Nadalje bomo raziskali ali tudi Evropa dojema obstoj in naraščajoči pojav beguncev kot grožnjo našemu *političnemu življenju*. Naši homogenosti in *enotnosti*. Danes se namreč zopet kaže, da lahko globalizirana civilizacija "naredi barbare iz lastne sredine s tem, da sili milijone ljudi v stanje, ki je kljub drugačnemu videzu stanje divjakov" (Arendt 2003, 384).

4.4.3 Prostor politične svobode

"Samo če se ohranjajo različni prostori svobode, je možno ohraniti tudi politični prostor /.../ totalitarizem je bil tisti, ki je uspel najbolj ukiniti distanco, možnost ljudi, da so sami s sabo. Ljudje so v njem "padli drug v drugega", s tem pa je bila uničena tudi možnost javnega, privatnosti in tudi človeškega samega" (Jalušič v Arendt 1996, IL).

³⁴ Prevedla avtorica diplomske naloge. V originalu "/.../must be able to appear in a public place of freedom. Though stripped of state and home, the actor must not be stripped of this fundamental right to be able to appear, because the first act, the act of beginning itself – the event of natality – contains both the beginning and the its principle within itself" (Birmingham 2006).

³⁵ Človek lahko izgubi vse takoimenovane človekove pravice, ne da bi izgubil svojo osnovno lastnost človeka, svojo človeško dostojanstvo. Šele izguba same države ga izključi iz človeštva (Arendt 2003, 378).

Ker prvotno izkušnjo svobode in nesvobode občutimo šele v "občevanju z drugimi in ne v občevanju s samim seboj", lahko izpeljemo, da so ljudje svobodni le glede drug na drugega. To pomeni na področju političnega in svojega delovanja. Tako ni mogoče govoriti o svobodi, ne da bi govorili o politiki. Pravzaprav sovpadata. Tam, kjer življenje ali sožitje ni organizirano politično (primitivna plemena, zasebno gospodinjstvo), tam življenja ne določa svoboda, pač pa nujnost in skrb za ohranitev. Brez politično zagotovljenega javnega področja svoboda nima mesta. Kljub temu, da se nam danes rado zdi, da je svobode več tam, kjer je manj politike, nam ravno analiza totalitarnih sistemov pokaže, da temu ni tako. Če bi namreč verjeli, da gre v politiki zgolj za varnost in ne za svobodo, potem ne bi imeli načeloma nobenih razlogov za odklanjanje tiranije ali totalitarnega sistema, saj je znano, da v vsej svoji totalitarnosti za varnost poskrbijo celo bolj kot demokracije. V totalitarni državi imamo torej opravka s popolno depolitizacijo življenja. Torej s popolnim ukinjanjem svobode (svobodo misli in volje, delovanja). Človek pa bi bil brez *čudeža svobode* podvržen samodejnim procesom narave. Totalitarizmi so iz politike izključili prav ta čudež svobode, nepredvidljivost, ki jo nosi v sebi svobodno delovanje. Zmožnost za začetek je dar človeka v njegovi singularnosti, vendar se lahko uresničuje samo glede na svet in sodelovanje drugih. S politiko med svobodnimi ljudmi. Gre za začetek zgodbe, ki se nadaljuje in katere konca ne moremo predvideti, vse dokler kdo deluje. "To pomeni, da se mora tisti, ki ima iniciativo in jo začne izvajati, med tistimi, ki se mu pridružijo /.../ vedno gibati kot med sebi enakimi, v *isonomii*, kot se je demokracija prvotno imenovala." (Bibič 1997, 305, 295–306)

Razumevanje svobode in totalitarnih elementov je večno aktualna tema, saj se zdi, da se protihumane težnje pojavljajo znova in znova. V Evropi je človeštvo vedno vedelo, da je svobodnost mogoče uničiti. In ker vemo celo, da je mogoče uničiti tudi "dar svobode"³⁶, potem nas lahko upravičeno skrbi, da ne bomo s tem, ko samo delovanje na polju svobode čedalje bolj prepuščamo ustvarjanju in delu, torej družbenemu, zapadli v nesvobodo tudi sami. Bolj ko bo Evropa zazrta v nacionalizem (vzpon desnic po državah članicah Evropske unije, diskurz beguncev kot varnostnega vprašanja), bolj bo utrjevala politično izključenost beguncev, oziroma njihovo pravico do pravic in pripadnosti. Ti, ki so brez možnosti konstituirati se in delovati v okviru politične

³⁶ Kot nekaj, kar ni naredil človek, temveč se je pojavilo na svetu skupaj z njim (Bibič 1997, 306).

skupnosti, tako ostajajo nesvobodni in odvisni od volje ali "nejevolje", strahu, privilegiranih političnih skupin, ki imajo dostop do pravic in jih kot take arbitrarno podeljujejo in odvzemajo tistim, katerim so v danem trenutku najbolj namenjene. Vzpostavljanje varnosti na račun pravic in svobode ne bi moglo biti bližje totalitarnemu. Kot najbolje povzame Vlasta Jalušič (Vrdlovec 2016),

Odvzem statusa /.../ pomeni tudi odvzem temeljnih pravic. Predpostavka vsakršne realizacije človekovih pravic je pravni in institucionalni okvir, v katerega je nekdo vključen, da lahko te pravice uveljavlja. /.../ Ta pravica imeti pravico je institucionalni okvir, ki ga država vzpostavi z državljanstvom ali z nekim drugim statusom, ki prebivalcem na nekem ozemlju zagotavlja, da jih bo država pravno ščitila./.../, kar se je zgodilo Judom v nacistični Nemčiji, kjer jim je država najprej odvzela državljanstvo, jih potem razlastila, jih gole in bose poslala po svetu, tisti, ki niso odšli, pa so končali v Auschwitzu in drugih tovarnah smrti. Zločin izbrisa, tj. odvzete statusa prebivalcem, je omogočil vse nadaljnje kršitve pravic in vso dehumanizacijo, ki se je tem ljudem zgodila - denimo tudi to, da so jih deportirali nazaj v domnevne matične države, /.../ Šlo je torej za takšno kršitev človekovih pravic, ki omogoča dejanja, kot so genocidi /.../ pokazalo, da je začetek vseh velikih kršitev človekovih pravic ravno birokratski odvzem statusa.

Govorila je o banalnosti zla, merila pa na banalnost storilca, ki ga ne poganjajo neki osebni zli motivi, ampak stori zločin "ex professo". V njegovem ozadju je nesposobnost mišljenja in presojanja (posledic) lastnih dejanj. V tem smislu sem menila, da je mogoče v kontekstu 21. stoletja v povezavi z načinom, kako se manifestira nova globalna vladavina, v kateri dominirajo različne birokracije in korporacije, govoriti o zlu nemišljenja. V bistvu gre za dve plati dehumanizacije. Ta se na en način zgodi tistim, ki postanejo žrtve sodobnih procesov vladanja. Zaradi izgube statusa in s tem tudi političnih kapacitet namreč niso več videni in slišani v javnem prostoru kot enaka človeška bitja in se jih obravnava kot amorfno množico odvečnih, kot je v primeru beguncev. Na drugi strani se pri političnih upravljalcih, tistih, ki so po definiciji na položaju akterjev, vse bolj uveljavlja sindrom odpovedi ključnim človeškim kapacitetam delovanja in mišljenja. Odveč jim je politika in demokracija, vse to zahteva preveč časa. Promovirajo logiko avtomatičnih političnih in ekonomskih procesov, ki delujejo tako rekoč brez človeškega vmešavanja in ki jih je treba samo "pravilno" usmerjati. Danes je popularno reči, da trgi "delujejo, reagirajo". Družbeni procesi so zdaj nenavadno podobni naravnim reakcijam, ki jih je težko nadzorovati in za katere ni več nihče odgovoren. Delovala naj bi le še vladavina strokovnjakov, ki so sposobni logiko teh procesov spoznati in nadzorovati. Če si ne predstavljamo, da za vsako odločitvijo

"institucij" tičijo čisto konkretni ljudje, ki bi morali misliti in biti odgovorni, potem bomo, tako kot je že zdavnaj opozoril Günther Anders, vsi zelo kmalu postali "Eichmannovi otroci". Zlo nemišljenja je torej v političnem smislu pristajanje na odvečnost ključnih človeških kapacitet delovanja in mišljenja ter odpoved vrednoti enakosti.

4.4.4 Odvečnost ljudi

"Problem odvečnosti se pri Hannah Arendt pojavlja v dveh pomenih: 1. odvečnost množic, ki izpadejo iz kapitalističnega sistema in razredne družbe; 2. odvečnost ljudi brez državljanstva, ki izgubijo "pravico imeti pravice" (primer Judov)" (Topolovec 2013). Prva skupina "odvečnih" se pojavi v totalitarnem sistemu kot posledica izrinjanja iz javnega prostora delovanja (osamljenost) in postane del totalitarnega gibanja. Preko tega gibanja taka skupina odvečnih ljudi potem zatira drugo skupino odvečnih ljudi, ki ji manjka politična eksistenca in zato nima sredstev, da bi se lahko zaščitila. Prav ti dve kategoriji odvečnih ljudi kažeta na dvojno dehumanizacijo, ki se je odvijala v totalitarnemu sistemu nacionalsocializma. "Totalitarizem je proizvedel "nečloveško nedolžne" žrtve in "banalne" ter nemisleče zločince" (Jalušič 2009, 95).

Begunci se uvrščajo v drugo skupino "odvečnih". So ljudje brez državljanstva, v nacionalsocializmu maltretirani s strani prve skupine "odvečnih nerazmišljujočih", ki so kot taki predstavljali le kolesje v totalitarnem stroju. Izločanje iz politične skupnosti je arbitraren akt suverenega. Vendar ljudje, ki so zdaj *zunaj oblasti* niso osvobojeni njenega nasilja niti nadzora. Mehanizmom discipliniranja so izpostavljeni še bolj radikalno; policija ima na tem mestu "neposredno vladavino nad ljudmi" (Topolovec 2013, 105).

Zdi se, da se "odvečni ljudje" v evropskem prostoru pojavljajo znova in znova (in z njimi never again, again and again (Ostroff 2015)). Vse kaže, da njihov ne-status še ne bo kmalu obetal človeka vredno življenje. Peg Birmingham tako dogodek natalitete in iz njega izpeljano odgovornost in zavezo vsakega posameznika za zaščito človekovih pravic, postavlja za temeljno točko sobivanja. Začenjanje (rojstvo) predpostavlja tako nadaljevanje kot spreminjanje (nov začetek lahko postavi stvari na novo). Najprej pa moramo seveda biti sprejeti medse (občutek hvaležnosti). Dobiti priložnost za začetek. (Birmingham 2006) In od tukaj dalje ohranjati občutek solidarnosti do sočloveka.

Naslednjih poglavij se bomo lotili, lahko bi rekli po "arendtovski", se pravi bomo z uporabo lastnega mišljenja in razsojanja, sledili dogodkom in jih poskušali razumeti v vsej svoji razsežnosti, oziroma, kot bi rekla sama Hannah Arendt "old-fashioned story telling" (Jalušič v Arendt 1996, XIII)), spremenili se bomo v pripovedovalca zgodbe. V poglavjih, ki sledijo, bomo še bolj konkretizirali teorijo Hannah Arendt na pojavu krize beguncev današnjega časa.

5 MI, BEGUNCI (KRŠENJE PRAVIC BEGUNCEV V PROCESU EVIDENTIRANJA IN "KONTROLIRANE EMIGRACIJE")

Državlanske vojne, ki so se začele in se razširile v dvajsetih letih krhkega miru, niso bile le bolj krvave in krute kot vse vojne pred tem; sledile so jim migracije skupin, ki za razliko od srečnejših predhodnikov iz verskih vojn niso bile nikjer dobrodošle in se niso mogle nikjer asimilirati. Ko so enkrat zapustile domovino, so ostale brez doma, ko so zapustile državo, so ostale brez državljanstva; ko so jim odvzeli človekove pravice, so bile brezpravne, izmeček sveta. (Arendt 2003, 345)

Da bi resnično razumeli zgodovinski okvir begunstva, večno ponovljivost kršenja človekovih pravic in dejstvo, da je enačba človekovih pravic videti vselej enaka (brez države ni državljanstva, brez državljanstva ni pravic, če ti jih imetniki pravic, t.j. državljani nove države, ne dodelijo), se bomo v tem poglavju pozicionirali v čas aktualnega pojava begunstva v državah članicah Evropske unije (in zaveznicah), vendar z lucidnim oprezanjem na zgodovinske okoliščine, se konstantno spraševali po podobnostih doživljanj s strani beguncev, ne glede na očitne razlike med političnimi sistemi prve polovice dvajsetega stoletja in danes. V vsakem trenutku te naloge postavljamo v ospredje človekove pravice in problematiziramo domnevno neodtujljivost le-teh, predvsem iz vidika moderne evropske družbe, združene v Evropsko unijo, ki v svojo bit in temelje postavlja humanizem, razsvetljenstvo in celo drugim državam, ki niso članice Evropske unije, v več kot 120 mednarodnih sporazumih postavlja klavzulo spoštovanja človekovih pravic (Evropska unija 2008). Odkrita pričakovanja avtorice na začetku tega poglavja so, da smo tokrat državljani Evropske unije zgled za civilizacijo in da se temačnega obdobja razčlovečenja pred in za časa druge svetovne vojne še predobro spomnimo, da bi lahko v današnji moderni družbi srečali pojme totalitarnega uničenja, kakršno je bilo moč videti v koncentracijskih taboriščih tretjega rajha. Poraja pa se vprašanje, ali je vsakršno delovanje proti človeku (tudi pasivno odobravanje) brez spoštovanja temeljnih človekovih pravic, sorodno totalitarnemu izvajanju in morebiti ne potrebuje totalitarne ureditve za izvajanje dejanj zoper človeka, sorodnih tistim v totalitarizmu. To vprašanje zahteva osebno razjasnitev kot Evropejec, humanist, človek z vestjo, starš, otrokom zgled, sosed, prijatelj, sodelavec, gostitelj in ne nazadnje državljan, participant v

družbenem in političnem okolju, v katerem živimo, soodgovoren v molku ali glasu za ravnanje z ljudmi, ki prečkajo našo državo.

Neodgovorno ravnanje bi bilo zamahniti z roko in ne skušati razumeti, kaj žene slehernika z otroki na ramenih preko več tisoč kilometrov dolge poti, peš, povsem neopremljene in brez vsakršne pomoči, ki se morajo na poti, namesto z javnimi prevozi, obračati na tihotapce, ki jim organizirajo življenju tako nevarne poti, da v samem prehodu, npr. čez Egejsko morje, sploh ne participirajo, pač pa za vožnjo čolnov uporabijo slehernike v stiski, ki si nadaljevanja poti ne morejo privoščiti (Videmšek 2015d; Mrevlje 2015). Pot nadaljevati peš, po snegu, mrazu, spat na prostem, obolevati, trpeti nasilje in represijo, bodeče žice in svinjarijo, nečloveške napore, izčrpanost, odvzem dostojanstva, človečnosti, tudi pravice do dostojne smrti, zato, da bi te na poti izstradala, bodisi birokratska surovost držav, katerih teritorij je treba neprostovoljno premagovati, bodisi "varnostna vprašanja" in "tehnične ovire", ali zgolj ksenofobno nasilje posameznikov, združenih v pritlehnih strasteh, osnovanih na strahu in banalni zablodi o branjenju domovine pred čistim zlom - islamizacijo Evrope. Kot, da navedeno ne bi povsem zadoščalo, da se slehernik nenehno sprašuje, čemu bi se nekdo odločil za takšno pot norosti in samouničevanja, pa je po tem, ko prispe na cilj, poleg dobrodošlici skrajno desničarskih vstajnikov in "branilcev ozemlja", izpostavljen še zaporu podobni instituciji, kjer lahko tudi 2 leti čaka na morebitni odgovor prošnji za azil, medtem, ko njegovi bližnji v vojnem območju umirajo od lakote ali nasilja (Trampuš 2015č; Petrovčič 2016; Štefančič 2015c; Videmšek 2016c; Mirovni inštitut 2016).

5.1 POT OD DOMA KOT PRVA STOPNJA DEHUMANIZACIJE PO ARENDTOVI (IZGUBA PRAVIC DRŽAVLJANA)

Izgubili smo dom, kar pomeni rutino vsakodnevnega življenja. Izgubili smo naše službe, kar pomeni občutek koristnosti na tem svetu. Izgubili smo naš jezik, kar pomeni preprostost v odzivanju in izražanju emocij. Zapustili smo naše sorodnike v poljskih getih in naši najboljši prijatelji so bili pobiti v koncentracijskih taboriščih, kar pomeni,

da so pretrgane vse vezi, ki so nam do sedaj krojile življenje. (Arendt v Robinson 2009,110)³⁷

Pa skušajmo sprva doumeti razloge za odhod ljudi iz lastne države, čeprav citat na začetku tega poglavja dovolj jasno nakaže vzrok. V Siriji (kot primer) poteka grozovita državljanska vojna, traja od marca leta 2011 in kot, da pri "klasičnih" državljanskih vojnah, kjer sta po navadi sprti dve strani, dve nacionalni, verski ali politični skupini in da že v državljanskih vojnah, poleg krvavega nasilja in uničevanja za prebivalce, ni že dovolj tesnobe in konfuznosti, saj nikdar ne vedo "kateri strani pripada sosed" in od kod prihaja grožnja, imamo v primeru Sirije vsaj pet večjih vpletenih interesnih skupin, ki so različno podprte s strani zunanjih akterjev s povsem različnimi agendami, kar skupaj predstavlja cca 11 večjih skupin ali držav, vpletenih v konflikt (Lu in Thorp 2016; Keating in Kirk 2015). Če lahko razumemo približne relacije državljanskih vojn tudi skozi zgodovinske okoliščine lastnega ozemlja, postane ob tolikšnih akterjih zgodba povsem nerazumljiva in takšna je tudi v naravi - norost, ki je normalen človeški um, ki je še včeraj opravljal svoj poklic v trgovini, bolnici, občinskem okencu, avtobusu ali univerzi, ne more doumeti, še najmanj pa prebivalci pod nenadnim terorjem. Posebnost skoraj pri vseh sirskih beguncih, ki svoja pričevanja začnejo z zgodbami o svoji domovini je, da so bili s svojim življenjem pred revolucijo in vojno povsem zadovoljni, srečni, življenje pa povsem mirno (Valenčič 2015), da so jih v beg prisilile bodisi bombe, ostrostrelci, topništvo, torej neposredne grožnje po njihovem življenju ali družinskih članov, bodisi da so se znašli iz takšnih ali drugačnih razlogov na seznamih nasprotnikov, ki bi jih ob prvi priložnosti zaprli, mučili ali umorili (Hoppe 2016; Valenčič 2015; Videmšek 2015b; Zabukovec 2016; Videmšek 2014b; Videmšek 2015č).

Prave izbire torej ni, kot nešteto beguncem pred njimi, so bili tudi prebivalci Sirije prepuščeni tisti temeljni odločitvi, t.j. oditi ali umreti. Na tej točki lahko opazimo podobnost z realnostjo prve faze nacističnega reševanja vprašanja Judov, saj so se po določenem procesu režima znašli pred podobno izbiro. Da ima državljanska vojna

³⁷ Citat je prevod avtorice diplomske naloge. Citat je vzet iz dela Hannah Arendt *We Refugees: V originalu se glasi "We lost our home, which means the familiarity of daily life. We lost our occupation, which means the confidence that we are of some use in this world. We lost our language, which means the naturalness of reactions, the simplicity of gestures, the unaffected expression of feelings. We left our relatives in the Polish ghettos and our best friends have been killed in concentration camps, and that means the rupture of our private lives"* (Robinson 2009, 110).

podobno uničevalen učinek, kot totalitarno uničenje človeka, ni potrebno iskati paralel. Če je tvoja hiša, trgovina ali pa celo tvoje mesto (z obstojem države in njenih institucij vred) porušeno do tal, potem gotovo ne moremo govoriti o svobodi posameznika, njegovih pravicah in o tem, kam se lahko oseba na ta prostor tudi vrne. Pravice, ki bi naj jih imeli kot univerzalno neodtujljive (Združeni narodi 1993), so s prenehanjem obstoja države, domovine, ki bi jih morala braniti in ne kršiti, v realnosti prenehale obstajati, to pa za begunca, ki je zapustil svojo zdaj že neobstoječo državo pomeni, da je postal popolnoma odvisen od spoštovanja teh pravic s strani državljanov, institucij in nadnacionalnih združenj v državi, kamor prihaja (Arendt 2003, 370–374).

5.2 POIZKUS VSTOPA V EVROPSKO UNIJO KOT NADALJEVANJE DEHUMANIZACIJE (BREZ PRAVICE DO PRAVIC)

Realnost zdaj že begunca, ki se je moral izogniti množičnim milicam, vojskam, in oboroženim prebivalstvom različnih verskih in narodnostnih manjšin, da je lahko prečkal sirsko-turško mejo, postane surovo čudaška. Svobodno gibanje in pravice, ki jih je užival še nedavno, so nadomestila nova presenečenja zaradi označbe begunec. Nekaj manj kot 3500 kilometrsko pot iz Sirije, do denimo Münchna, ki bi pred leti z avtom trajala cca 35 ur, mora sedaj begunec premagovati mesece po pešpoteh, morjih, bodečih žicah, s tihotapci, skrivajoč se pred policijami in drugimi varnostnimi organi, s stokratnimi stroški prevoza, za kar mora prodati pogosto vse svoje premoženje v matični državi. Zakaj? Ker so beguncem vsa vrata zaprta, ne morejo v Grčijo, ne smejo na letala, ne smejo direktno v Nemčijo, ostane jim torej le ilegalna pot (Štefančič 2015b). Kako točno je begunec v trenutku postal tako brez pravic, nam pokaže pogled v zgodovino oz. kot pravi Hannah Arendt "n/enadoma ni bilo mesta na svetu, kamor bi migranti lahko odšli brez najstrožjih omejitev, nobene države, kjer bi se asimilirali, nobenega ozemlja, kjer bi lahko našli svojo novo skupnost" (Arendt 2003, 374). Stežka rečemo, da je za begunca sedaj pot trivialna in da so pogoji normalni. Nič tega dejstva ne pokaže bolje kot begunec, ki v Izmirju (Turčija) ob pomolu gleda turiste, ki se lahko do bližnjega otoka Kosa (Grčija - Evropska unija) z ladjo prepeljejo v pol ure za 12 EUR, sami pa morajo plačati za enako pot, na nevarnem napihljivem prenatrpanem čolnu, tudi stokrat več (Videmšek 2015). S kom točno imajo na tej poti opravka in da se

dehumanizacija začne dolgo pred stikom s prvim predstavnikom organov članic Evropske unije, priča dejstvo, kako je organizirana pot na grške otoke in zakaj je kopenska pot skoraj nemogoča. Prvič, čolni, ki se odpravljajo na grške otoke, niso namenjeni vrnitvi, to ne pomeni samo, da se begunci sredi noči z nezanesljivimi prenatrpanimi plovili povsem na slepo sami odpravijo na pot, pač pa, da tudi, če se čoln potopi 20 metrov od obale, ni refundacije; lahko si domišljate borbo proti oboroženim tihotapcem, ki vam grozijo s smrtjo in so z vami opravili, ko so vam dali čoln, če ste dospeli na cilj oz. preživeli ali ne, pa ni njihov problem - njihova transakcija je opravljena, preden usoda odloči, ali boste preživeli. In drugič, Grčija je na kopenski meji s Turčijo postavila več kot 10 kilometrov dolgo ograjo, ki je opremljena z modernimi tehničnimi sredstvi nadzora in skrbno nadzorovana s strani Frontex-a³⁸ (Frontex 2016), zato je ta, nekoč manj rizična pot, postala težja za prehod beguncev (Hrastar 2014).

Zaradi Dublinske zakonodaje³⁹, ki zahteva, da lahko begunec za azil zaprosi le v tisti državi, kjer je vstopil v Evropsko unijo, kar je eklatantni primer ščitenja bogatejših držav Evropske unije na škodo južnih in revnejših obmejnih držav, kot sta Italija in Grčija (kot državi v kateri zaradi geografske lokacije vstopa največ beguncev). Takšno "ščitenje" srednjih in severnih držav, ki so gospodarsko bolj razvite in bolj verjetne kot ciljna destinacija prosilcev za azil, je pravzaprav samo po sebi omejevanje pravice do azila. Če razumemo okoliščine prejšnjega poglavja, oz. statusa begunca v Turčiji, to pomeni, da lahko begunec zaprosi za azil samo v Grčiji in Bolgariji, v državah, ki ju teoretično lahko doseže s prečkanjem turške meje. Takšna ureditev, poleg tega, da povsem izigrava pojem pravice do azila, pa je problematična iz dveh razlogov. Prvič zato, ker grškemu obubožanemu prebivalstvu sporoča, da bodo vsi, ki prečkajo njihovo mejo, lahko legalno zaprosili za azil samo na grških tleh, posledično pa tukaj tudi ostali in drugič, ker ne razporeja obremenitve na bistveno bogatejše in ekonomsko bolje stoječe države članice Evropske unije, denimo Irsko, Veliko Britanijo, Švedsko, Finsko, Nizozemsko, Francijo, Belgijo, Španijo in ne nazadnje Nemčijo, ki je beguncem tako ali drugače sporočala intenzivno podporo (Hall in Lichfield 2015). Glede na dejstvo, da

³⁸ European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders. Ustanovljena 26.11.2004 (Frontex 2016).

³⁹ UREDBA SVETA (ES) št. 343/2003 z dne 18. februarja 2003 o vzpostavitvi meril in mehanizmov za določitev države članice, odgovorne za obravnavanje prošnje za azil, ki jo v eni od držav članic vloži državljani tretje države (Uredba sveta (ES) št. 343/2003).

Evropska unija nima učinkovito uveljavljenega programa, mehanizma ali politike, ki bi članico, v katero vstopa največ beguncev, razbremenila s prevzemom bremena, ostanejo članice v ravnanju z begunsko krizo predvsem prepuščene same sebi, kar pogloblja njihov socialni problem, obremenjuje proračune in posledično v ljudeh zbuja ksenofobijo in netoleranco (Marans 2016). Lahko si torej upravičeno predstavljamo, da prestop meje v Grčijo ne bo dobrodošel, kako močno nedobrodošel je lahko, pa nam lahko pojasni le izkušnja grške "push-back"⁴⁰ politike obalne straže in privržencev, ki prestrežene čolne z begunci, namenjene na grške otoke, odvedejo z ladjami obalne straže, ki se pogosto manifestira v potopitvi ali poškodovanju napihljivih prenatrpanih čolnov (CBS News 2015; Stevis 2014; Gayle 2015). V več primerih se ravnanje zdi povsem nečloveško, uničevalno in preprosto morilsko, saj spominja na dejanja, ki jih je mogoče pri ljudeh, katerih služba je zagotavljati varnost in reševanje življenj na morju, zavzeti povsem diametralno nasprotno ravnanje. Konkretno se več primerov poročanj beguncev zaključijo podobno, torej na morju se jim približa plovilo, ki je videti identično plovilom grške obalne straže, z zamaskiranimi, uniformiranimi in oboroženimi, grško in angleško govorečimi posamezniki, ki spominjajo na specialne enote, begunce na čolnu pa pomirjajo z izjavami, da bo vse dobro, da so rešeni in podobno, nato pa od njih zahtevajo gorivo, onespobijo motor na čolnu, beguncem poberejo mobilnike in vrednosti, pred odhodom pa celo razparajo napihljiv čoln, nato pa odplujejo in begunce prepustijo usodi (Zorman 2015, 36; Amnesty International 2014). Takšno morilsko, brutalno in zavržno ravnanje spominja na nekaj, kar Arendtova pojasnjuje s pojmom *banalnosti zla*, oz. s specifičnim primerom sistematičnega laganja samim sebi - samoprevare

Med vojno je bila laž, ki je na celotno nemško ljudstvo najbolj učinkovala, geslo "Usodni boj za nemški narod" (der Schicksalskampf des deutschen Volkes), ki ga je skoval bodisi Hitler bodisi Goebbels, in ki je olajšal samoprevaro na treh ravneh: najprej je ta laž sugerirala, da vojna ni vojna; nato da jo je sprožila usoda in ne Nemčija; in tretjič, da gre za vprašanje življenja in smrti Nemcev, ki morajo uničiti svoje sovražnike ali pa bodo sami uničeni (Arendt 2007, 68).

⁴⁰ Taktika vračanja beguncev (Frenzen 2016).

Torej racionalizacija (fabriciranje realnosti⁴¹) je mogoča samo, če so posamezniki prepričani, da gre za napad tuje kulture na grški narod in da gre za vprašanje preživetja, zato morajo uničiti svoje sovražnike, ali pa bodo uničeni sami. Takšna paradigma (ne)vesti se je, kot je videti, razširila tudi po preostalih državah na balkanski poti v Evropo, morda ne gre za tako zavržna dejanja človeškega dna, ki so gotovo povezana tudi s tem, da do njih lahko pride tudi z neaktivnostjo. Ne pomagati begunskemu čolnu, ki potrebuje pomoč, ali zapustiti ljudi, ko njihova barka tone, saj je v takšnem primeru človeškemu umu, preplavljenemu s pritlehnimi strastmi, gotovo lažje racionalizirati odgovornost in se izgovarjati na višjo silo (morje in še koga drugega), kot na kopnem, kjer je edini način, da begunca ustaviš zgolj in samo fizično poseganje, torej neposredna in naklepna, nasilna akcija zoper človeka in ni nobenega prostora za zatiskanje oči ali zrelativiziranje odgovornosti. Čeprav formalno Evropska unija opozarja na to, da je takšno ravnanje in zavračanje na mejah, "push-back" način vračanja beguncev preko morja v turške vode, ilegalno, pa je postalo ozračje v Evropski uniji tako nevarno, da lahko celo minister Belgije na neformalnih sestankih med ministri članic Evropske unije, hujska Grčijo h takšnemu zavržnemu ravnanju, oz. bolj točno "s/trah nas je, odrinite migrante nazaj na morje, vseeno mi je, če se utopijo" (BBC 2016; CNN 2016; Euractiv 2016; LB 2016). To je verjetno tudi eden od razlogov, zakaj je Sredozemsko morje postalo moderno morišče, uničevalno taborišče 21. stoletja, kamor se ljudje odpravijo zavedeni z upi, končajo pa na dnu morja, brez da bi za njih kdorkoli vedel, saj jih ni potrebno niti "internirati". Evropi je gotovo lažje preložiti krivdo in odgovornost za smrti vseh beguncev v Sredozemskem in Egejskem morju ravno zato, ker ni izvedla nobene direktne akcije, da so se smrti zgodile, zgolj odsotnost njenih akcij so dopustile toliko smrti.

Če se sedaj vrnemo na pot beguncev, ki so v tokratnem vnovičnem poizkusu sredi noči izpluli, polni upov po boljšem življenju, a hkrati verjetno opremljeni s ponarejenimi rešilnimi jopiči, ki niso plovni (J.S. 2016b; Mo. B. 2016), proti jutru pa uspeli priti do enega izmed grških otokov, saj jih je v prejšnjem poizkusu potapljajočega se čolna rešila turška obalna straža, je prvi stik z ljudmi na kopnem, kjer se izkrcajo, prav stik s prostovoljci. Poleg poljubljanja tal in upravičeni hvaležnosti bogovom za preživetje, je prvi stik roke z nekom, ki ni imel enake smrtne obsodbe in delil usode na čolnu, prav s

⁴¹ Ta nujnost laži ,oziroma samoprevare, je prav tako integralen element totalitarnega (Arendt 2007, 68)

človekoljubnim, humanističnim prostovoljcem, lokalnega rodu ali iz severnejših dežel, ki begunca prvič po zadnjem objemu domačih ob poslavljanju, obravnava kot človeka, ki mu ponudi odejo, vodo in hrano. To se zgodi seveda, če jih pri tem ne preganja predstavnik represivnih organov, saj je pomoč beguncem v 28-terici držav Evropske unije v glavnem protizakonita (Trampuš 2015c, 23; Petrovčič 2015a, 27; S.V. 2015b). Sistemska ureditev je torej takšna, da preganja priložnostno pomoč sočloveka, podobno kot je preganjala Avstrijce, ki so želeli z avti voziti ljudi, da ne bi izmučeni pešačili na desetine kilometrov (Ma.Ja. 2015b). Gotovo pa je to eden tistih trenutkov, kjer se lokalne oblasti ne trudijo uveljavljati striktnega spoštovanja zakonodaje, oz. kaznovati dobrih ljudi, naj si bodo turisti na grških otokih, prostovoljci ali zgolj nenadno, prek družbenih omrežij organizirani ljudje z vestjo (Priatelj Videmšek 2015). Grški otoki so imeli v času poletja 2015 urejene nekatere prisilne lokacije kot kampi prehodne narave. V vseh državah na Balkanu je bil interes beguncem pomagati pri premagovanju poti (Škerl Kramberger 2016). To pomeni, da so jih Grki iz otokov transportirali s trajekti in nadalje z vlaki, avtobusi. V Makedoniji z vlaki do srbske meje, v Srbiji vlaki in avtobusi, na Hrvaškem podobno in ne nazadnje tudi v Sloveniji.

A prav prestop meje je bil vsakič za begunce popolna dehumanizacija, vsakokratno podoživljanje nove oznake, kdo so in kako so brezpravni. Po prihodu v lokalni center na otoku, ki je pogosto tudi 10 kilometrov oddaljen od točke pristanka, so zgodbe več ali manj podobne. Prisilna zatočišča namenjena 500 ljudem so tudi do desetkrat prenatrpana, vendar begunci vsaj dobijo hrano, vodo in tople odeje, preden nadaljujejo pot proti celini. Tisti, ki si lahko privoščijo, lahko prespijo v poceni hotelih na otokih, gibljejo se prosto in nekako človeško preživijo tisto čakanje na trajekte. Vseskozi pa jih spremlja razumevanje domačinov, ki so ravno sredi ekonomske katastrofe, zato je pomoč še toliko bolj odvisna od dobrih ljudi, ki pa jih v Grčiji med prebivalstvom ne manjka. Ko pa prispejo do nadzorovanih mej na celini, pa se pojavi neka druga dimenzija, drug čas in predvsem drugačen režim.

5.3 IZSTOP IZ RAZVITE EVROPSKE UNIJE V "DRŽAVE V RAZVOJU".

V trenutku postane jasno, da begunec še zdaleč ni zaključil svojega procesa dehumanizacije, kot da borba za življenje iz obleganega doma, kjer je izgubil vse, dom,

službo, družino, identiteto, državljanstvo in pravice, pri bežanju pred smrtjo kalifata, ali kakšne druge uničevalske skupine, plutje čez nevarno Egejsko morje kot neplavalec na napihljivem čolnu za enkratno uporabo, ne bi bilo povsem dovolj, je sedaj pred njim ikonografija zgodovinsko precej hujšega uničevalskega stroja. Tukaj se begunec sreča z žičnato ograjo, bodečo žico in do zob oboroženimi uradnimi uniformami, nekateri celo v vojaški kamuflaži ob ograji, ki predstavlja mejo, s futurističnimi bojnimi sredstvi in solzivcem, kot bi prišel oborožen na fronto (Mekina 2015, 23). Naloga teh ikon je preprečiti mu prehod. Begunec v surrealnem spoznanju ne dojame, kaj je v enem preprostem trenutku zagrešil na svetu, da ga, podobno, kot domači "borci za svobodo", obravnavajo tudi tukaj? Mar se mu je izbrisal spomin, je zagrešil kak neverjeten zločin, tako neverjeten, da se ga tudi sam ni želel spomniti in ga nespametno pozabil, zdaj pa plačuje kazen? Kaj se tukaj pravzaprav dogaja, na družbenih omrežjih, kjer so tihotapci navedli večino podatkov o poti, ne piše nič o tem, zgolj o boljšem življenju v Nemčiji in kako priti do tja (Gillespie in drugi 2016). So ti, do zob oboroženi ljudje, tukaj zaradi njega? Ga bodo aretirali in bo s tem njegove poti konec? Človek v trenutku začne razmišljati, prižge se obrambni mehanizem racionalnosti in strah nadomesti nejevera. Ko se za trenutek zazre naokrog, opazi eno ključno razliko med tem krajem in nacističnimi taborišči, tukaj je ograja samo v eni smeri, torej ga ne obdaja. To pomeni, da (še) ni zaprt in te oborožene čelade niso tam zato, da bi poskrbeli, da se s te točke ne premakne nikoli več, v nobeno smer, ampak zgolj zato, da mu preprečijo nadaljevanje poti. Tolažba je prvo občutenje ob tej ugotovitvi. Druga pa je spraševanje, za kaj točno gre, če je iz otoka do meje naslednje države prišel tako hitro, zakaj torej sedaj tu čaka? Če so begunci ilegalni, zakaj jih organizirano vozimo do sosednje države. Vprašanj je seveda več kot odgovorov in še en pogled naokrog pokaže resnično razsežnost bodeče žice in ovir. Na tem mestu je nagnetenih na tisoče ljudi, ki prezebli, premraženi, depresivni, na robu, lačni in utrujeni čakajo na to, da se vrata v Evropo odpro. (Videmšek in Eržen 2015; Videmšek 2015a; Legorano 2015)

Begunci na to dejstvo gotovo kujejo že neslane šale, saj na tej točki bežijo iz Evrope unije v deželo, ki ni niti del Evropske unije, pa se tako brani njihovega prehoda. Nova noč na prostem, domača postelja je že bled spomin, a begunčevih gostiteljev to ne moti. Od človekovih pravic, ki so se jih odločili priznavati beguncem, gotovo ni takšne do tople postelje ali strehe nad glavo, verjetno so jo površne velesile pozabile vpisati v Splošno deklaracijo leta 1948, pa vendar, je tu bistveno bolje, kot bežanje pred

bombami in izstrelki, ali prenatrpanem čolnu smrti sredi egejske teme. Drugi dan se vrata meje odprejo in begunec lahko odpotuje naprej. Vlaki, avtobusi in celo taksiji vozijo proti srbski meji. Pot, ki traja zgolj nekaj ur. Takoj za mejo je železniška postaja Gevgelija, kjer nas pričakajo tako prostovoljci, kot grozen pogled na apokalipso 21. stoletja. Begunci spijo po tiri postaje malega obmejnega mesta, čakajo na vlake in se gnetejo za življenje skozi okna in vrata vagonov, koga vmes pomendraj, niti ne opazijo, tako močan je ta surov boj za preživetje in časovno stisko, da pridejo v Evropo, preden se zaprejo meje. Madžarska jo je že. Po svoje še bolje, saj so bili tedaj njihovi represivni organi že dodobra znani po svojih nečloveških taktikah in zaničevalnih taboriščih za ljudi. Zadnji odmevni primer je sprožil video posnetek, kjer beguncem mečejo hrano kot živalim (Mackey 2015). Ta psihološki napor in borba, ljudi oropa dostojanstva in človeškosti. Poleg stiske in napora, ki ga doživljajo, je zaradi raznih obmejnih prioritarnih režimov (ženske in otroci naprej), ali pa premalo logističnih sredstev, gnetenje ljudi, da bi prišli na vlak ali avtobus, tako intenzivno, da se že zaradi tega otroci pogosto ločijo od staršev in ostanejo mladoletni ujetniki begunske poti (Vukčević, Momirović in Purić 2014). Za otroke je takšna pot in dehumanizacija preveč. V primeru sirske deklice, ki se je ločila od staršev in smo jo opazili prav na Gevgeliji (tak otrok pa je vsak osmi (Vukčević, Momirović in Purić 2014)) in vsega trpljenja ne more več prenašati, priča njen naključni oskrbnik, rojak iz Sirije, ki jo je vzel pod svojo oskrbo, tavajočo med množico kaosa "/n/sem njen oče, a skrbim zanjo, ker je bila tu na postaji ločena od družine. Po vsem peklu, ki ga je preživela na morju, me prosi, naj jo peljem nazaj v Sirijo, vseeno ji je, tudi če tam umre" (Zorman 2015). Vseskozi prihaja do podobnega pojava brezupa ljudi, še huje, otrok, ki si želijo umreti in to niti slučajno ni osamljen pojav. Kar 41% vprašanih sirskih beguncev in 50% deklet, starosti med 15 in 24 let, v anketi organizacije Save the Children, je že razmišljalo o samomoru. Še ena podobnost z begunci Judi v nacionalsocializmu, ki so si ravno tako želeli smrti, kot odrešitev gorja (Robinson 2009, 110).

V vseh državah na balkanski poti je situacija podobna, begunci so odvisni od dobre volje in src ljudi, v bistveno premajhnih zatočiščih, včasih namenjenih desetkrat ali celo dvajsetkrat manj ljudem, kot jih sicer pride na tisti kraj, pogosto ne ostanejo več od nekaj dni in se odpravijo naprej. Nerazumljeni in prikazani s strani medijev kot nekakšno prihajajoče zlo (Štefančič 2015a), ki s seboj nosi terorizem, islamizacijo in grozote, ki so jih pognale v beg, pa vedno so (povsem absurdno) pri delu lokalnega

prebivalstva vsake države osovraženi. Povsem nerazumljivo stanje beguncu, še nedolgo tega človeku, ki bi *nas* mogoče sam sprejel v svojo hišo, nas toplo oblekel in poskrbel za nas. Sprašuje se, od kje prihaja do vsega tega sovraštva. Zelo jasno postaja, da so begunci na tej poti začeli predstavljati številke, tako kot v nacistični Nemčiji, kjer so banalni uradniki upravljali s številkami, ki so jih internirancem vtetovirali in ne z ljudmi. Podobno tudi danes po celi Evropi upravljamo s številkami in ne begunci, najbolj občutljive skupine ljudi na tem planetu, ki so izgubili vse. Poleg tega, da je solzivec in vodni top postal "civilizirana stalnica" pri vzdrževanju reda in miru nad begunci s strani represivnih organov držav članic Evropske unije, se slab priokus ravnanja nad žrtvami vojne tu ne konča. Nekatere begunce tudi danes označujejo s številkami (Bloom 2015), kot v koncentracijskem taborišču, ko jih je 200 ilegalno prečkalo češko mejo. Na Slovaškem so šli še dlje in ustrelili begunko, ki je v avtu prečkala madžarsko-slovaško mejo (Cowburn 2016). V Nemčiji so celo predlagali namestitev beguncev v proste prostore predelanega bivšega taborišča iz druge svetovne vojne (Ma.Ja. 2015a). V Bolgariji jih živalsko pretepajo tako policisti, kot lokalne nestrpne skupine (Škerl Kramberger 2016). Na makedonsko-grški meji lahko begunec doživi marsikaj, tudi krvav obračun s policijo polno gumijevk in solzivca, samo zato, ker želi naprej, preko te države, medtem ko je Evropa zaposlena s postavljanjem zidu.

Ampak naš begunec je že drugo noč prespal na prostem, v grozotah te begunske katastrofe (Zorman 2015). Kmalu se bo prenatrpan vlak iz Gevgelije, obmejnega makedonskega mesta post-apokaliptičnega videza (Videmšek 2015č; Zorman 2015), na katerega se mu je uspelo preriniti, odpravil proti Preševu, mestecu na makedonski meji s Srbijo. Po prečkanju meje pa vlak proti Beogradu. Ni pa vse tako temačno, kot bo našemu beguncu kmalu postalo jasno, se bo temačnost stopnjevala z razvitostjo dežel, saj ne bo imel vedno priložnost videti dobrih ljudi, tako kot tu, na makedonski meji, sočutnih domačinov, ki nekatere povabijo tudi domov prespat, jih nahranijo in ogrejejo, spet druge, ki po resnično mizerni ceni prodajajo sadje, da bi jih opremili za pot naprej, in ne nazadnje tudi tistih, ki so bili nekoč sami begunci ali migranti in iskali boljšo prihodnost (Bulos 2015č), ali pa jo še vedno iščejo in se sem zgolj vračajo iz dela v severnejših evropskih državah.

A Beograd je zdaj, z vkrcanjem na vlak, blizu kot še nikdar. Tam ga čaka, sicer podobna realnost, prenatrpani centri in bolj kot ne "zatočišče pod nebom" v beograjskih parkih, medtem, ko bo čakal na nadaljevanje poti, ki jo tako kot drugod podpira ali organizira

država. V Beogradu torej oblast ni pripravljena na tak begunski val z zatočišči, podobno kot povsod drugje, ampak nekaj je jasno, begunec se z vlakom od srbske meje pripelje direktno v center prestolnice in mu vsaj v tej smeri ni treba tavati čez težko prehodne terene stran od oči ljudi, tu se srečujejo na glavni ulici v centru mesta, nihče jih ne zanika, ali ne skuša držati zaprte, ne rabijo se bati in skrivati pred nasilnimi represivnimi organi. V Beogradu, kot je slišati sedaj, zanj ni veliko infrastrukture, park, nebo, železniška in avtobusna postaja, nekaj prostovoljcev in veliko zdaj že poznanih, trpečih, bližnjevzhodnih bratov in sester, ki so skupaj opravili še eno etapo na že tako dolgi in mučni, življenja usihajoči poti.

Če primerjamo s potjo nekoč in danes, torej 35 ur v avtu, sedemkrat na črpalki za gorivo, sendviče, rezervno žarnico, otrokom sladoleđ in ženi "Glorijo"⁴², enkrat prespite v Ankari, drugič v Nišu in tretji dan ste v Münchnu na cilju, kjer ti lahko enostavno povedo kaj te čaka in se odpraviš nazaj v domači pekel. En "teden dopusta" od groze in vojne in se vrneš. Vsaj ne prodaš vsega svojega premoženja, obubožaš, umreš od strela, se utopiš, te ločijo z otrokom na poti, si izbrisan kot človek, nepopravljivo oropan dostojanstva, pretepen, "pomirjen s solzivcem" in z vedenjem, da po tvojih najbližjih padajo bombe, ali pa se nad njimi izživljajo sadistični klavci, ti pa jim daleč stran, ujet v birokratski stroj Evropske unije ne moreš pomagati, še manj kot prej, ko si jim lahko bil vsaj prisotna opora. Po drugi strani si ne želiš prehitrega odgovora, kot je to vpeljala Madžarska, kjer ti po novem po pospešenem postopku najverjetneje odgovorijo, da je tvoja prošnja za azil zavrnjena (The Budapest Beacon 2015).

Ampak zdaj so v Beogradu. Prepotovali so dve tretjini poti in razen, da se počutijo kot pravi brezdomci, torej lačni, žejni in "pod svobodnim soncem", je vsaj nebo tu videti mirno, nihče jih ne nadleguje. Dehumanizacija se kolektivno dogaja povsod, podobno kot spoznanje v Izmirju, da si begunec ne more kupiti vozovnice za letalo, hidrogliser, karkoli, si tudi v Beogradu večina ne more plačati bivanja v hotelu, čeprav bi si morda kdo lahko finančno privoščil. Zakaj? Zaradi birokracije, formularja, ki ga s seboj nosijo od Makedonije, ki ni podpisan, žigosan, ali kako drugače neustrezen (Bulos 2015č). Zakon tudi tu prepoveduje takšno osebo sprejeti v hotel, zato jim ne preostane drugo, kot usoda brezdomca pod odprtim nebom (Bulos 2015b). Ne pomeni pa, da se prebivalci niso tržno prilagodili njihovim potrebam. Sedaj imajo vse restavracije v

⁴² Priljubljena hrvaška revija pri slovenskih turistih, ki potujejo na Jadransko obalo.

bližini "ikebane električnih podaljškov", polnilce mobilnikov, okrog katerih se sedaj zbira nacionalno povsem barvita in raznolika družba Sircev, Afganistancev in drugih, ki jim je seveda dovoljeno posedati in polniti mobilnike, če le pojedjo kaj z menija. Takšni prostori na prvi pogled spominjajo na kak "šiša bar" bližnjega vzhoda, kjer se ljudje prijateljsko sproščajo v krogu posedeni okrog vodne pipe. Lokalni prebivalci so se naučili svojo nacionalno ljubezen do svinjine ustrezno označevati in nanjo opozarjati z vzkliki "not-halal⁴³", ali pa tržno sproducirati nekaj povsem novega za tisto okolje "halal burger" oz. "goveja pleskavica", ki je za muslimanske begunce gotovo dobrodošla (Bulos 2015b) Čeprav imamo ob spremljanju poti begunca upravičen občutek, da na Balkanu vsakdo želi z njihovo usodo zaslužiti, najslabše in najbolj surovo je denimo v Bolgariji, pa se tukaj pojavlja fatamorgana nečesa, česar so vajeni doma in to ni nezanemarljivo. Prvič, beguncu se je tukaj nekdo prilagodil s specifično ponudbo, ki je temu okolju tuja, to pomeni, da je akceptiral njegov obstoj kot človeka, kupca, torej dobrodošlega in ga naslavlja tudi v njegovem jeziku, česar denimo v Ljubljani ne boste našli. V prvi fazi je takšno priznanje očitno dovoljšen dokaz, da smo med živimi, saj Evropska unija temelji na trgovinski uniji in prostemu pretoku blaga. In drugič, begunec kot kupec tukaj lahko opravi legalno transakcijo z lokalnim prebivalstvom, kot bi bil doma, namesto samo s podzemljem in tihotapci. Zakaj? Ker za plačano normalno ceno v zameno dobi normalno blago, nikjer ni stokratne marže, ker si begunec, ni obdavčitve in ljudje so celo za svoj žep pripravljeni tudi nekoliko tvegati. Zdi se, da je tam, kjer je birokracija manj učinkovita in so ljudje manj vpleteni v birokratski stroj, v državi kakršna je Srbija, življenje begunca sicer skromno, a povsem manj surovo in manj dehumanizirano, ali če želite nekoliko re-humanizirano skozi proces opravljanja normalnih vsakodnevnih transakcij z okolico, torej normalnostjo prebivalstva in življenja okrog njih. Podobno, kot smo že drugje opazili, je torej v pomoči beguncem integralna pomoč prostovoljcev in/ali lokalnega prebivalstva, državna pomoč pa je v postopku dehumanizacije utilitarna, saj država ali njeni predstavniki odločajo kdaj bo begunec šel naprej, če bo sploh smel - torej simbol nesvobode in ne pomoči. Povsem jasno je sicer, da brez državne pomoči begunci ne bi mogli premagovati takšnih razdalj znotraj meja držav, vendar gre tudi tu podvomiti v čiste človekoljubne namene držav, ki se teh beguncev primarno želijo znebiti, podobno

⁴³ Halal je izraz iz arabskega jezika, ki pomeni »dovoljeno« oziroma »čisto«, nanaša pa se na obnašanje, komunikacijo, oblačila in živila, ki jih islamsko pravo dovoljuje ali dopušča (Wikipedija 2013).

kot so se Judov želele znebiti vse države v 30-ih letih prejšnjega stoletja in so jih ilegalno tihotapile ena v drugo, s pomočjo uradnih organov (Arendt 2003, 362–363). Gotovo k normalnosti doprinesejo tudi prebivalci, ki razmišljajo drugače, niso zaslepljeni z birokratskim redom, varnostjo, ampak tako kot vsi normalni ljudje v svojih okoljih s poslom, vsakodnevnimi nalogami in opravki, preprosto živijo - torej delajo in ustvarjajo. Kar je zanimivo pri tem, je dejstvo, da so v Beogradu očitno pri tem nediskriminatorni, medtem, ko je v severnejših državah Evropske unije običajno delo očitno postalo tako uzurpirano in ogroženo s prisotnostjo, ali zgolj tranzitom beguncev, da je celo ustvarjanje in delovanje prebivalstva postalo usmerjeno proti njim (Mekina 2016b; K.S. 2016; J.S. 2016a; Baumgärtner in drugi 2015) Težko bi verjeli, da je do tega prišlo samodejno, verjetno prav zato, ker ni. Kot pravi dr. Aleš Bučar Ručman smo bili v začetku tudi v Sloveniji večinoma sočutni z begunci (Košak 2016) in javna mnenja so kazala dobro sliko, ki se je spremenila prav z aktivno politiko države in sporočilnostjo, ki jo bomo bolje opredelili v naslednjih poglavjih.

5.4 BEŽNA NORMALNOST V NENORMALNOSTI

Da se je tu v Beogradu zgodila neka širša normalnost, priča tudi zgodba brezdomca v parku, ki predstavlja družbeno dno in civilizacijsko odrinjenost na milost in nemilost beraškega življenja. Sedaj je po spletu okoliščin dobil družbo otrok, mladostnikov, staršev, parov v letih in seveda samskih moških, vendar se ne obnaša kot tujec, ljudje mu niso tuji, migranti manjvredni. Navsezgodaj okajen od alkohola prepeva pesmi z nasmehom do ušes, svoje kolo posodi mlademu Sircu, da se zapelje po parku, drugemu gre po zdravila v lekarno, z otroki se igra in Sirci, čeprav kot muslimani nevajeni alkoholiziranih ljudi, ga tolerirajo in je tako kot "njegov park", postal integralen del med njimi, saj v njem očitno ni zlobe, predstavlja človečnost, ki jo človek begunec gotovo najbolj potrebuje (Bulos 2015a). Zanimivo dejstvo, da je to drugi primer, ki priznava beguncem človečnost in ima z njimi iskren človeški odnos. In to ravno brezdomec - begunec kapitalizma, pijan, kot pravi sam, zaradi bede, ki jo vidi, torej izvrženec našega urejenega sistema in vrednot, še najbolje deluje, saj je očitno edini sposoben razsoditi v korist človečnosti. Ampak to se bo kmalu spremenilo. Ob upoštevanju urbanega srbskega reka, ki ga v bivših republikah Jugoslavije dobro poznamo, in ki pravi, da je

"vsakega gosta po treh dneh zadosti", se bodo tudi begunci v povprečju po treh dneh uspeli prebiti v naslednjo državo na svoji poti.

Ob prihodu na madžarsko mejo lahko begunci po prostrani ravnici vidijo krožeče helikopterje, hrup in policijske kordone v oddaljenosti, znak, da je meja blizu in da tokrat morda prehod ne bo tako enostaven. To bi lahko videli, če bi se jim uspelo prebiti v državo mesec ali več dni prej, danes je meja med Srbijo in Madžarsko že skoraj en mesec zaprta. Madžarska je dežela, o kateri imajo begunci, takoj za Bolgarijo, ki ni del naše tokratne poti, za prebrati največ slabega na družbenih omrežjih, tako od njihovih predhodnih sotrpinov, pa tudi od informacij, ki jih dajejo na voljo tihotapci. Več o tem v naslednjem poglavju, a vseeno je treba povedati, da je bila Madžarska prva država, ki je uporabila bodečo žico, totalitarni simbol begunskih taborišč tretjega rajha. Poleg dodatne kriminalizacije beguncev, so znani tudi po policijskem, režimskem nasilju in po očitno kaotično sovražnem vzdušju v državi, ki celo snemalko televizije pripravi do tega, da Sirca, bežečega čez zeleno mejo z otrokom v naročju, spotakne, kot bi šlo za otroško ravsanje okrog bloka. A šlo je za veliko več, za banalnost zla, kjer se je sleherniku zazdelo, da mora slediti znani nacionalsocialistični samoprevari, oziroma, danes braniti Madžarsko pred temi "tujimi islamisti", tako groznimi, da imajo v naročju celo otroke med begom.

Težko je razumeti, kaj se dogaja z ljudmi ob pogledu na te dogodke, poleg očitnega dejstva, da se zgodovina ponavlja. Vendar to ni odgovor sam po sebi, ampak ima skrito globoko vprašanje, zakaj zdaj? Zakaj v demokraciji in kapitalizmu, ravno sedaj v svetu, s stalno tehnološko eksponentno revolucijo, kjer zločini težko ostanejo skriti, podobno kot nešteti novi planeti v naši galaksiji, zakaj je sedaj naenkrat normalno biti instrument banalnosti zla in begunce sovražiti, človekove pravice, na piedestalu civiliziranosti že tri-četrto stoletja teptati, da konvencije o beguncih, podpisane s strani 142 držav sveta, ki države zavezuje k direktni zaščiti teh istih posameznikov, ki so trpinčeni, tihotapljeni in prepuščeni sebi pod nazivom ilegalni migrant. Gotovo mora obstajati razlaga, nekaj racionalnega, nekaj novega, kar smo spregledali, nekaj skritega, kar je spregledala tudi Arendtova, nekaj, kar se ne ponavlja kar tako in je bilo skrito v sami zasnovi

demokracije, sistemski trojanski konj⁴⁴, če želite, torej nekaj, kar nas je presenetilo in prehitelo po desni, mora biti, saj je gotovo! nemogoče, da se zgodovina spet ponavlja.

5.5 PONOVEN VSTOP V EVROPSKO UNIJO

Pot bodo morali nadaljevati skozi Hrvaško, ki se je za razliko od drugih držav na Balkanu, očitno nekoliko bolj angažirala, da bi begunce oskrbela in čimprej spravila na schengensko severno mejo z Madžarsko in zahodno s Slovenijo. Pot gre nato prek Slovenije do Avstrije in skozi Salzburg v Nemčijo. A meja z Madžarsko je zaprta, takšna je realnost danes, zato so jih z vlaki prepeljali iz Tovarnika na srbsko-hrvaški meji, ki se je končno odprl po več dnevih agonije, da so lahko prestopili v Hrvaško, proti slovensko-hrvaški meji pri Rigoncah. Podobno, kot v preteklosti, so tudi tu ob vstopu v novo državo, tokrat Slovenijo, morali pešačiti čez mejo, vendar tukaj je od zelene meje do nastanitvenega centra v Brežicah 13 kilometrov potrebno opraviti peš. Zakaj, ni mogel pojasniti nihče, saj ni bilo na voljo nobene pomoči, ne od države, humanitarnih organizacij, ne prostovoljcev. Prošnje za vodo in hrano niso mogle biti niti uslišane, saj poleg policistov, ki so očitno skrbeli samo za "varnost", ni bilo nikogar, ki bi beguncem pomagal na poldnevem nesmiselnem pohodu. Ljudje so se upravičeno spraševali, kako to, da tukaj ni avtobusov in kaj se zdaj dogaja (Videmšek 2015c). Sčasoma se je pomoč sicer izkazala, vendar se takšne luknje v sistemu, nepokrite poti in birokratsko zanikanje, da se pomoč začne še preden begunec prestopi mejo v tvojo državo, lahko dogajajo le tam, kjer je banalnost očitno vsakdanja. Zgodba se nadaljuje podobno, kot v vsaki državi doslej, postanek in počitek, voda, hrana, odeje, medicinska pomoč, organizirani prevozi do mej in postopek se ponovi v novi državi, prevoz do glavne prometne postaje in nadaljevanje poti v naslednjo državo. V našem primeru je šlo podobno tudi do Šentilja ob avstrijski meji. To pa ne pomeni, da se zloraba njihove usode ne dogaja tudi tukaj. Konstantno policijsko spremstvo, ki ljudem onemogoča, da si sami nakupijo zaloge v trgovini, ne naredi pa ničesar zoper tiste, ki jim skušajo prodati vrečko čipsa po šestkratni ceni (Toplak 2015a). Ta "humanitarni koridor", ki ga je vzpostavila Slovenija in onemogoča tako stike beguncev z lokalnim prebivalstvom, kot opravljati običajne funkcije človeka, običajne civilizirane družbe, kot so nakup

⁴⁴ Sovražni govor kot infiltracija nesvobode v svobodo.

plastenke vode v trgovini in konzervo tune, ali morda sprehod po mestu in namesto čakati za bodečo žico in policijskim varstvom, morda narediti nekaj, kar bi te spomnilo na dom, ali za trenutek vsaj pomirilo zdaj že povsem vsakodnevne krče od te nore poti (Toplak 2015c). Vendar je ta situacija v osnovi bistveno bolj surova, saj kljub temu, da imajo begunci na voljo tuš, medicinsko pomoč, topel šotor, oskrbo in prevajalce, nimajo tistih človekovih pravic, ki te v trenutku potrdijo kot živega človeka. Spomnimo, v beograjskem parku, po tem, ko so si lahko normalno privoščili kavo in "halal burger", se pogovorili z lokalnim prebivalstvom, se sprehodili po mestu, kljub temu pa na koncu večera zaspali v parku pod milim nebom, kot čisto običajni brezdomci, so to lahko storili z mirno vestjo človeka, ki se je zopet počutil človek, za razliko od tu, v razvitem in organiziranem šentiljskem taboru, kjer so tudi prostovoljci simptom njihove odvzete človečnosti. Kakšen človek sicer potrebuje humanitarce, prostovoljce, celo policijo in vojsko, kljub temu, da mu manjkajo *le* pravice? Zanimariti ne gre niti dejstva, da mora begunec na poti, dehumaniziran in depriviran tistega zadnjega kančka dostojanstva, kot je dnevna higiena in priložnost vročega tuša, brezdomstvo sprejeti za svojo realnost, saj si glede na grozote od katerih beži, ne sme privoščiti, da bi zamudil naslednji sedež na vozilih svojih, zdaj legalnih tihotapcev, policistov in predstavnikov držav v tranzitu (Toplak 2015a). Podobno, kot so do brezdomca v srbskem parku sprva začutili zadržanost in močno distanco od svoje usode, se tudi sami, včeraj še srednji razred, ki si je oblačila lahko izbiral ure in ure po nakupovalnih centrih, danes organsko ne morejo sprejeti, da jim je na voljo le tisti humanitarni šotor, od koder na ramenih lahko sloni le plašč, dve številki prevelik, ali čevlji drugačne barve, kot bi jih sicer izbrali v salonu pred nekaj meseci. Negodovanja nad to usodo, kot laični opazovalci, zastrupljeni z medijskim slabšalnim diskurzom, ne moremo razumeti drugače, kot da so nehvaležni in nizkotni, saj so begunci brezdomci, nekdo iz socialnega in kulturnega dna, domišljamo si celo, da so nekaj povsem drugega od nas. Torej srednji razred, ki bi se v takšni situaciji povsem enako oklepal svoje nenadne preteklosti, normale in pravice do tega, da v trgovini prosto izbereš in to brez posledic *kamenjanja* (Toplak 2015c). Begunci svojo pot nato nadaljujejo v Avstrijo, na vlak do Salzburga in zopet je na vrsti čakanje na vstop v Nemčijo. Ob vstopu v Nemčijo so prvič doživeli pravo dobrodošlico ljudi, prebivalstva ob vlaku, ki so držali transparente, da so dobrodošli in tako tudi vzklikali (Hardach 2015; Graham-Harrison in drugi 2015). Marsikdo od beguncev je gesto vrnil z mahanjem in zahvalo. Kmalu so jih razporedili v nastanitvene centre, nekakšna šotorišča v zaprtih halah (B.G. 2015) in tu so srečali pogosto tudi druge sotrpine iz naših

krajev, ki so tam pogosto že več mesecev, nekateri tudi leto ali več (N.Š in drugi 2015). Brez, da bi begunec, ki smo ga spremljali, imel čas sprijazniti se s tem, da je na koncu boleče in dolge poti, je vsaj sprejel dejstvo, da je preganjanja za njegovim hrbtom konec in da je prišel na cilj. Kljub vsemu, pa mu pripovedi drugih ne dajo miru, kaj pa naj bi počel tukaj več let v šotoru, ali domu, čakajoč na odgovor o azilu, a to bo skrb za jutri.

Poglavje se s tem zaključi in omogoči vpogled v eno od "srečnejših" zaključenih zgodb begunca, ki beži pred vojno in je želel priti v Nemčijo, da bi lahko nadaljeval s svojim življenjem. Premnoge je namreč, med njimi tudi veliko otrok, za vedno pogoltnila begunska pot in njihovih zgodb ne bo pripovedoval nihče, kot da jih nikoli ni bilo. Seveda naš namen nikakor ni bil ustvarjanje črno bele slike, kjer so begunci žrtve in Evropa le kršitelj. Naš namen še najbolje povzame avstrijski pisatelj Martin Pollack (B. Mekina 2014), ki pravi "/l/judi ni treba deliti na zločince in na nedolžne. Je pa treba govoriti zgodbe. Pač, moramo. Ker je namreč jasno, da nam to ne bo prihranjeno. Nekje bo izbruhnilo."

6 VZPON SOVRAŽNOSTI IN "ORGANIZIRANA NEDOLŽNOST" V EVROPSKI UNIJI

V zaostrenih situacijah ali krizah so vedno državne institucije tiste, ki izvajajo rasizem. Država je tista, ki ima na voljo silo in pristojnost, da silo uporabi. Država je tista, ki lahko človeka izžene, mu prepove vstop na svoje ozemlje ali pa mu ob vstopu podeli okrnjene politične in socialne pravice. Je tista, ki zapira ljudi v centre za tujce in jih podvrže azilnemu postopku. Tega ne dela glede na sovražne komentarje na spletu, ne čaka, da je teh komentarjev določeno število, in potem začne delovati. Tudi nadzor Evropske unije nad zunanjimi mejami ni odvisen od sovražnega govora ljudi. To seveda ne pomeni, da psihološki rasizem in sovražni govor ne obstajata, ampak gre za različne ravni rasizma. Če se preveč osredotočamo na sovražni govor, zanemarjamo sistemsko raven. (Krašovec 2016, 33)

"Organizirana nedolžnost"⁴⁵, oziroma samoprevara v kontekstu Arendtove, pomeni obliko množične ukinitve sposobnosti mišljenja in delovanja, ki ima za posledico tekoče funkcioniranje vladne politike in nezmožnost kasnejšega soočenja s storjenim. Hkrati takšna nedolžnost otežuje morebitno kasnejše sojenje in obsodbo, saj se nihče, ki je le avtomatizirano deloval kot *nemisleče* kolesje v sistemu, ne čuti krivega (Topolovec 2013, 94) Ravno to dejstvo polaga na Evropsko unijo, kot tudi na vlade njenih članic, največjo odgovornost glede vzpona sovražnosti do beguncev in širitve sovražnega govora. Evropska unija in njene članice so s svojo retoriko tako le slab ali dober zgled za javnost, saj imajo možnost fabricirati realnost⁴⁶, v katero nato vsi verjamemo in se temu primerno obnašamo. Le redki (tisti, ki še imajo sposobnost delovanja in razsojanja) ostanejo imuni na ta virus, ki se širi. Ključno vlogo pri širjenju tega virusa pa odigrajo tudi mediji (Mirovni inštitut 2016, 63–69; Košak 2016, 35–39) in sicer s tem, ko v javnost prepuščajo določen diskurz oziroma vsebine, ki obremenjujejo javnost z begunci kot varnostno grožnjo, namesto, da bi v ospredje postavili človekove pravice

⁴⁵ Vlasta Jalušič "organizirano nedolžnost" pojmuje kot "vzpostavitev kolektivnega subjektivnega prepričanja in blažilcev odgovornosti, ki omogočijo vnaprejšnje opravičilo in legitimacijo za morebitne kršitve pravic "drugih" ali celo za zločine. Do pojava pride, ko se posamezniki, celotne skupnosti ali narodi odpovejo prevzemanju kolektivne in individualne odgovornosti za storjena grozodejstva oziroma, ko se v času zločinske inverzije moralnega reda ne poskušajo aktivno zoperstaviti poteku dogajanj" (Topolovec 2013, 94).

⁴⁶ Totalitarizem v celoti naseda na realnost, ki jo sam proizvaja. Torej vanjo verjamejo tako vodje kot tudi njihovi podrejeni (Topolovec 2013, 95)

in pomirili pritlehne strasti *raje* in tako dali prednost idealom razsvetljenstva in humanizma. Na tem mestu bi lahko uporabili besede irskega pesnika, dramatika in politika "najboljšim manjka sleherna prepričanost, a najslabši so polni besne vneme" (Yeats v Trampuš 2015).

6.1 FABRICIRANJE REALNOSTI (BEGUNCI KOT VARNOSTNA GROŽNJA EVROPI)

Fabriciranje realnosti je stvar tistih, ki vladajo in nas s svojimi odločitvami usmerjajo skozi medije. Na tej točki dajemo posebno pozornost izjavam voditeljev Evropske unije, vladam članicam, ter ostalim pomembnejšim "opinion makerjem"⁴⁷. Pomembno sporočilnost državljanom Evropske unije predstavljajo tako vse akcije, ali nedelovanje (neodločno obsojanje) napram sovražnosti proti beguncem. Gre pravzaprav za odločitev za Evropo strahu ali Evropo solidarnosti. Predpostavljamo, da odločitev *vladajočih*, ali nam begunci predstavljajo varnostno ali človeško katastrofo, vpliva tako na mnenja državljanov Evrope, kot tudi na vzpon sovražnosti in javno brezsravno pojavljanje desničarskih gibanj, ki se nemalokrat nekaznovano šopirijo z nacistično simboliko. Izpostavljanje varnosti (bodeče žice...) na račun svobode vedno vsebuje pridih totalitarnega. Po besedah ddr. Rizmana (Trampuš 2015a) strah nikoli ni dobra naložba v politiki in nasploh v medcivilizacijskih razmerjih. Tudi Ručman (Košak 2016, 35, 37–38) piše o tem, da je bil prvi odziv javnosti pravzaprav pozitiven in je sovražni govor dobil zalet šele po tem, ko je država začela ljudi (t.j. begunce) obravnavati z vojsko, žico... Tako smo s tem, ko smo "prevzeli vlogo Martina Krpana, ki brani Evropo pred agresivnim Brdavsom. S Krpanom se seveda ne gre šaliti, on resno jemlje svoje naloge. Tako se je pri reševanju te situacije poseglo po militarizaciji" (dr. Bučar Ručman v Košak 2016, 36)", dejansko vstopili v polje *banalnosti zla*, kot učinkoviti birokrati, ki v beguncih ne prepoznavajo ljudi v stiski, temveč le nezaželeno maso (Al Jazeera 2015; Čulik in Mackinnon 2015; N.Š. 2015). Dokler bodo begunci odvisni od prestrašene Evrope, se jim ne obeta lepša prihodnost. Če bomo spet "padli drug v drugega" (Arendt 1996, IL), nas bo sfabricirana realnost, ki postavlja v ospredje varnostno grožnjo in na

⁴⁷ Ljudje, ki imajo velik vpliv na javno mnenje. (Reverso 2016)

njej utemeljuje omejevanje svobode, držala stran od tiste prave realnosti, ki v ospredju vidi humanitarno krizo in potrebno solidarnost.

6.2 ODZIV DRŽAVLJANOV EVROPSKE UNIJE

Odziv državljanov na krizo, trpljenje ljudi in ostale družbene pojave pretresa, naj si bodo naravne, družbene, politične ali humanitarne katastrofe, je pogosto podoben, ne glede na to, za kakšne vzročno posledične odgovornosti gre. Ali je mogoče polemizirati z vzroki in rezultati, se človek individualno odzove na način, ki ga je mogoče kategorizirati v eno izmed spodnjih rubrik, torej solidarno, indiferentno ali sovražno. Pogoj za tovrstno odzivnost je neka stopnja razsojanja, pri solidarnosti gotovo z neko empatično komponento ali procesom, pri indiferentnosti s pretirano distanco, nezainteresiranostjo ali neobčutljivostjo, pri sovražnosti pa, bodisi vodenim vzdušjem (zunANJI dejavniki), bodisi notranjimi stališči, ki so se akumulirala, ali pa so vseprisotna kot denimo ksenofobni dejavniki. Če bi skozi prizmo Hannah Arendt ocenili sposobnost razmišljanja, torej delovanja, med tremi navedenimi odzivi je očitno, da edino empatija zahteva določen proces delovanja. Od doživljanja, razmišljanja in razsojanja o problemu, dogodku ali usodi posameznika, indiferentnost lahko predstavlja intenzivno razmišljanje o čem drugem, a zato še *ne pomeni delovati*, sovražnost pa, v kolikor je individualna ali "trendovska", vodena oz. uzurpirana, ne pomeni razmišljati, ampak *odzivati se* z že utečenimi vzorci (podobno kot pavlov pes⁴⁸, ki je jedel, ko je slišal zvonec in ne, ko je bil lačen), torej denimo sovražno reagirati, ko vidimo "đihadista".

Iz tega lahko sklepamo, da je morebiti za večjo solidarnost potrebna razmišljujoča populacija, ki ni konstantno preokupirana prav z vsem drugim, denimo preživetjem v skoraj sužnjelastniškem delovnem razmerju surove verzije kapitalizma in, ki bodisi nima trpinčene preteklosti, ali inertne sovražnosti, prisotne tako rekoč v družbeni zavesti (kulturi) naroda, bodisi zaradi verskih razlik, demografsko homogenih okolij (ksenofobija ob prvem tujcu na horizontu) ali mednacionalnih sporov v državi ali bližnji sosesčini, ki mora biti aktualna, torej doživeta za časa življenja večine populacije, ali v primeru Slovencev, tudi po smrti večine populacije za časa konflikta. Če pogledamo pragmatično, bi v primeru Slovenije verjetno za begunsko krizo težko dosegli večji

⁴⁸ Ivan Petrovič Pavlov je raziskoval pogojne reflekse na psih. (Wikipedija 2016a)

angažma solidarnosti, ker je obseg a priori razmišljujoče populacije, ki si prav to "lahko privoščiti" očitno fiksen. Povsem nekaj drugega pa logika diktira pri populaciji, ki paše med indiferentne, ali celo sovražno nastrojene posameznike in posameznice. Kar je zanimivo v samem pojmu sovražnosti oz. obličnosti izražanja sovražnosti - sovražnega govora, je dejstvo, da je pogosto izražena le ob garantu anonimnosti na novičarskih spletnih portalih in forumih, redkeje na družbenih omrežjih, ki a priori razkrivajo identiteto posameznika. Dejanje objave sovražnega govora na družbenih omrežjih, bi se lahko zgodilo samo v primeru dveh pojavov, prvič, da je družbena klima takšna, da je dovoljeno vse in drugič, da se posameznik v svoji banalnosti ne zaveda dejanja, ki ga izvaja in še bolj pomembno, da pri izvajanju tega dejanja ni anonimen. Da bi bolje spoznali razlike med načini delovanja in obnašanja v družbenem odzivanju državljanov Evropske unije na pojav beguncev, moramo za razjasnitev nekaj pojmov dodatno opredeliti.

6.2.1 Solidarnost

Razvidno že iz uvoda, je za solidarnost potrebno razmišljanje, intelektualna lastnost, ki tvori delovanje in se pogosto manifestira tudi v aktivizmu, združevanju in predvsem zagovarjanju trpečih. Bolj aktivni in angažirani med solidarnimi so opazni tudi na terenu.

Tako kot je naciste presenetilo, da antisemitizem ni postal skupni imenovalec, ki bo poenotil Evropo (Arendt 2007, 181), jo tudi antiislamizem danes ne sme. To dokazujejo številni prostovoljci in organizacije (B.G. 2016, Fronta brez meja 2016, Danes je nov dan 2015), ki vsakodnevno bodisi z osveščanjem, bodisi na terenu (ali oboje), izvršujejo spoštovanje človekovih pravic brez pomislekov. Človekove pravice in njihovo spoštovanje so jim samoumevne, saj imajo pred seboj sočloveka v stiski in ne varnostno grožnjo. Politiki jih namreč vse prevečkrat uporabijo le kot okrasek svojim (kičastim) govorom na raznih državnih proslavah. Upanje dajejo vsi intelektualci, ki s svojimi aktualnimi publikacijami (kot je Razor-Wired. Reflections on Migrant Movements through Slovenia in 2015 (Mirovni inštitut 2016)) ne obnemijo v tišini. Vso spoštovanje!

6.2.2 Indiferentnost

Indiferentnost je sama po sebi distanca, pogosto nenamerno dosežena s preokupacijo, intenzivnim opravljanjem dela, ali pa zgolj splošno nezainteresiranostjo za družbeno in politično, kot denimo pri mladih pogosto opaženo generično mnenje "politika me ne zanima". Tu posameznik ne preloži informacij in odločanju o le-teh na nekoga drugega, pač pa preprosto ne prodrejo v njegovo ospredje, v fokus, o katerem dejansko razmišlja, bodisi namerno z odločitvijo, bodisi nenamerno z neko obveznostjo ali z delom povezano dejavnostjo. To so tako imenovani "jobholderji", posamezniki, ki se v glavnem obnašajo po naučenih in akceptiranih ravnanjih, torej delujejo avtomatizirano in od njih ne gre moč pričakovati odmika od utečenih tirnic tako z mislimi, razsojanjem ali ravnanjem oz. delovanjem.

6.2.3 Sovražni govor

Zakonsko ga sicer eksplicitno ne opredeljujemo, je pa težko razločljiv z nasprotnim polom imenovanim svoboda govora. Ker gre za občutljivo področje, kjer ni enostavno potegniti ločnice, se je o tem izrekel celo Evropski Svet s priporočili iz leta 97 (Svet Evrope 1997). V tem delu bomo sovražni govor ločili na tri klasifikacije, ki so za nas še posebej pomembne, po tem, kako se manifestirajo in kakšne družbene skupine posamični klasifikaciji pripadajo. Klasifikacija je avtorsko delo avtorice diplomskega dela do katerih je prišla po metodi intenzivnega razmišljanja o fenomenu.

6.2.3.1 Inertni - kjer je skrita banalnost zla.

Če upoštevamo strukturo, ki smo jo izbrali, je prvi korak od indiferentnosti prav inertni sovražni govor in to ni naključna povezava. Indiferentni posamezniki in tisti, ki jih lahko uvrstimo med inertne sovražne govorce, skupaj predstavljajo najštevilčnejšo skupino prebivalstva. Ta skupina je povsem odvisna od pavšalnih mnenj, generalnega medijskega vzdušja in vesplošne vsebine in stališč, ki jih pregovorno "že vrabci čivkajo", saj jim ta urbani hrup predstavlja edini vir informiranosti v popolni odsotnosti razmišljanja, ki bi vsaj validiral resničnost vira. Od indiferentnosti do pavšalnega, manj

kot 1 cent vrednega mnenja na podlagi "tvita"⁴⁹, "stališča iz novice", "kratkim mnenjskih pripovedk sodelavcev in sodelavk ob jutranji kavi pred začetkom delavnika", ki se pogosto začnejo z "jaz sem pa slišal/a, da ..." je, kot nakazujejo primeri, zelo kratka pot. Indiferentnost je hipokrizija sama po sebi, saj lahko sicer povsem razmišljanja sposobnemu človeku, ki redno razmišlja o čem drugem, podeljuje navidezno legitimnost pri izražanju mnenja o čemerkoli, čeprav o predmetni zadevi denimo sploh ni razmišljal, ali pa je zgolj reproduciral pavšalno mnenje ene od javnosti. Pri reprodukciji mnenj je toliko bolj pomembno upoštevati človeško naravo ponavljanja pol-resnic, dokler jim ne verjamejo še sami avtorji, saj prezaposlen ali nezainteresiran človeški um o resničnosti informacije razsoja po hitrih, časovno ekonomičnih metodah, kot npr. "to sem slišal že iz več virov", kljub temu, da je trikrat slišal novico iz istega vira, le da je bila enkrat napisana v časniku, drugič slišana po radiu med vožnjo, prebrana kot napovednik vsebine istega časnika, tretjič pa povzeta na televizijskem dnevniku iz zopet istega časnika. Ta ekonomika mišljenja in hitro, pavšalno odločanje o resnih stvareh, stališčih, nazorih, je paradoksalno problematična ravno zato, ker ne skopari tudi pri razpravah o človeških življenjih, pač pa velja za vse. Če bi tovrstno odzivanje bilo omejeno na manj pomembne privatne zadeve, bi pojav imel malo vrednosti, ker pa je to v resnici splošen optimizacijski postopek preokupiranih ali nezainteresiranih možganov, pa to pomeni, da o vsaki odločitvi, ki nima "prime time" pozornosti, posameznik razsoja na vselej enak, površen način. Primer, kjer je to še posebej razvidno, je denimo komentar ob sliki polno opremljenega policista jeseni ob bosem beguncu, ki izkazuje sočutje policistu, češ, da ga gotovo zebe in je gotovo že izčrpan, begunca pa povsem prezre, ali pa policist na konju, ki se (povsem nepotrebno) drži za pištolo, medtem, ko mlad fant (begunec) v razpadlih čevljih boža njegovega konja (Štefančič 2015b, 21). Lahko rečemo, da povprečen državljan "outsource-a" razsojanje in na žalost to "outsource-a" medijem, ki so v kapitalizmu nagnjeni k fabriciranju dramatične realnosti, nasilnemu ustvarjanju vsebine, tudi takrat, ko jo ni. Nagnjeni so k senzacionalizmu še tako marginalnih novic, da se tudi nezainteresiranim državljanom pogosto zdijo oglasi v primerjavi bolj zanimivi. To pa pomeni, da posameznik v poplavi dezinformacij in neuporabnih podatkov, kot so denimo "novice iz resničnostnih šovov", ki so v neverjetnem porastu tudi pri nas, ni sposoben presojati več drugače kot pavšalno in površno, ad-hoc.

⁴⁹ Enovrstična objava mnenja, ki lahko vsebuje tudi sliko, na družbenem omrežju Twitter..

Pojav inertnega sovražnega govora je torej v veliki meri odvisen od medijev (Mirovni inštitut 2016, 63–71), ker si večina državljanov "ne more" ali "ne želi" privoščiti raziskovalno razmišljujočega pristopa do vsake polemike. Vsekakor pa to polaga izjemno odgovornost na politične in javne osebnosti, ki krojijo sporočilnost javnega prostora in ljudem polagajo stavke, ki večini služi za pavšalne odločitve. Seveda mediji v današnjem času ne predstavljajo masovnega propagandnega stroja denimo nacistične Nemčije, ali pa Sovjetske zveze, vendar je tu treba vzpostaviti paralelo. Čeprav politika danes ne diktira direktne vsebine dnevnega in večernega programa televizij, vendar, in to je svetovni trend, je čedalje več vsebin rumeno novičarskih. V Sloveniji so si celo konkurenčno, časovno zamaknjeni, da lahko ljubitelj novic več ur gleda samo novice, vsak dan, vse dni v tednu. Čeprav bi bilo včasih videti bolje, da novic sploh ne spremljamo, gotovo kot intelektualci ne moremo mimo zavedanja o tem, kaj se dogaja v svetu okoli nas in širše. Obstaja pa velika distinkcija med novico, ki je omembe vredna in je relevantna za razmišljanje in razsojanje, torej doprinese k delovanju in tisto, ki si zasluži izbris iz spomina. Učinek na javnost je, žal, podoben, vendar z eno razliko, v totalitarni propagandi je bil učinek mogoč zaradi izključenosti drugih informacij, danes pa je učinek podoben zaradi masovne reprodukcije in zasičenja javnega medijskega prostora z istimi sporočili. Najbolje to grozljivo vlogo v družbi, in nesposobnost medijskega ustvarjanja, pokažejo dnevi, ki predstavljajo "nizko sezono novic", takrat je ta senzacionalistični proizvodni aparat sposoben iz pojava prvih pričakovanih snežnih padavin narediti reportažo podobno naravni katastrofi ali masovni prometni nesreči. Množične ekipe na terenu, ki zgolj ugotavljajo, ali res sneži in če sneži, ali so sogovornici pripravljeni na to, da sneži, čeprav je bilo takšno vreme pričakovati, saj je bilo napovedano že več dni in smo tudi koledarsko v sezoni zimskih padavin. Namesto, da bi novice denimo skrajšali in rekli, danes imamo zgolj 10 minut novic, ker se pri nas in bližnji okolici ne dogaja nič pretresljivega, ali pa morda nadomestili govoričenje o ničemer s povsem apolitičnimi znanstvenimi odkritji in dognanji, delili s prebivalstvom nov "life hack", ki bi nas denimo naučil hitreje zavezati čevlje, ali zložiti srajco, memorizirati številke in ulične naslove, učiti se vsak dan nekaj novega. Skratka, pokazati neko pozitivno lastnost, veččino in kako jo gojiti, nam namesto vsega tega potencialnega znanja prikazujejo vidno pretreseno novinarko, ki jo doletijo prve snežinke.

Če upoštevamo na eni strani *nemislečega*, na drugi pa javni diskurz, ki je reproduciran in s tem injicira iz ozadja zgolj in samo senzacionalizem, lahko povsem logično zaključimo, da najglasneje ponavljana novica, ali sporočilo, pride v ozadje inertnih ljudi po metodi "sem nekaj slišal". To se je v praksi izkazalo ravno v primeru begunske krize, kjer so mediji v isti sapi poročali o begunstvu in terorističnih napadih. *Nemisleči* tako niti ne presodi katera informacija pripada kateri tematiki in lahko hitro zaključi, da gre za eno in isto "mineštro". Takšna tvorba javnega mnenja je izredno neodgovorna in zahteva ostro obsodbo, saj v primeru, četudi nihče ne spodbuja sovražnega govora direktno, lahko povzroči napačno tolmačenje dejstev in v ljudeh vzbuja strah. Tipičen primer inertnega sovražnega govora je pojav masovnega udrihanja po beguncih (Mekina 2016a, 19–25) s sporočilnostjo in željami za realizacijo najbolj temnih scenarijev zgodovine prejšnjega stoletja na družbenih omrežjih, ali kot pravi (Velikonja 2014, 35) "e/kstremizem ni bil nikoli stvar ekstremnih posameznikov, ampak prav inertnih množic, ki s tihim strinjanjem ali ignoriranjem krivic te krivice podpirajo - in od tega pričakujejo drobne koristi." To je pripravilo posameznike, da so se začeli odzivati z naravnost šokantno terminologijo v mnenjih do beguncev, pozivali so k aktivaciji uničevalnega nacističnega taborišča Auschwitz Birkenau, jih želeli "kar zažgat", streljat, razstreliti avtobuse dokler so polni, deliti čaj s strupom, jih poklat, človeško banalno zlo se seveda tu ni ustavilo (Miheljak 2015b, 6). Po tem, ko so oddali svoj doprinos k človeštvu z delitvijo takšnega mnenja, so se posvetili nadaljevanju opravkov, torej previli otroka, pojedli kremno rezino, skratka nadaljevali s povsem običajnim človeškim opravilom, ker to niso bili prav nič abnormalni ljudje, celo grozljivo podobno normalni, kot je bil grozljivo normalen videti Adolf Eichmann. A če za trenutek pogledamo kdo so ti ljudje, ki so preko družbenega omrežja Facebook puščali v komentarjih sovražnega govora en za drugim tudi svoja imena, priimke, slike sebe in domačih, pa zadeva postane v kontekstu kaznivega dejanja sovražnega govora še toliko bolj šokantna. Niso ne neonacistični posebljeni zločinci, mrkih pogledov, demonskega videza, pač pa povsem normalni in običajni Slovenci, matere in očetje otrok, dobri sosedje, posamezniki, sodelavci in prijatelji, ki jih morda celo poznate. Projekt, ki je nastal, da bi razkril to šokantno odsotnost razmišljanja in inertnega sovražnega govora se je imenoval Zlovenija (Zlovenija 2015) in v zadnji fazi natisnil celo plakate s slikami ljudi in njihovimi sovražnimi izjavami, nato pa jih razobesil po Ljubljani. Banalnost zla oz. inertnost posameznikov dokaže ravno to dejstvo, da so se vsi opravičili z enakim izgovorom, da tematike v resnici niso dobro poznali, da niso mislili in, da se seveda

sedaj opravičujejo in da so komentar umaknili, da pa jih je v komentar motiviral strah za njihovo družino. Na podlagi takšnega sovražnega govora bi se lahko v vsesplošni histeriji nekdo opogumil še na naši strani meje, spotaknil kakega Sirca, morda kakega Afganistanca udaril s palico, Iračana pa uporabil kot sužnja, omejitev je malo, ko je vzdušje takšno, da to dopušča. To je namreč problem inertnega sovražnega govora, tako enostavna pot je od nezainteresiranosti, do nezainteresirane sodbe, ali od indiferentnosti do inertnega sovražnega govora, da se lahko vsakdo banalno odloči in ima stališče. Če si lahko predstavljamo uresničeno tendenco k bolj direktni demokraciji, denimo po švicarskem modelu referendumov o tem in onem, bi lahko prav večinsko populacijo indiferentnih, ki za časa obkrožanja odločitve na referendumskem listu postanejo inertni v sovražnem govoru, torej si ustvarijo neko pavšalno stališče na podlagi "nekaj sem slišal" medijske histerije in nato legitimno odločajo, denimo o tem, ali naj Slovenija sodeluje v vojni v Siriji (npr v kakšni novi koaliciji voljnih). Rezultat je lahko zelo pričakovan, saj je medijska tendenca, tako kot vladna, prioriteta je varnost, kar pomeni, da varnosti ni, posledično pa nas mora biti za lastno varnost strah. Odločitev bi bila, glede na današnje izkušnje, gotovo večinsko pritrtilna, zato bi lahko to največjo populacijo (diktatura večine), ki jo predstavljajo indiferentni in inertni sodržavljanji, preprosto oklicali kar "referendumski morilci".

Odsotnost ničelne tolerance do sovražnega govora, pa naj bo še tako inerten in na videz celo državnim tožilcem neškodljiv (Miheljak 2015b, 6), je sovražni govor trojanski konj moderne, demokratične zahodne civilizacije. Da pojav še zdaleč ni samo slovenski dokazujejo komentarji na vseh tujih spletnih časopisnih virih te diplome, katerih tematika je vezana na begunce. Edina država v Evropski uniji, ki se je sovražnega govora lotila resno in s pregonom, celo tako resno, da se je o preganjanju dogovorila z družbo Facebook in pod iniciativo ministra za pravosodje ustanovila skupno ekipo, ki bo poglobljeno iskala sovražni govor zoper begunce na straneh socialnega omrežja Facebook, je Nemčija (Faiola 2016). Tudi sicer se lahko tokrat iz nemške politične in civilne države veliko naučimo, denimo, kako spoštovati človeška življenja beguncev, ali pa, kaj pomenijo človekove pravice in da je varnostni diskurz sekundarnega pomena proti svobodi in človekovim pravicam. Če konkretiziramo, so v zadnjih mesecih v Nemčiji posamezniki, ki so na socialno omrežje Facebook napisali zlonamerne komentarje na begunce v povezavi s termini, kot so "zažgati", "utopiti" in "umazanjava", dobili po 5 mesecev pogojne zaporne kazni in finančno kazen 300 EUR,

posamezniku iz Berlina, ki je na Facebooku omenil, da bi vnovič prižgal plinske celice pa izrekli 4800 EUR globe (Petkovič 2015). Kaj to pove o našem tožilstvu in tolmačenju kazenskega zakonika (Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2) 2012, 297. člen) je vprašanje, ki je verjetno izven obsega te naloge, a če smo že veliko zakonodaje "povzeli" po nemški, bi morda morali tudi kulturo in prakso zagotavljanja pravne države in človekovih pravic (Krivic 2015; Petkovič 2015).

6.2.3.2 Javni

"Pogosta splošna zmota je predvidevati, da so najbolj glasni v pritoževanju v javnosti tisti, ki so najbolj zaskrbljeni za njeno dobrobit⁵⁰ (Burke 2016)."

Ta, javni diskurz, ki je pogosto osnovan na ksenofobnih prepričanjih, bodisi zaradi konservativnih stališč, ki imajo vire v religiji, ali do drugačnosti bolj zaprtih okoljih podeželja, služi kot eden od tvorcev vzdušja *indiferentnim*, hkrati pa legitimiteta *izvrševalnim* pripadnikom pojava sovražnega govora.

Prav ta navidezna legitimiteta je problematična, ker predstavlja pogoj za aktivnost. V marsikateri manj demokratični, ali družbeno manj razviti družbi, je pogosto dovolj hujskaštvo, ali sovražni govor politične elite, zato, da se večja količina državljanov odloči aktivirati proti neki politični skupini, vendar v demokratičnih družbah to ni pravilo. Gotovo je vedno prisotna srenja z bolj konservativnimi in ksenofobnimi stališči, vendar ne presega določen, manjšinski odstotek prebivalstva. Kar se spreminja v dinamiki delovanja teh skupin ob nekaznovanem javnega diskurza, polnega sovražnega govora, pa je dejstvo, da skupine ob takšnem navideznem občutku legitimnosti (nihče jih ne kaznuje za sovražni govor) postanejo surovejše v svojih sporočilih in brezsrčne, kar pomeni da tam, kjer so se včasih zamaskirali in skrivali svojo identiteto, tega ne počnejo več. Tak sovražni govor se je pojavil v praktično vseh državah Evropske unije, pogosto je retorika vodilnih politikov, ali celo tistih, ki so na oblasti, kot denimo v višegrajski skupini, identična skrajnim desničarskem gibanjem. Če lahko predsednik države govori o migrantih kot, da so "tsunami", ali da s seboj prinašajo "bolezni" in, da so "vsi teroristi migranti" (STA in N.Š.K. 2015; Al Jazeera 2015), potem lahko

⁵⁰ Prevod besedila je od avtorice te diplomske naloge. V originalu se glasi: "It is a general popular error to suppose the loudest complainers for the public to be the most anxious for its welfare. (Burke 2016)"

posameznik precej enostavno razume, da njegovo mnenje ne more biti nič drugega kot le govor, saj je izgubil svojo sovražnost s tem, ko je postal normala. Podobno nepreganjanje se dogaja tudi v Sloveniji, vendar v Evropski uniji še zdaleč nismo edini, pravzaprav so edini, ki sovražni govor resno preganjajo zgolj Nemci.

Sovražni govor oz. angleško "hate speech" očitno ni preganjan tudi v demokratičnih državah s tradicijo, kot je Velika Britanija in kot razvidno kaže primer Katie Hopkins iz časopisa The Sun, katere prispevek poln sovražnega govora, kjer begunce enači s "ščurki" in hujska k oboroženemu preganjanju z vojsko po morju, je časopis The Sun natisnil v dveh milijonih izvodov (Usborne 2015). In epilog, po več kot 200.000 podpisov za njeno odpustitev, je bil zgolj zamenjava delodajalca, od "The Sun", k "Mail Online" (Sweney 2015).

Ekstremistične skupine oziroma desničarska gibanja (kot so britanski UKIP, Nacionalna fronta Le Penove, Pegida v Nemčiji, Italijansko socialno gibanje, Svobodnjaška stranka na avstrijskem Koroškem, Geert Wilders na Nizozemskem, v Belgiji je protipriseljenska stranka Vlaams Belang, Jobbik na Madžarskem, Zlata zora v Grčiji, CasaPound v Italiji... (S.V. 2013; Trampuš 2015b, 19–25; Baumgärtner in drugi 2015, 42–44) so zopet v porastu in kar je še bolj zaskrbljujoče, brezsravno se pojavljajo tako v javnosti kot v medijih. Zaskrbljujoče je, da takšne fašistične ideje znova postajajo legitimne (Mekina 2016b, 30–31) kot del vladajoče koalicije ali opozicije. Ker obstaja dokazana relacija med krizami in vzponom desnice, bi morala biti Evropska unija v času kriz še toliko bolj pozorna na porast in pojavljanje takih fašističnih gibanj v javnosti. Izjave politikov pa toliko bolj premišljene, da, četudi le na podlagi lastne zaletavosti, s svojimi nepremišljenimi izjavami ne dajejo veter v jadra neofašizmu. To se je že izkazalo za zelo nevarno početje.

6.2.3.3 Izvrševalni

V to rubriko spadajo vsi pojavi participacije, ki se manifestira v fizičnih aktivnostih, bodisi z oviranjem (vaške straže, patrolje domoljubov, itd), bodisi z reagiranjem (pretepanje, lovljenje beguncev, prostovoljne patrolje na morjih, itd).

Zanimivo je, da so se primeri izvrševalne participacije pojavili povsod, verjetno ravno zato, ker so se povsod že pojavila skrajna desničarska gibanja, ki so v ljudeh strah

stopnjevala in so se tako lahko lažje priključili *samoprevari* o branjenju naroda in domovine. V Sloveniji so "domoljubni fantje" v temi čakali na migrante ob Dobovi, na Švedskem, v Nemčiji in Danskem napadajo begunske centre in jih požigajo, v Turčiji, Grčiji in Bolgariji so zabeleženi celo primeri policijskega izživljanja in pretepanja. Potem imamo tudi bolj angažirane tolpe, ki patroljirajo. Med takšne gotovo spadajo švedski "Nationell Framtid", ki v črno oblečeni z neonacističnimi zastavami in simboliko, z gliserjem patroljirajo po zalivu med Dansko in Švedsko z namenom, da bi preprečili tihotapljenje migrantov, ki ga po njihovem prepričanju izvajajo kriminalci in danski "zavedeni aktivisti" (Andersson 2016). Podobno aktivni v patroljiranju in idejo aktivne zaščite prebivalstva pred begunci so finski "Soldiers of Odin", ki se močno potetovirani, obritoglavi in v črnih kapucah, verigah in "bulerjih" z vidno neonacistično konotacijo, običajno, kot skupina več mož sprehajajo po finskih mestih v poznih večernih urah. Po njihovi razlagi naj bi branili ženske pred posilstvom, vendar se mimoidoča ženska povsem razumljivo prej ustraši omenjene skupine, kot pa grožnje pred katero naj bi jo domnevno ščitili (Simons 2016). Verjetno najbolj precedenčen primer pa je bolgarski samooklicani varuh meje Dinko Valev, ki po bolgarskih gozdovih ob meji s Turčijo lovi begunce in se nad njimi znaša, ter slika, kot s trofejami, preden jih prijavi policiji. Poleg vsega novači ljudi, da se mu pridružijo in pomagajo v "lovu", kar posebej ponosno označuje za športno aktivnost, sebe pa za športnika. Oblasti v Bolgariji s posameznikom, ki mu je uspelo v namen svojega "športa" pridobiti tudi dve vojaški terenski vozili, še ne znajo, ali niso pripravljene opraviti (Tomlinson 2016; Škerl Kramberger 2016).

Kar je skupno tem skupinam in posameznikom je to, da so povsem javni v svojem delovanju. Politični in javni diskurz je torej takšen, da verjamejo v zablodo, da z nasiljem oz. patroljiranjem in nekakšno borbo proti "islamizaciji" branijo svoje domove (Zveni znano?)

Tudi tu bo treba ločiti še eno podrubriko, poleg klasično angažiranih skrajnih desničarjev, ki se bodisi radi opremljajo z orožjem, bodisi skozi samoprevaro o prežečem sovražniku pred vrati, kontemplirajo scenarije obrambe pred tem sovražnikom, se pojavlja nov oportuni trenutek za nekoč izvajalce inertnega sovražnega govora, to pa je mogoče le, če je vseprisoten tudi javni sovražni govor, ki inertnemu daje legitimnost in občutek odobravanja, torej podstat, zato, da je samoprevaro v izvrševalnem slehernik začutil kot državotvorno, domoljubno dolžnost. Kot denimo

madžarska snemalka Petra Laszlo, ki je v netaktnem trenutku spozabe tega notranjega klica po "legitimni obrambi domovine", Sirca (Osama Abdul Mohsen), očeta, ki je bežal z otrokom v naročju "priložnostno spotaknila" iz čiste domoljubnosti, v trenutku psihoze, ki je iz inertnih izražanj po "metodi Facebook" zgolj "like" in "don't like", sedaj izvedla priložnostni "don't like" na terenu. Posledice pod pritiskom širše javnosti, ne zgolj tiste, ki je s sovražnim diskurzom branila "domoljubno" snemalko, (mami dveh majhnih otrok, ki ji še danes ni jasno zakaj se je tako odzvala), temveč tiste, ki so jo doletele, pa so izguba službe, sram, spoznanje, opravičilo in pa popoln umik iz javnosti (Mackey 2015). To je vsekakor dokaz za intenzivno odsotnost razmišljanja, "outsourcing", ki na medije in politiko postavlja še večjo odgovornost (Hoppe 2016, 46–47), kot se jo očitno zavedajo.

Podoben primer razgretega ozračja in nastrojene realnosti se je izrazil v primeru predstavnika grške obalne straže, po tem, ko so 11.06.2016 čoln poln beguncev rešili iz Egejskega morja. Pripadnik je bil vljuden in jih tolažil, da bo vse v redu, da jih bodo odpeljali na grški otok in v sprejemni center. Vse je bilo vljudno do trenutka, ko je eden od beguncev izustil, da so hvaležni in da bodo zaprosili za azil prav v Grčiji. V hipu se je pripadnik obalne straže sprevrgel v jeznega in nerazpoznavnega sovražnega govorca, ki se je odzval povsem sovražno, poklical je turško obalno stražo, da jih odpelje nazaj na turško obalo, pred odhodom pa jim še zagrozil s pištolo, da jih bo ubil, če se še kdaj vrnejo (WatchTheMed 2016; Murard-Yovanovitch 2016). Tudi v tem primeru je sprožilec odziva ravno zabloda in samoprevara o tem, da je avtohtono prebivalstvo države napadeno in da bodo na račun beguncev, podobno kot na račun Judov v nacistični Nemčiji, bistveno oškodovani.

Zato je potrebno posebno pozornost posvečati prestrašenim, tesnobnim in jeznim državljanom, ki so vedno bolj naklonjeni avtoritetam, saj v avtoriteti prepoznajo rešitelja, nekoga, ki daje vtis, da zmore vse. In ravno avtoriteta potrebuje ekstremne dogodke, da se lažje uveljavi in upraviči, kar lahko predstavlja nevaren obrat iz demokracije v sistem bolj soroden totalitarnemu. Takšno splošno soglašanje prestrašenih, s pretiranim fokusom na varnosti pa državljanom in državljkam pošilja povsem napačna sporočila. Že samo zaradi pojava beguncev se odzivanje na podlagi strahu lahko pri delu populacije, ki je nagnjena skrajno-desničarskim stališčem manifestira v agresivnosti in povečanem sovražnem govoru, sedaj pa lahko vidijo še oblast, ki takšne manifestacije ne kaznuje, pač pa tudi sama nastopa militantno oz.

varnostno in ne humanitarno, s tem pa daje vsem javnostim legitimiteto po "samoobrambnem" ravnanju, torej "Petri Lazslo" utrdi občutek dolžnosti in legitimitete skozi sedaj že upravičen strah, saj se tako obnaša tudi država. In ko so ljudje na stopnji, ko (nepremišljeno) pristanejo na varnost na račun svobode, ker v svobodi prepoznajo le oviro do večje varnosti, ki so se ji v ta namen pripravljene odpovedati, je teren za sistematično kršenje pravic pripravljen. Na koncu se lahko le strinjamo z več kot dvesto let staro ugotovitvijo Edmunda Burke, ki pravi "/ljudje se nikdar ne odrečejo svojim svoboščinam, razen pod neko zablodo⁵¹" (Burke 2016).

⁵¹ Prevod besedila je od avtorice diplomske naloge. V originalu se glasi: "The people never give up their liberties but under some delusion."

7 ELEMENTI TOTALITARIZMA V IMPLEMENTIRANIH POLITIKAH DRŽAV ČLANIC EVROPSKE UNIJE

V splošnem so vse države v Evropi, razen Hrvaške in Srbije, zavzele defenzivno pozicijo do begunske krize. Medtem, ko se je sovražni govor počasi stopnjeval in začel svoj obraz kazati predvsem po tem, ko so države zavzele prioriteto varnosti in v medijih ohlapno, ali namerno, dopuščale demonizacijo beguncev, povezovanje s teroristi z izrazito varnostnim diskurzom. S tem so, ne samo ustvarili izredno krivično in nevarno sliko, ki je indiferentemu prebivalstvu dalo zagon v smeri inertnega sovražnega govora (primer: Zlovenci), pač pa so še tisti ljudje, ki so se sprva na begunce odzvali s sočutjem, začeli dvomiti v njihove namene. Takšen rezultat gre pripisati v glavnem politikam držav članic, ob sedaj že znani, na tem področju skrajno žaljivih stališč do beguncev, hujskaštvu in kršenju človekovih pravic, žal, vodilni skupini držav - višegrajski skupini⁵². Z izjemo Grčije, ki je ekonomsko obubožana država in ji zato ob nenadnem navalu na njen teritorij, več kot očitno, stvari polzijo izpod nadzora. Torej prihaja do nenamernih oz. apolitičnih akcij posameznikov, ali skupin, zoper begunce. Pri višegrajski četverici pa se kaže, da so vodilni predstavniki teh držav v svojih javnih nastopih v sovražnem govoru in žalitvah do beguncev povsem brez zadržkov in nosijo precejšnjo odgovornost za to, kako se vedejo njihovi državljani in državljani Evropske unije, ki to poslušajo in jih je morda beguncev od medijskega izkrivljanja precej strah. Zanimivo je dejstvo, da se je v zadnjih letih povečal tudi pojav antisemitizma in da sedaj že judovske skupnosti obsojajo vodstva držav (Sherwood in drugi 2016; K.S. 2016), da ne ukrepajo proti skrajnim desnicam, ki so v vodilnih politikah očitno našli legitimno potrditev svojih skrajnih stališč. Velja spomniti, da so se srednje in vzhodno evropske dežele že za časa nacistične Nemčije spraševale, zakaj bi bilo sporno tudi pri njih "počistiti Jude" (Arendt 2007, 84), če pa to počne tako kulturn in razvit narod, kot je nemški. Očitno postaja, da je, po vzoru Viktorja Orbana, madžarskega premierja, ki pravi, da so begunci "strup" (Kroet 2016), pa spet, "da so vsi teroristi v resnici migranti" (Spletno uredništvo 2015), da jih na Madžarskem ne rabijo in naj jih prevzame tista

⁵² Višegrajska skupina je politična zveza srednjeevropskih držav. Vanjo so združene države Madžarska, Poljska, Češka in Slovaška. Zveza je nastala 15. februarja leta 1991, ime pa je dobila po madžarskem mestu Višegrad, kjer je bila skupina ustanovljena.

država, ki jih želi, v Evropski uniji dovoljeno vse. Podoben diskurz uporabljajo vsi, bodisi predsedniki, bodisi premierji višegrajske skupine. Celó Donald Tusk, Poljak, predsednik Evropskega sveta javno sporoča "ekonomskim migrantom", da v Evropi ni za njih ničesar in naj ne hodijo (Al Jazeera 2016a), po drugi strani pa hvali države pri postavljanju bodečih žic na meje, torej totalitarnih simbolov, ki onemogočajo beguncem pravico do azila, nato pa celo navaja Turčijo, kot odličen primer ravnanja z begunci (Yeung 2016a). Nikdar v zgodovini po drugi svetovni vojni še ni bilo toliko legalnega sovražnega govora (Evropska komisija 2016d) in dovoljene sovražnosti na kontinentu Evrope, kot tudi napadov na nastanitvene centre za begunce po razvitejših državah Evrope, kot so Nemčija in skandinavske dežele (The New Observer 2016; Liberty 2016; Ahlander in Goarant 2015).

7.1 BEGUNCI SO ZA EVROPSKE DRŽAVE ZAPORNICI

Če pogledamo Evropsko unijo in njene prioritete, ter ravnanje, lahko ugotovimo, da se do beguncev obnašamo kot, da so obsojeni kriminalci. (Dearden 2015)

Z njimi ravnamo tako, da jim jemljemo prstne odtise, kar je navadno procedura predkazenskega postopka v večini držav oz. točneje ob aretaciji. Nato jih evidentiramo s številko, včasih jo tudi napišemo kar na telo - kožo, in podatke vnesemo v centralen register beguncev, podobno kot centralne kazenske evidence. Nato jih zapiramo v bивše zapore, tovarne, in druge centre, kjer živijo v nečloveških pogojih in se ne morejo prosto gibati, pač pa čakati na naslednji ukaz policije, ki je edina, ki ima z njimi uradno opravka, kot povsem pravi zaporniki (Calamur 2015). Kako rigorozni so lahko ti zapori in obnašanje do prosilcev za azil, najbolje pokažejo obsojanja Organizacije združenih narodov in njihove agencije UNHCR⁵³, ki je praktično po vseh državah obsodila obravnavo beguncev in spremembe zakonodaj, ki direktno kršijo Ženevske Konvencije (Hope 2016; Videmšek 2016b).

Kot v vsakem pravem kazenskem postopku, jim tudi v Evropski uniji zasežemo vsa sredstva, zasežemo denar, vredne predmete, itd. In tokrat se to ne dogaja v višegrajski četverici, pač pa v Nemčiji, Danskem, Nizozemskem in tudi v schengensko povezani

⁵³ United Nations High Commissioner for Refugees. V bodoče UNHCR.

Švici (TheGuardian 2016; Kingsley 2016b; Crouch in Kingsley 2016; Darroch 2016; Dearden 2016).

Če na tej točki še ni razvidno, da jih smatramo za kriminalce, pogledajmo kaj jih bo doletelo po tem, ko jim zavrnemo pravico do azila - izgon iz države, kar je po našem kazenskem zakoniku "h/udodelstvo zoper človeštvo", za kar je zagroženih 15 let zapora (Državni zbor RS 2012).

7.2 BIROKRATSKI PRISTOP K HUMANITARNEMU PROBLEMU

Pri sprejemu beguncev v državo je poudarek na procesiranju in spoštovanju procedur. To pomeni, da je potrebno poskrbeti za registracijo, evidenco in za odvzem prstnih odtisov. Nato je potrebno presoditi, ali je oseba ekonomski migrant, ali begunec, torej kandidat za azil, šele nato ga obravnavamo. V kolikor imamo dvome, ali je oseba res mladoletna, imamo celo v Sloveniji rešitev v zdravniškem pregledu intimnih predelov, točneje pregledu testisov (Petrovčič 2015b). Če dehumanizacijska konotacija tovrstnega proceduralnega pristopa, da ne omenjam poseganj v človeka, ker gre za neprostovoljni postopek, ne predstavlja dovolj sprevrženega primera institucionalnega banalnega zla, pa to gotovo potrди naslednje dejstvo. Ker begunca obravnavamo kot številko, mora na ves ta postopek čakati v vsakršnih pogojih, lahko tudi po 7 ur zunaj na mrazu, lačen in žejen, saj birokrata ne zanima, kaj se dogaja zunaj "šotora za popis", pred njim je *naloga* in potrebno jo je za vsako ceno *spoštovati*.

Ko begunce začnemo obravnavati kot številke, nam postane povsem nepomembno kaj begunec doživlja, dokler mi zadoščamo zakonskim podlagam, do takrat, naj pač begunec miruje, podobno kot zapornik, saj tako ali drugače nima druge možnosti ali pravice? (Videmšek 2016a)

Primeri še hujše dehumanizacije so vseprisotni po celi Evropi, en od bolj grotesknih, tudi na Madžarskem, kjer so med drugim ljudem v taboru hrano metali kot živalim. (Mackey 2015; Škerl Kramberger 2016)

Tudi v Sloveniji smo beležili primere sistemskega banalnega zla, kjer se birokratom ni zdelo sporno, da je bilo potrebno begunca sprva za vsako ceno evidentirati, ne pa tudi poskrbeti za njegove potrebe kot človeka in ljudi, ki so od njega odvisni, denimo

dojenčki, ki so na mrazu čakali na stekleničko mleka, a je niso dobili, dokler se mama ni uspešno registrirala (Mirovni inštitut 2016, 19)

7.3 VARNOST, NEPRODUŠNOST MEJ, ŠELE NATO HUMANITARNOST

Kar se je izkazalo v stopnjevanju količine beguncev, ki so v enem dnevu prečkali meje držav, je, da imajo države medsebojne dogovore o zadrževanju beguncev na svojem teritoriju. Nekateri ga imajo bolj javno, kot denimo Francija in Velika Britanija (UK Treaties Online 2003; Lichfield 2016), drugi, kot Danska in Švedska (Bulos 2015č), bolj prikrito, nekateri pa so ad-hoc poizkusi pritiska, ki jih očitno določene države ne želijo spoštovati ali uresničevati, kot Hrvaška, po poizkusu pritiska za akumulacijo beguncev na Hrvaškem iz Nemčije. (U.Z. in drugi 2015)

V ta namen varovanja, pred očitno prežečo nevarnostjo beguncev, je po vseh državah v Evropi prišlo do povečane vojaške aktivnosti, v Sloveniji celo do absurda dodeljevanja policijskih pooblastil vojski. V Švici, schengenskem partnerju sredi Evropske unije, a izven njenega reda, so celo pripravili tankovski bataljon za obrambo pred begunci na švicarsko-italijanski meji. Resnično zaskrbljujoč je bil tudi projekt zapiranja mej z bodečo žico, ki ga je začel Viktor Orban s svojo proti-begunsko držo in verbalno dehumanizacijo. Edini prostor za humanitarnost se tako pojavi le za tiste, ki so se uspešno splazili pod bodečimi žicami, se izognili vojski in prispeli do vsaj enega predstavnika države članice, ki jih je pripravljen registrirati (Kolednik 2015; N.H. 2016; B.E. 2016; RT 2016).

Precedens v evropskem prostoru pa predstavlja primer popolnega zaprtja meje na balkanski poti, v dogovoru med Slovenijo in Makedonijo, usklajeno pa tudi z Avstrijo in vmesnimi državami. Ne samo, da je ta dogovor begunce prisilil ostati na milost in nemilost v Grčiji, ki je del Schengena in Evropske unije, pač pa je beguncem povsem onemogočil zaprositi za azil v drugih državah Evropske unije. (A.V. 2016)

7.4

"DANES JA, JUTRI NE, POJUTRIŠNJEM NIHČE?"

Arbitrarno odločanje kdo sme kam in kateri zakoni enkrat veljajo, drugič spet ne, so tipični primer samovolje in nesposobnosti soočanja z begunsko krizo. Nemčija je denimo sprva begunce povabila in razveljavila spoštovanje dublinske zakonodaje, nato pa jo, brez opozorila, zopet uveljavila in najavila, da bo sirske begunce premeščala tudi v države članice (B.V. 2015). Birokracija in samovolja držav se tu ne ustavi, saj svoj sistem predalčkanja sproti nadgrajujejo, denimo v omejevanju po izvorni državi begunca. Primer takšnega izmišljevanja se dobro vidi na beguncih s poreklom iz Afrike. Ker je denimo begunec iz, po naših evidencah "ne povsem vojnega območja", kot je Eritreja, potem gotovo ni primeren za azil, saj mora biti ekonomski migrant, t.j. nova drugorazredna birokratska oznaka v begunski polemiki, zato ga predajmo državi, od koder je prišel in to na osnovi povsem arbitrarne odločitve odločevalcev. Podobno oznako manjvrednih so dobivali Judje v Eichmannovem birokratskem stroju, ki jim je na koncu *procesa* dosodil podobno prvotno usodo - izgon iz države.

Birokratskega sprenevedanja in nadgrajevanja sistema omejevanja ni videti konca. Danes so denimo sprejemljivi vsi Afganistanci, jutri le iz določenih obleganih regij. Danes so za prečkanje slovensko-avstrijske meje sprejemljivi vsi, jutri le tisti, ki bodo v Avstriji ali Nemčiji zaprosili za azil, ker Švedska ni opcija na seznamu, zato bo verjetno do tja begunec moral preplavati Severno morje (M.M. in J.S. 2015; Vogrinc 2015a).

7.5

ZAOSTROVANJE POGOJEV IN KAZNOVANJE ZA ILEGALNI PRESTOP MEJE

Vse države se zopet izredno trudijo, da bi iznašle neko pravno podlago s katero bi zavrnile, ali pa vsaj čimbolj omejile priznavanja azila. Denimo Nemčija je imela veliko polemik o tem, ali bi smeli dopustiti beguncem, ki so za seboj pustili svoje družine v upanju, da si bodo lahko v novi državi ustvarili življenje, da svojo družino pripeljejo k sebi. Na videz absurдна razprava, ki bi jo Nemci, kot begunci imeli za samoumevno v državi, ki predstavlja pribežališče pred vojno (Amann in drugi 2015)

Velika Britanija pa je v tem primeru gotovo precedenčna, saj je begunca, ki je prepešačil tunel pod Rokavskim prelivom in mu medtem, kot upravičencu tudi odobrila

azil, a ga nato kaznovala z zaporno kaznijo na osnovi zakona iz Viktorijanskih časov, oz. iz leta 1861. (Dearden 2016b)

Članice se v stališčih do begunske krize sklicujejo na vse možno razloge zakaj ne morejo spoštovati človekovih pravic. Bodisi reklasificirajo begunce v "migrante", ali celo "ekonomske migrante", potem sestavljajo sezname varnih držav, celo varnih regij znotraj Sirije. Idej, kako preložiti ali "outsourcati" begunsko krizo, je neverjetno veliko.

Zoper višegrajsko skupino, ki odkrito zavrača kvote za premestitev beguncev EU načrta, bi tudi Evropska unija morala odločno ukrepati. Bodisi po predlogu kazni cca 250.000 eur za nesprejetega begunca, bodisi zamrznitve dostopa do črpanja evropskih sredstev, saj, kot se je izrazil nemški minister za gospodarstvo, države, ki jim z Evropo niso skupne vrednote človeške solidarnosti in sočutja, tudi ne morejo računati na evropski denar. (Barkin 2015; Ma.Ja. 2015c)

Če želimo v resnici doumeti, ali so politike držav na aktualni tranzicijski poti beguncev protizakonite, ali "zgolj" moralno sporne in zavržne, moramo najprej razumeti kaj so države dolžne početi. Vsekakor ne to, kar počno danes. V ta namen obstaja konvencija in protokol o beguncih, kateremu so se z obvezo podpisale vse države na Balkanu in Evropi, vključujoč Turčijo, Srbijo in Makedonijo, ki niso članice Evropske unije. Torej kakršnokoli kršenje teh pravic, krši obvezo te mednarodne pogodbe. Težava pa je v tem, da za kršitve niso predvidene sankcije. (UNHCR 2015b)

Tukaj ne gre prezreti nekaterih poudarkov dr. Miheljaka (Miheljak in Juri 2015) na begunsko krizo, ki ravno tako potrjujejo elemente totalitarnega v politikah držav članic Evropske unije:

/N/as kot posameznike ne odvezuje humanitarne odgovornosti. Krilatica, da je treba problem, tako po vzroku in po lokaciji, reševati pri izvoru, je točna, a hkrati hudo napačna. Sedaj so begunci med nami. Ne moremo se sprenevedati, da bo problem rešen, ko (če sploh) padejo sile, ki generirajo zlo, ki ženejo ljudi z njihovih domov. Tudi v času velikega eksodusa Judov iz Nemčije so se najprej po Evropi, kasneje v ZDA pojavljale krilatice, da je prava rešitev zlom zla (tj. nacizma), ki žene Jude v beg. Kar je res, a preden zlo ugasne, so ljudje ogroženi, razseljeni, nemočni, ogroženi. In kdor ob tragičnih podobah prezebljih, lačnih, preslabo oblečenih beguncev meni, da so rešitev ograje, ni samo nečloveški, ampak razkriva svojo fašistoidno naravo.

Namesto da bi država dala na voljo vojaške kamione, s katerimi bi tavajoče ali čakajoče begunce v najkrajšem času odpeljali v vsaj približno znosna zavetišča, pošiljajo na mejo oklepna vozila. Zakaj pa oklepna vozila? Se bodo, »če bo treba«, z njimi lotili beguncev?

Begunska kriza razgalja organizacijsko neučinkovitost aktualne vlade. Kako jo je lahko sedanji val beguncev presenetil, pustil nepripravljeno, če se je tedne napovedovalo, da se bo, ko bo Madžarska hermetično zaprla svoje meje, begunski val preusmeril k nam? Prav nobene potrebe ni, da zmanjkuje hrane, oblačil in šotorišč zgolj zato, ker niso pripravljeni tam, kjer bi morali biti. In namesto da bi vojska s svojo transportno in namestitveno logistiko ter moštvom pomagala humanitarno, ji daje parlament po hitrem postopku nova, ustavno sporna pooblastila. Smo z begunci v vojni?

Del opozicije pa se je začel eksplicitno spogledovati s fašistoidno retoriko in akcijskimi metodami. Sedaj v retoriki ni več nobene zavore. Janša govori o zdravi Sloveniji. Prvi je zdravje povezoval z nacionalno pripadnostjo dr. Goebbels. Pri nas Prezident. Kajpak general Rupnik: »Evropski narodi zro na Führerja kot preroditelja, ki je vsem zdravim evropskim narodom razkrinkal povzročitelja grozeče nevarnosti, ki so tlele v skupni zaroti boljše vizma in židovskega bogastva.

Poglavje lahko zaključimo s preudarki dveh predsednikov. Naš prvi predsednik Milan Kučan meni (T.H. 2016), da smo "o/d konca druge svetovne vojne živeli v prepričanju, da je to zlo (op.a. fašizem) dokončno premagano, vendar ni." Znamenja dogajanj v današnji Evropi nas opozarjajo, da ni tako, pravi Kučan, ki meni, da smo danes dolžni protestirati proti neobčutljivosti in izgubi zgodovinskega spomina. "Odločno povejmo, da v sodobni Evropi, ki temelji na vrednotah protifašizma, ni prostora za oživljanje barbarstva. Povejmo, da zavračamo sprenevedanje in zatiskanje oči pred njegovim oživljanjem," je dejal Kučan. Meni, da je čas za protifašistični pakt, ki bo odgovor sprenevedanju in hkrati spoštljiv poklon milijonom, ki so branili človečnost in umirali za svobodo./.../ "Zahtevajmo sklenitev pakta, s katerim bo EU potrdil svojo zavezanost in zvestobo vrednotam, ki so rodile idejo evropskega združevanja. S paktom zahtevajmo ničelno toleranco do znamenj fašizacije evropskih družb. Povabimo k paktu tudi mlade. Gre za njihovo prihodnost.""

Tomáš Garrigue Masaryk, prvi češkoslovaški predsednik, ki je bil tudi filozof, pa je po nastanku države dejal "i/mamo demokracijo, zdaj pa potrebujemo še demokrate" (Kosec 2016). Podobno kot v primeru zgoraj, bi lahko parafrazirali na temo človekovih pravic. Imamo Splošno deklaracijo človekovih pravic, Konvencije in Protokole, sedaj pa potrebujemo samo še mirovnike, ki jih bodo znali implementirati.

8 UKREPANJE EVROPSKE UNIJE V BEGUNSKI KRIZI

Soočamo se z največjo begunsko krizo našega časa. Predvsem pa to ni kriza števil, pač pa naše solidarnosti⁵⁴. Ban Ki Moon, Generalni sekretar Združenih narodov (UNHCR 2015, 5)

8.1 ZAVEZANOST ČLOVEKOVIM PRAVICAM

Evropska unija temelji na trdni zavezanosti k spoštovanju človekovih pravic in demokracije (kar smo že izpostavili v poglavju 3). Človekove pravice so v ospredju tudi kadar govorimo o odnosu z drugimi državami, zato je v ta namen leta 2012 imenovala tudi prvega posebnega predstavnika Evropske unije za človekove pravice, ki si prizadeva za učinkovito in javno prepoznavno politiko Evropske unije o človekovih pravicah v državah zunaj njenih meja (Evropska unija 2008). Leta 2012 je bil sprejet strateški okvir za človekove pravice in demokracijo, katerega namen je učinkovitejše in doslednejše izvajanje politike Evropske unije o človekovih pravicah (Svet Evropske unije 2012). Vendar, kot je izpostavila Eleanor Roosevelt, leta 1948 v Parizu (Northrop 2015)

/.../ V pravem pomenu, naj bi bile človekove pravice fundament vsem zakonom in vladam v pravični družbi. Človekove pravice obstajajo le do stopnje, do katere jih spoštujejo ljudje v odnosih med seboj in vlada v odnosu do svojih državljanov.⁵⁵

⁵⁴ Prevedla avtorica diplomske naloge. Original: " We are facing the biggest refugee and displacement crisis of our time. Above all, this is not just a crisis of numbers; it is also a crisis of solidarity." Ban Ki Moon, United Nations Secretary General

⁵⁵ Po prostem prevodu avtorice diplomske naloge. V originalu: Eleanor Roosevelt, 28 .9. 1948, Paris, Francija »In a truest sense, human rights are a fundamental object of law and government in a just

V tem kontekstu lahko opazimo, da Evropska unija deluje skozi svoje organizacije, zadolžene za področje človekovih pravic, vsaj toliko dobro kolikor imajo pristojnosti, oz. na način, ki je Evropski uniji skupen, birokratski.

Če pogledamo pristojnosti in naloge organizacij Evropske unije, lahko vidimo, da je "nadzorni" organ, ki preverja izvajanje spoštovanja človekovih pravic Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA)⁵⁶.

8.2 STRATEŠKI PRISTOP EVROPSKE UNIJE K REŠEVANJU BEGUNSKE KRIZE

8.2.1 Povečini prepozno povečevanje proračunov in dodeljevanje sredstev državam na udaru - praksa je neučinkovita ("premalo - prepozno")

Za primer politik in poročanju o izvajanju politik lahko pogledamo sumarni dokument Evropska agenda o migracijah, ki prikazuje dogovorjene ukrepe in akcije v letu 2015 (Evropska komisija 2016b). Čeprav je videti, da je aktivnosti veliko, je iz perspektive begunca potrebno upoštevati, da se zanj ni dosti spremenilo. Od 160.000 beguncev, ki bi jih morali preseliti po osemindvajseterici držav članic, jih do 13.06.2016 ni bilo preseljeno niti 5% (Evropska komisija 2016c). Ta pojav je tipičen za učinek upravljanja z begunsko krizo s strani Evropske unije, saj se vedno lahko pohvali z nekimi sprejetimi ukrepi, vendar bolj na papirju. Podobno, kot se denimo v poročilu agende o migracijah hitro pohvali s preganjanjem tihotapcev, "reševanju beguncev" v Egejskem morju (protokol Triton, Poseidon), vendar jih tako ali drugače nato vrnejo Turčiji. Skratka nekoga, ki je razprodal vse svoje premoženje sredi vojne, zato, da se odpravi na pot do Evrope, kjer bi želel, v skladu z Ženevskimi konvencijami ali evropsko zakonodajo, zaprositi za azil, sredi poti ustaviš na nevarnem napihljivem čolnu in ga ponosno "rešiš"

society. Human rights exist to the degree that they are respected by people in relations with each other and by governments in relations with their citizens«.

⁵⁶ Agencija Evropske unije za temeljne pravice odločevalcem na ravni EU in v državah članicah zagotavlja neodvisne nasvete na podlagi dokazov. Tako skrbi za boljšo informiranost in ciljno naravnost razprav, politik in zakonodaje o temeljnih pravicah. (Evropska unija 2016)

pred pravico do azila tako, da ga pošlješ nazaj od koder je prišel (Associated Press 2016).

8.2.2 Toleriranje zaostrovanja azilne politike po državah članicah - nekaznovano omejevanje pravice do azila in pojav sovražnega govora.

Iz poročila so kršitve in povečana tveganja sovražnega govora izrazita, vendar predlogi Agencije Evropske unije za temeljne pravice zelo medli in neprepričljivi. Konotacija ni "nemudoma je potrebno spremeniti, to in ono", pač pa, "prizadevati si je potrebno za izboljšanja", in tu gre za sovražni govor, povečane količine napadov na begunce v državah članicah, povečanje nasilja in ksenofobije, skrajno-desničarskih gibanj itd (Agencija Evropske unije za temeljne pravice 2016). Če takšno držo zavzema organ, ki je kršitve ugotovil, mora biti povsem razumljivo, da Evropska komisija ne sprejema nobenih vidnejših sankcij zoper države članice, ki so prav vse spremenile svojo azilno zakonodajo, s tem, pa omejile dostop do pravic iz Ženevske konvencije o beguncih h katerim so obvezane. Evropska komisija je sicer izdala opomin državam članicam zaradi nespoštovanja azilnih pravil Evropske unije, vendar so določene članice že povedale, da gre za stvar interpretacije in da so svojo interpretacijo pravil pripravljene zagovarjati celo na sodišču. (Agencija Evropske unije za temeljne pravice 2016) Evropska unija pa je bila glede svoje azilne politike in reševanja krize, okrcana tudi že s strani Združenih narodov (Al Jazeera 2016b).

8.2.3 Okrepitev delovanja Frontex in vračanja beguncev v Turčijo, vključen celo NATO⁵⁷ - varovanje meje Evropske unije za vsako ceno napram brezpravnim beguncem.

Če pogledamo konkretnije, so zaključeni ukrepi povezani v glavnem z zagotavljanem sredstev v proračunih organizacij Evropske unije. To pomeni, da so se poleg dejansko smiselnega povečanja financiranja UNHCR⁵⁸, sredstva izdatno povečala tudi za

⁵⁷ The North Atlantic Treaty Organization. Krajše NATO.

⁵⁸ United Nations Refugee Agency. Krajše UNHCR.

operacije pod vodstvom agencije Frontex, EASO⁵⁹ in Europol⁶⁰, kar de facto pomeni - fokus je varnost in ne dobrobit beguncev. Poleg povečane prisotnosti Frontex plovil v operacijah Triton in Poseidon, sedaj pri "obalni straži", oziroma zaščiti meja, asistira tudi NATO. Skratka, razen zaprtja mej begunci niso doživeli nič bistvenega v pozitivno smer, prav nasprotno, od aktivacije dogovora Evropska unija - Turčija lahko vidimo znatno poslabšanje pogojev v začasni namestitvenih taborih, ki so sedaj postali zaprta koncentracijska taborišča, kjer begunci zaprti čakajo na odločitev o azilu in bolj verjetno vračilo Turčiji. (Videmšek 2016b)

8.2.4 Dogovor Evropska unija - Turčija

Gre za dogovor med Evropsko unijo in Turčijo, ki naj bi poskrbel za to, da več kot 2 milijona beguncev, ki jih je trenutno v Turčiji, v takšnih številkah tam tudi ostane. Poleg tega, naj bi poskrbel, da se 28-terica držav Evropske unije elegantno "znebi" beguncev in jih izžene v Turčijo. Turčija, katero je z dogovorom Evropska unija proglasila za varno državo, je v vlogi varuha človekovih pravic beguncev povsem sporna, saj je ravno Turčija znana kot kršiteljica človekovih pravic že lastnih državljanov, zaradi česar je v preteklih letih veliko Turkov pridobilo azil v Evropski uniji (Gaube 2016a; Gaube 2016b).

Videti je, kot da je Evropska unija sklenila *pakt s hudičem*, da bi se le znebila odgovornosti in preprečila možnost prošenj za azil, seveda vse na škodo trpečih ljudi, ki bežijo pred vojno. Razveljavitev naturalizacij, azila, ilegalno tihotapljenje beguncev s strani držav v sosednje evropske države, vse to je Evropa že doživela (Arendt 2003, 359–364).

8.2.4.1 Priznanje Turčije kot varne države

Dogovor je sporen iz več vidikov, začeni s priznanjem Evropske unije, da je Turčija "varna država" za begunce. In to kljub temu, da je del države v vojaškem konfliktu in da so celo turška obmejna mesta vojaško obstreljevana s strani ISIS iz teritorija znotraj

⁵⁹ European Asylum Support Office. Krajše EASO.

⁶⁰ European Police Office.

Sirije. (Pamuk 2016) Dodatno, kar pesti Turčijo, so metode varovanja svojih mej, saj incidenti streljanja na begunce, ki iz Sirije skušajo prebežati v Turčijo, niso osamljeni primeri (Yeung 2016b; Kingsley 2016a). To, kako se Turčija spopada s kulturo zlorabe in nečloveškosti, kažejo nekaznovani primeri nasilja nad istospolnimi begunci, ki se dogajajo v Istanbulu. (Weise in Banks 2016)

Poleg tega, se je tudi turški premier Ahmet Davutoglu po uspešnem vrhu z Evropsko unijo pohvalil, da bodo vrnjene migrante zaprli v ograjene namestitvene centre, nato pa jih vračali v države, tudi tiste, kjer divja vojna (Gaube 2016b; B.T. 2015).

Turška država torej ne spoštuje načela o nevračanju, saj so Sirce in Iračane že nasilno vračali čez mejo v vojno.

8.2.4.2 Zagotovljena sredstva za begunce, da ostanejo izven Evropske unije.

Evropa je v dogovoru namenila 3 milijarde evrov pomoči Turčiji za to, da begunci ostanejo v njenih taboriščih.

Iz dokumenta Evropska agenda o migracijah iz januarja 2016 je razvidno, da je Evropska unija namenila 3 milijarde evrov za dve leti, kar znaša cca 2 EUR na dan na osebo že obstoječih beguncev na turških tleh. Glede na navedene mesečne stroške na begunca v Evropski uniji, lahko sklepamo, da gre očitno tudi tu v osnovi za ekonomsko rešitev in ne humanitarno. (Evropska komisija 2016a)

Zaključimo lahko, da

/u/tapljanja revežev, ki jih v Evropi nihče noče, torej niso nesrečno naključje, ampak zavestna politična odločitev. Še manj so posledica »neusklajene« evropske begunske in zunanje politike. Resnica je diametralno nasprotna. Prav evropska politika »odvračanja in zastraševanja« beguncev, da jih ne bi prišlo še več in da se Evropi ne bi bilo treba ukvarjati z njimi, je v EU ena redkih zelo dobro usklajenih politik, ki jo prakticirajo tako rekoč vsi. (Slabe 2015)

8.2.4.3 Pravilo menjave "eden za enega" na škodo najbolj trpečih.

Če sploh lahko zanemarimo izredno dehumanizacijsko noto tega dogovora, ki s človeškimi življenji "valutno trguje", ali še bolj sporno, "pere valuto" ilegalnosti v procesu trgovanja. Gre za nezaslišan primer dogovora z državo, ki je bila še pred poizkusom državnega udara na meji totalitarnega.

Zločin, ki naj bi ga begunci zagrešili in je glede na določilo videti tako grozovit, da bodo sedaj pri novi legalni poti v Evropsko Unijo na dnu prioritete lestvice, takoj za dvemi milijoni ostalih sirskih beguncev v Turčiji, je zgolj poizkus prihoda v EU. Spomnimo, begunec do dogovora EU-Turčija marca 2016 sploh ni mogel legalno potovati nikamor (poglavje 5)! Ta absurдна dikcija je ljudi, ki so na morju izgubili, bodisi vse svoje premoženje, bodisi otroke, žene in druge bližnje, ter so preživeli mesece v grških otoških taboriščih, v lakoti in trpljenju, postavila v slabši položaj, kot tiste, ki so pred kratkim, z bistveno manjšo nevarnostjo prečkali turško-sirsko mejo. Evropska unija v dokumentu evropsko-turške strategije postavlja v ospredje sporočilo, ki naj bi dalo beguncem vedeti, da se "ilegalna pot v Unijo ne izplača", zato naj raje upajo na legalno pot v Evropsko unijo, ki je od začetka veljave dogovora (18.03.2016), pa do tretjega poročila o izvajanju oz (15.06.2016) uspela iz Turčije premestiti 500 sirskih beguncev. Če bi se trend obdržal, to pomeni, da evropski legalni koncept predstavlja cca 170 beguncev mesečno, proti ilegalnih 240.000 samo v mesecu oktobru 2015.

Izrazito kršenje pravice do azila je bilo že poprej implementirano v dejstvu, da je bila zaradi dublinskih pravil, edina možnost, da begunec zaprosi za azil v državi, kjer po njegovem mnenju te pravice spoštujejo, prav ilegalni transport do ciljne države. V kolikor bi ga ujela katerakoli država na poti, bi moral za azil zaprositi v njej, ali pa se vrniti nazaj v Turčijo.

Sedaj, pa bi Evropska unija začela vračati vse begunce, ki po 18.03.2016 niso na teritorij Evropske unije prišli po uradni poti, oz. po trenutnih trendih cca. 2000 beguncev letno, kar predstavlja popoln pesek v oči. Evropa in Evropska unija si torej zatiskata oči, ponavljata zgodovino, saj niso več samo članice tiste, ki "tihotapijo begunce" prek svojih meja, pač pa imamo sedaj nadnacionalen evropsko-turški dogovor za ilegalen "exodus" 21. stoletja.

8.2.4.4 Liberalizacija vizumov za turške državljane, pospeševanje pristopa k Evropski uniji.

To je turški pogoj za izvajanje zadrževanja beguncev na turških tleh, vendar se proceduralno in zakonodajno Turčija še ni približala starim zahtevam Evropske unije, zato zaenkrat še ni prišlo do uresničitve dela dogovora s strani Evropske unije, navkljub pospešenim postopkom obeh strani. Tu si Evropa očitno kupuje čas, predsednik Erdogan in premier Davutoglu pa grozita, da v kolikor rešitev ne bo kmalu implementirana in se turški državljani ne bodo po Evropski uniji gibali brez viz, se bo balkanska begunska pot znova odprla (D.S. 2016; J. V. in drugi 2016).

8.2.4.5 Turčija po spodletelem državnem udaru razveljavila spoštovanje človekovih pravic.

Kot, da ni bilo že poprej dovolj pomislekov o Turčiji, pa se je po neuspelem poizkusu državnega udara spremenila v povsem totalitarno. Zapiranje izobraževalnih ustanov, medijev, na deset tisoče državljanov, opisuje samo del spornih ukrepov, ki jih je za utrditev svojega položaja izvedel predsednik Erdogan. (G. V. in A. V. 2016) Razglasitev izrednih razmer in v okviru le-teh tudi začasno nespoštovanje človekovih pravic. Trenutno ima torej Evropska unija dogovor o beguncih z državo, ki je bila že poprej de-facto kršiteljica le-teh, sedaj pa ji tudi de-iure ni potrebno spoštovati človekovih pravic (G.V. 2016; Medvešek 2016; G. V. in B. V. 2016).

8.2.5 Kritičen razmislek

Evropa se rada opira na svojo krščanskost, potem bi bilo prav, da sledi *svojemu* papežu Frančišku (Mekina 2016), ki pravi "begunci niso nevarni, so v nevarnosti." In še kako ima prav. Saj se zdi, da jih sedaj ogroža Evropa. Evropo pa najbolj ogroža lasten varnostni diskurz, skupaj z egoizmom držav članic. S tem dejansko dela iz beguncev potencialno grožnjo, ki se lahko radikalizira (česar je Evropo, ironično, najbolj strah). Oziroma, kot je povedal Edmund Burke (Burke 2016) "/judje, pogubljeni z zakonom,

se lahko obrnejo le k sili. Če so zakoni njihovi sovražniki, bodo oni sovražniki zakonov; in tisti, ki imajo veliko upati, in nič izgubiti, bodo vedno nevarni.⁶¹"

Zelo luciden vpogled v begunsko krizo in njen razmah, nam ponudi dr. Toplakova, ki tako kot ddr. Rizman (Trampuš 2015a), izpostavi pomemben segment evropske odgovornosti zanjo. Banalnost zla je po njenem prepričanju tudi v tem, da begunci bežijo v države Evropske unije, ki so odigrale pomembno vlogo pri sprožitvi in razmahu vojne, ki jih je pognala na pot. Te države, z izjemo Nemčije, ki ima povsem svoje ekonomske interese za begunsko delovno silo, pa se jih danes otepajo (Toplak 2015č).

Begunska kriza ni le kriza solidarnosti, pravi dr. Toplakova, ampak tudi razmerij moči v Evropski uniji, saj države, ki aktivno sodelujejo v vojaških operacijah v Siriji, prelagajo posledični problem beguncev na države članice, ki so pasivne nekdanje kolonije na periferiji, zato je treba sovražnost do beguncev brati tudi kot izraz napetosti med centrom in periferijo Evropske unije. Sovražnost na evropski jugovzhodni periferiji pa lahko beremo tudi še kot banalnost politične demagogije na osnovi zgodovinskih "argumentov", saj je najintenzivnejša prav na zgodovinskem braniku Evrope pred Turki (t.i. Vojna marka na meji avstrijskega in otomanskega imperija) in begunci tu žal vzbujajo tudi "prastrah pred Turkom", v katerega smo socializirani skozi izobraževalne procese in nacionalne literarne kanone, zaključí dr. Toplakova (2016)

Prastrah pred Turki pa ni edini institucionaliziran strah, ki smo mu bili izpostavljeni v polpretekli zgodovini, pač pa tudi komunistični navidezni sovražnik, ki večno preži na nas od zunaj in odznotraj, ki je v bivših državah socialističnih ali komunističnih režimov vzhodnega bloka pustil pečat strahu pred tujci, ta strah pa se zato lahko povsem zlahka materializira, ob že vizualno od nas precej različnih beguncih in se v višegrajski skupini tudi je (Toplak 2015b).

"Humanitarna katastrofa z begunci je razgalila politični cinizem in birokratsko nesposobnost Evropske unije", je leta 2015 razmišljal dr. Kovač (2015). Dolžniška kriza je zamajala ekonomski sistem, begunska pa moralne in politične temelje. Ekonomistična logika reševanja je nadomestila humanitarno, "ljudje so številke, njihove

⁶¹ Po prostem prevodu avtorice diplomske naloge. V originalu: "People crushed by law, have no hopes but from power. If laws are their enemies, they will be enemies to laws; and those who have much to hope and nothing to lose, will always be dangerous."

usode nikogar ne zanimajo". Države bi svojo mejno suverenost morale podrediti humanitarni pomoči, imenovati krizni štab in aktivno regionalno sodelovanje sosednjih držav, če bi namesto sebe, reševale begunce. Ker so begunci predstavljeni kot varnostni problem, kot zlo, ki nam grozi, zbirni centri močno spominjajo na taborišča, ki jih varujejo policisti in vojaki (Kovač 2015) Permanentno produciranje izrednih razmer spodbuja razmah desničarskih gibanj. Ali pa je nemara res, kar je rekel dr. Šterbenc (Trampuš 2014, 37) "/d/anes se zdi, da je islam treba demonizirati, da bi odvrnili pozornost od neznosno nepravilnega socialnega stanja v svetu." Žične ograje, kvote, vojska na mejah (smo v vojni?), kaos, ksenofobija in zavračanje ljudi, nedelujoča logistika, koordinacija in informacijski sistemi med državami, vse to je odraz neučinkovitosti Evropske unije pri reševanju begunske krize, je še dodal dr. Kovač in postal vizionarski:

*Leta 1938 je bilo na ozemlju Nemčije in Avstrije 350.000 judovskih beguncev, ki so želeli oditi, zato je Roosevelt v francoskem Evians-les-Bainsu sklical mednarodno konferenco o njihovi usodi. Toda nobena od 32 držav ni želela sprejeti beguncev, vse so valile odgovornost druga na drugo, nobenih konkretnih rešitev ni bilo. Hitlerjev holokavst je bil zgolj druga stran zahodnega političnega cinizma. In danes imamo podobno igro ničevosti. Nihče ne želi organizirati, regulirati, menedžirati migracijskih tokov, ki bi bili normalno obvladljivi z začasnimi, turističnimi in delovnimi vizumi. Toda EU ne reagira, Schengen naj bi branili Italija in Grčija, balkanskemu obrobju držav skušajo naprtiti moralne in ekonomske stroške begunskega eksodusa. Kam naj izgine 300.000 in več beguncev, ki so danes na poti? Jih nameravajo **fizično ustaviti z žicami, napoditi nazaj, ustanoviti evropska taborišča?** (Kovač 2015)*

Danes, julija leta 2016, mu lahko odgovorimo. Da, vse to in še več. Dejansko jih bo Evropa *napodila* nazaj do čedalje bolj totalitarne Turčije (Vasev 2016a), ta pa, če bo treba, tudi nazaj v vojna območja.

8.3 ALTERNATIVNI PRISTOP K REŠEVANJU BEGUNSKE KRIZE S FOKUSOM NA ČLOVEKOVIH PRAVICAH IN INTEGRACIJI⁶²

8.3.1 Predgovor

Srećko Horvat⁶³ (2015) nas je v članku Protislovja solidarnosti spomnil na slavni esej Oscarja Wilda iz leta 1891 (Človeška duša v socializmu) " /ž/ivimo v časih beguncev. Zdi se, da skoraj vsi sočustvujejo z njihovim trpljenjem" in nas spomnil, kaj je lahko narobe z današnjimi odzivi na begunsko krizo. Kot se je že Wilde spraševal o dolgoročnejšem (kot je dobrodelnost, ki v vsej svoji dobronamernosti vendarle ne rešuje vzroka) zdravilo za revščino, tudi pri današnji begunski krizi solidarnost ni zdravilo zanj, temveč le nujni, moralno primeren obliž. Tega se zavedamo tudi sami. Ravno zato smo se lotili poskusa preobrazbe družbe v takšno, v kateri begunstvo ne bi bila opcija. Saj si ne želimo prihodnosti, ki, kot pravi Horvat, je že tu " nekakšna distopična družba, kot si jo je zamislil Aflonso Cuaron v filmu Otroci človeštva",

To je zgodba o družbi prihodnosti, postavljena v ne tako oddaljeno leto 2027, ko bo begunska kriza »normalizirana«./.../Na tisoče nezakonitih priseljencev si je zavetje poiskalo v Veliki Britaniji, vendar je vlada sprejela stroge priseljenske zakone. Namesto da bi begunsko krizo rešila miroljubno in človeško, je povsod okoli mestnih središč postavila taborišča za pridržanje, podobna Abu Graibu in Guantanamo. V filmu so begunce zaprli v kletke, obdane s tanki, vojaki in policisti. Zveni znano?/.../ Danes imamo po vsej Evropi več kot 400 taborišč, begunci spijo na glavnih železniških postajah velikih mest, pod mostovi in v šotorih. (S. Horvat 2015)

Ob današnjem varnostnem diskurzu v Evropi si ni težko predstavljati, da bo solidarnosti čedalje manj. "Sočutje je nestanovitno čustvo. Hitro odcveti, če ni prevedeno v dejanje, akcijo" (Bauk 2015, 24–25), pravi Bauk. Razmislek avtorice diplomske naloge o reševanju begunstva nasploh, tako izhaja iz motivacije, da ne bi postali tako imuni na

⁶² Avtorica diplomske naloge se zaveda, da je njen predlog le grob začetek in ne že do potankosti izpiljena strategija. Vendar je nekje vendarle treba začeti. In to je moj začetek. Mogoče se bralcu zdi celo nekoliko radikalen, vendar je tudi tukaj potrebno povedati, da je bila večina človekovih pravic izborjena na radikalen način.

⁶³ Srećko Horvat, hrvaški filozof, aktivist in ustanovitelj zagrebškega festivala Subversive.

bedo begunstva in distancirani od odgovornosti, ki jo Evropa ima tukaj zraven, ter sprejeli taborišča "kot del naših mest", novico prezebljih, lačnih in obubožanih, pa kot del normalnega dnevnika po večerji, kjer ob morebitnem občasnem sočutju mirno nadaljujemo naše življenje, dokler se nam dokončno ne usedejo kot nekaj najbolj naravnega? za ta čas. Horvat (2015) lepo povzame realnost in prioritete današnje Evrope:

/N/avadni Evropejec se, zasut in nato anesteziran z vsemi temi krutimi in žalostnimi podobami, korak za korakom vrača k svojemu »vsakdanjemu življenju« in nadaljuje življenje v vzporednem veselju. »Da, resda je morda vojna, a moram nadaljevati vsakdanje življenje in poskrbeti za svojo družino!« Ne smemo mu zameriti, saj se niti ne zaveda, da živi v izrednih razmerah, da živi v vojnih razmerah/.../ Begunsko krizo bomo rešili le tako, da bomo resno upoštevali svarilo Oscarja Wilda: družbo moramo prenoviti na takšnih temeljih, da begunci sploh ne bodo mogli obstajati. In takšno družbo lahko oblikujemo izključno tako, da snamemo masko surovemu kapitalizmu, ki tiči za begunsko krizo.

8.3.2 Alternativni pristop k reševanju begunske krize

Najprej, pri človekovih pravicah bi morali izhajati iz postavke, da sploh *nimamo druge izbire*, kot da jih spoštujemo po svojih najboljših močeh, za razliko od sedaj, ko se obnašamo, da izbiro imamo. Torej *ni pravice do kratenja pravic!* Oziroma *ni pravice do kratenja pravice do pravic*.

Ko so filozofi diskutirali o človekovih pravicah kot naravnih in neodtujljivih in kar je Hannah Arendt problematizirala zaradi njihove neučinkovitosti in se osredotočila na pravico do pravic, oz. pravico do pripadnosti politični skupnosti, smo mi svoj fokus postavili na dejstvo, da človek proti človeku "*nima pravice do nepriznavanja pravic*". Ker se je v preteklosti že pokazalo, da takšno odvzemanje pravic lahko pripelje do zločinov proti človeštvu, je potrebno vsakršno kršitev najstrožje kaznovati. To je potrebno gledati kot pripravljalni teren, ki lahko pripelje do zločinov proti človeštvu in je zločin sam po sebi, zato ga je potrebno tako tudi obravnavati s strogim moralnim obsojanjem in kazenskim pregonom. Če razložimo dvoličnost spoštovanja človekovih pravic z analogijo iz podobnega realnega primera. Proces usposabljanja posameznika za vozniško dovoljenje ni namenjen zgolj temu, da lahko uporabnik varno upravlja s

svojim vozilom, pač pa, da je tako usposobljen, da zna prepoznati nevarne situacije in je v njih sposoben tudi ustrezno odreagirati, t.j. na način, ki situacijo ali njeno razsežnost zmanjša, ali celo uspe preprečiti (Uradni list RS 2010). V podobnem kontekstu smo vsi mi odgovorni odreagirati podobno, kot v primeru nevarne situacije ali prometne nesreče, ki je sami nismo povzročili, pač pa moramo delovati varovalno ali preprečevalno, zato, da do negativnih rezultatov ne bi prišlo, ali pa da bi jih zmanjšali, v kolikor do njih pride. Če se določena militantna skupina v neki državi odloči, da bo od jutri naprej kršila človekove pravice in morila prebivalce, moramo vsi skupaj odreagirati varovalno do človeškega življenja in pravic, ne pa, ker za to nismo odgovorni, se nam s tem preprosto "ni treba ukvarjati". Kljub temu moramo nevarnost, ki je sicer nismo povzročili, preprečiti. Preprečiti kršitve, t.j. nesreče ali njihov obseg.

Takšna napredna in etična miselnost, ki je ključna pri nekem banalno logističnem usposabljanju, očitno pa je povsem drugačna pri temeljnem spoštovanju človeka in človeškega življenja v soseščini, ali še huje, ko iz te nesrečne soseščine pride po pomoč k nam. Podobno relativiziranje se zgodi pri pomoči poškodovancu v prometni nesreči, kjer Kazenski zakonik ((KZ-1-UPB2) 2012, 328. člen) pravi, da je "/z/apustitev poškodovanca v prometni nesreči brez pomoči" kazniva in, da se tak storilec v primeru smrti udeleženca "kaznuje z zaporom od treh mesecev do petih let". Torej, če je kaznivo ne pomagati udeležencu v prometni nesreči, kjer govora o povzročitvi sploh ni, torej je slehernik kot protagonist le "mimoidoči" in hkrati, kot to očitno definira zakon, zelo odgovoren za pomoč, potem ni povsem nobenega racionalnega razloga, da "mimoidoči" v mednarodni skupnosti zavezujoče (z denimo grožnjo zapora za neizvajanje pomoči), ne bi bil dolžan pomagati trpečim udeležencem, še posebej pa beguncem, ki bežijo pred smrtjo. Politična relativizacija odgovornosti in dolžnosti je tu povsem nerazumljiva, saj gre pri prebivalstvu (beguncih) ravno za "potnike", ki niso povzročili te "nesreče", a so kot civilno prebivalstvo v smrtni nevarnosti in potrebni pomoči. To je standard, ki ga je potrebno uveljaviti in za kaj takega bi bila na evropskih tleh dovolj že evropska uredba, ki bi začela veljati nemudoma, hkrati pa bi od držav zahtevala, da določila uredbe implementirajo v lokalni zakonodaji, t.j. kazenskih zakonikih in postopkih organov.

8.3.3 Spoštovanje pravic mora postati samoumevna nuja z rigoroznimi posledicami za nespoštovanje

To pomeni nadnacionalno zakonodajo (evropska uredba), spremembo ustav, lokalnih zakonodaj in predvsem kulture ljudi skozi prakso. Tu je potrebna obsežna investicija v marketing/ozaveščanje, podobno kot je bila v preteklosti izvedena že bogata kampanja namenjena pravilnemu odlaganju in razvrščanju smeti, ohranitvi narave in pitne vode, itd. Dehumanizacija je zločin in izvorni greh naše obravnave beguncev, proti kateremu smo nekako odporni in zato tu ne sme biti nobene tolerance. Glede na nastalo situacijo je treba poskrbeti za ničelno toleranco do sovražnega govora, ki je pogosto orodje maloumnih v spodbujanju sovražnosti in kasneje tudi zločinov nad begunci, in vzpostaviti tudi ničelno toleranco pri nespoštovanju ljudi zaradi trenutne brezdržavnosti.

8.3.4 Brezdržavnost reši poddržavnost

Ker se vse začne in konča z brezdržavnostjo (angleško: "stateless") in to očitno predstavlja seme, iz katerega se počasi razvijajo vse kršitve in zločini proti človeku, ki ne uživa zaščite pravic, ki mu jih sicer zagotavlja le lastna država, ostale pa "opcijsko, kako/koliko jim paše pravic priznati", takrat ko lastne ni več, je očitno potrebno poskrbeti za nadnacionalno platformo, *superdržavo* ali politično gledano subdržavo, ki bo vse brezdržavne ljudi ujela v svojo mrežo, ko se zamajajo temelji njihovih nacionalnih držav, do takrat pa delovala povsem subverzivno kot skrita nadomestna država (angleško: "surrogate state"), ko jo potrebuješ.

8.3.5 Pravica do identitete in nadomestnega državljanstva

Pa uporabimo za ta koncept ime stare super celine imenovane Pangea (Britannica 2016), če smo že za demokratičnost lahko hvaležni starim Grkom, naj bo tudi v tem teoretičnem konceptu nekaj njihovega. Pangea kot država, ki mora delovati v okviru OZN⁶⁴, oziroma nadgradi OZN, mora obstajati za vse ljudi na tem planetu, to pomeni, da pravico do državljanstva vsi Zemljani pridobimo z rojstvom. "Pangejci" smo torej vsi

⁶⁴ Organizacija Združenih narodov (United Nations). V bodoče OZN.

ljudje, rojeni na planetu Zemlja in na vseh zemeljskih vesoljskih plovilih, ne glede na lokacijo, vendar je od rojstva v nacionalni državi naše državljanstvo neaktivno, zato ker postane aktivno nacionalno državljanstvo, ki mora biti po nivoju, pravicah in dolžnostih nad *pangejskim*. Pangejsko državljanstvo postane aktivno v trenutku, ko so naše temeljne človekove pravice, definirane v Splošni deklaraciji, ogrožene ali kršene. Pangea mora biti virtualna in pravna država, sicer brez permanentnega ozemlja, z izjemo sedeža OZN, a s protektorati, ki morajo imeti enak status kot ambasade svetovnih držav oz. tuje ozemlje (angleško: Foreign soil). Ta ozemlja so vsakršne lokacije OZN, UNHCR in vseh taborov in centrov pod taktirko OZN in povezanih humanitarnih organizacij, ki morajo biti pod direktno zaščito organizacije NATO. V ta namen je potrebno skozi NATO organizirati vojaške mirovne enote, ki bodo zagotavljali varnost protektoratov in njihovih teritorijev. V teoriji bi se lahko protektorat teritorialno širil znotraj države, dokler jo ne bi cele zajel. Na ta način, bi v resnici agresorji v posamezni državi bili v grožnji z vojno z največjo in najmočnejšo vojsko na svetu, kar pogosto predstavlja nasprotnika, ki si ga verjetno vsi, razen nekateri islamisti, pa še ti v čisti zablodi, ne želijo. Vse izpostave in lokacije UNHCR morajo tako postati upravne enote Pangeje in imeti zmožnosti tako izdajati potne liste, druge listine in osebne dokumente, ki izhajajo iz pravic državljanstva, kot tudi zagotavljati pravno pomoč, dostope do interneta in posledično informiranosti, kot tudi prejemnik formalnih zahtev ali prošenj za pomoč, prostovoljno delo, participacijo, pravice iz naslova državljanstva, itd. S potnim listom Pangea lahko državljani prosto (idealno), ali vsaj vizumsko potujejo (realno), to pomeni, da jim mora vseh 142 podpisnic konvencije o beguncih brez zamika, po postopku vstopnih viz, odobriti turistično vizo po istih pravilih, kot vsem drugim državljanom nacionalnih držav za dobo 90 dni. Po odobreni vizi lahko Pangejec kupi karto in se legalno odpravi v državo, za kamor je pridobil vizo. Tam ima na voljo bodisi obiskati svojce, prijatelje, znance, se dogovoriti za delo (in delovno vizo), za nadaljevanje študija, zaprositi za azil, ali pa potovati drugam, kot vsak drug državljan nacionalnih držav. V takem primeru Dublinska zakonodaja ni sporna in dejansko pomeni optimizacijo obremenitve azila, saj se lahko državljani Pangee relativno prosto gibljejo v ciljno deželo in z lastnimi sredstvi, celo več, s tistimi sredstvi v žepu, ki bi jih sicer porabili na tihotapcih. Ocenjujemo, da so že temeljne človekove pravice dovolj za začetno premostitev najhujšega. In to je stanja brezdržavnosti in begunstva, zato bi že z zagotavljanjem le-teh, poskrbeli, da begunec ni avtomatično dehumaniziran.

8.3.6 Begunci morajo postati ljudje, ki so obravnavani individualno in ne pavšalno

Gotovo ste že kdaj potovali v državo, kjer so od vas zahtevali izpolnitev emigracijskega formularja, ki je pogoj za vstop v državo. Predstavlajte si, da ste na letalu iz Izmirja v München. Karto ste plačali, izpolnili ste migracijski kartonček in ob prihodu si boste poiskali hostel/hotel/sorodnike, od koder boste v treh dneh prijavili svojo prisotnost in obiskali urad za emigracijo. Scenarij sploh ni videti slab, s to razliko, da ga trenutno lahko opravi le ne-begunec. Zato morajo begunci postati ljudje, ki jih je potrebno na cilj razvrstiti smiselno. To pomeni, da je potrebno že pred letom, ali pa najkasneje na letalu ugotoviti kdo so, kaj so počeli poprej in kaj si želijo početi. Sedanji način koncentracije beguncev in begunskih problemov, v stilu sirotišnic za otroke, kampov za odrasle in predvsem veliko prepuščenosti samim sebi, je povsem neprimeren. Namestitve v državah članicah morajo biti urejene, po skoraj naključnem modelu, vendar za vsak tip begunca posebej.

8.3.7 Študente, ki jih je po podatkih OZN 25% vseh bežečih, je potrebno integrirati najhitreje

Študente, ki jih je po podatkih OZN 25% vseh bežečih, je potrebno integrirati v izobraževanje nemudoma, torej razposlati po univerzah EU28, po principu programa Erasmus, t.j., kot bi bili na izmenjavi in ne begunci pred vojno, nagnjeni v šotorišču znotraj zapuščene proizvodne hale (Bulos 2015c). Takšni ljudje bodo v nekaj letih usposobljeni in zaposljiv kader s premagano omejitvijo jezika in samodejno integracijo v kulturo srednjega razreda, ki lahko s svojimi prihodki samostojno preživljajo sebe in svoje družine, hkrati pa imajo povrnjeno dostojanstvo in prihodnost (skozi plačane davke pa naslednje generacije sotrpinov, ki jih pesti podobna izkušnja).

8.3.8 Družine je potrebno integrirati tam, kjer družine so.

Torej, če gre za družino, potem mora družina v širše okolje, kjer so prisotne družine in infrastruktura. Spodbuda pri integraciji in sprejem lokalnih prebivalcev je zelo pomemben, zato so dobre prakse iz tega področja zelo pomembne pri civilni integraciji novih prebivalcev. Če pogledamo vzorni primer nizozemskega najemodajalca, ki ponuja 100 EUR nižjo najemnino vsakemu najemniku, ki pomaga beguncem pri integraciji, kar najbolje pojasni Thom Aussems sam "trenja se pojavijo takrat, ko se ljudje med seboj ne poznajo, se ne morejo razumeti, ali ne morejo komunicirati. Če ljudem date priložnost, da se povežejo en z drugim in delajo skupaj je to veliko bolj učinkovito, kot reševanje po birokratski poti."⁶⁵ (Darroch 2016b) Pomemben poudarek, ki lahko pripomore k uspešnejši integraciji, je podala dr. Toplakova (2016), s tem, ko je spomnila, "da bo begunce večinsko prebivalstvo lažje sprejelo, če se bo počutilo večinsko, torej z razpršitvijo namestitev, begunci pa bodo stremeli h koncentraciji manjšine, da bodo zmanjšali občutek izgubljenosti, izolacije in ogroženosti." Po njenem mnenju bi politike do beguncev morale vključevati nek kompromis za preseganje tega konflikta interesov, ter hkrati že izpostavila smer v kateri bi bilo vredno razmisliti in sicer "razpršeno namestitev, kombinirano z mediji v jezikih beguncev in organiziranjem priložnosti (kulturnih dogodkov), kjer bi begunska skupnost lahko prišla skupaj in potrdila svojo identiteto."

8.3.9 Družbena razvitost je relativna

To pomeni, da je leta 1955 obrtnik črkoslikarske obrti v vasi Komenda, ki ima edini v vasi televizijski sprejemnik, statistično predstavljal bolj razvito okolje, kot bližnja vas Tunjice, kjer televizijskega sprejemnika nima nihče, vendar to nikakor ne pomeni, da ljudje zaradi tega kaj bolje živijo na katerikoli strani. Podobno je gledati na ekonomske kazalce držav in zmožnosti. Npr. Sirija je imela leta 2007 150 EUR povprečnega neto dohodka na prebivalca (GNI)⁶⁶, medtem, ko je imela Slovenija v istem času 1400 EUR povprečnega neto dohodka na prebivalca, vendar je ob istih prihodkih v Siriji bilo 35%

⁶⁵ V originalu: Tensions occur when people don't know each other, can't understand each other or can't communicate. If you give people the opportunity to connect with each other and work together, it's a lot more effective and efficient than doing it via the bureaucratic route."

⁶⁶ "Gross National Income per capita, Atlas method" (The World Bank 2016)

ljudi pod pragom revščine, v Sloveniji pa, kljub tej na videz astronomski razliki, še vedno 11,5 %. Če torej upoštevamo ekonomski vidik, je povsem napačno predvidevati, da prebivalec Sirije, ki mu je potrebno pomagati v Siriji, stane mednarodno skupnost enako doma, kot v Evropi. Poleg tega je pri obnovi in v obnovo vpletenih procesih, vedno prisoten tudi multiplikacijski efekt. Na kratko, čimprej pomagati in investirati pri beguncih doma, tam, kjer se več kot 90% beguncev želi vrniti.

Kar želim povedati s tem poglavjem je, da se gotovo ekonomskim razlogom ne moremo izogniti, a da je učinek pomoči pri ustvarjanju, rekonstrukciji in obnovi tam, kjer imamo ljudi, ki so jutri že usposobljeni, izobraženi, prinašajo dobre prakse, zanos in ljubezen do domovine, ki jo želijo obnoviti in ustvariti za svoj novi dom, bistveno bolj smiselno iz več razlogov, kot ustvarjanje nekega tipskega prostora v državi gostiteljici, ki navadno zahteva povsem popolno integracijo in kulturno asimilacijo.

Treba se je truditi za predlaganje rešitev, ki že v startu ne predvidijo enormnih (po navadi tudi neobstoječih) sredstev za reševanje problema. Ta namen je dvojen, prvič, da tako ne odvrne od reševanja, pač pa k usklajevanju (začne se učinkovito reševanje in na začetku je to vse, kar potrebujemo, kot je rekel dr. Mencinger (2016)) in drugič, omogoča postopno reševanje problema. Če je predlog manjši, a izvedljiv in ga je mogoče naknadno, ko že kaže rezultate, dopolniti z večjim, ali z drugačnim pristopom, ima večjo možnost za potrditev in uspeh.

9 OVREDNOTENJE HIPOTEZ

Na začetku smo si zastavili tri hipoteze, s katerimi smo želeli preveriti ali se človekove pravice beguncev v Evropski uniji spoštujejo in ali je področje beguncev ustrezno rešeno, ali pa so morda zaradi odrinjenosti iz polja politike v praksi brez pravic.

Pot beguncev do Evrope je pot razčlovečenja; begunci so prikrajšani za človekove pravice oz. pravico do pravic po Hannah Arendt, ker ne delujejo več na polju političnega.

Kot smo uspeli dokazati v poglavju 5., se *brezdržavljanstvo* zgodi nemudoma po tem, ko begunec zapusti lastno državo. V trenutku se do njega vzpostavi slabšalni odnos,

odvzete so mu državljske in človekove pravice, ter pravica do koriščenja komercialnih storitev kot npr. transport, hotelske storitve, čeprav ima finančna sredstva, da bi jih koristil. Samoumevna pravica do svobodnega gibanja, nad katero v matični državi prežijo interesne skupine in milice, je tukaj povsem odvzeta, kar predstavlja degradacijo stanja. Čeprav to zveni absurdno, je beguncu prostost, bodisi odvzeta, bodisi pa je v trenutku, ko želi pravico do svobodnega gibanja tudi uporabiti, soočen z vsemi omejitvami. Poleg svobode gibanja, ki je tipično odvzeta zapornikom, pa beguncu ne pripadajo niti pravni instrumenti države gostiteljice, zato je de facto pravno stanje takšno, da ima še tat v priporu več pravic od begunca. Kot oseba brez države, torej brez pravic in zaščite, se lahko giblje le ilegalno, torej ob pomoči tihotapcev. Meje sme prečkati le na ilegalnih točkah mejnih prehodov, saj jih čez uradne nihče ne bi spustil. Begunci so podvrženi sovražnemu govoru in vsakršnemu nasilju, edini, ki so za njih pristojni pa so policisti držav gostiteljic, ki jih imajo v neposredni oblasti in odločajo o vseh njihovih korakih. Države izvajajo evidentiranje beguncev, jemanje prstnih odtisov, pisanje evidenčnih številčk na njihove roke, lahko izvajajo zdravstvene preglede za "ugotavljanje polnoletnosti" preden jih oskrbijo, ne zagotavljajo pa ustreznih infrastruktur, denimo ločenih stranišč za moške in ženske, ali intimnega prostora kjer lahko pretežno muslimanske matere z vsaj malo diskretnosti brez sramu dojijo svoje otroke, marsikje niti urejenih prenočišč, zato spijo po železniških postajah, parkih kot brezdomci, vendar imajo brezdomci državljske pravice, torej, čeprav se sliši absurdno imajo begunci bistveno manj pravic kot brezdomci in zločinci. Njihovo mnenje je povsem nepomembno (mnenje norca, kot bi rekla Arendtova), če želijo prestopiti mejo in se policija ne strinja, bodo pač počakali tri dni na mrazu, če policija želi, da sedijo, bodo sedeli, če želi, da se umaknejo, se morajo umakniti, če želijo na Švedsko, ker imajo tam družino, so njihove želje nepomembne in jih lahko vrnejo v Nemčijo, če so se tako odločili policisti na Danskem, ki predmetnega begunca obravnavajo. V primeru nestrinjanja je uporabljena sila, solzivec, gumijevke in pripor. Nihče jim ne priznava človekovih pravic, pač pa je videti to bolj diskrecijska pravica posamičnega policista. Če bi bili zadolženi za transport paketa blaga z oznako "FRAGILE", bi z blagom ravnali previdno, a v primeru beguncev to ni potrebno, pa čeprav bi marsikateri begunec raje, kot obravnavo evropskih represivnih organov, takoj zamenjal za prosto mesto v paketu z zgoraj omenjenim napisom. Takšnih in drugačnih žalostnih zgodb in kršitev človekovih pravic je opisanih več v poglavju 5.

Banalnost zla; birokratizacija begunskega problema skozi načelo učinkovitosti (bodeče žice, evidentiranje, razvrščanje, dehumanizacija, ...).

Birokratski pristop k humanitarni pomoči in vztrajanje pri zaporedju določenih proceduralnih zaporedij je eno od bolj sprevrženih primerov institucionalne banalnosti zla. Ko begunce začnemo obravnavati kot številke, nam postane povsem nepomembno kaj begunec doživlja, dokler mi zadostimo zakonskim podlagam, do takrat, naj pač begunec miruje, pa čeprav na mrazu in lačen, ter žejen. Primeri dehumanizacije so vseprisotni tudi na Madžarskem, kjer so med drugim ljudem v taboru hrano metali kot živalim. Begunca je namreč sistemsko treba sprva za vsako ceno evidentirati, ne pa tudi poskrbeti za njegove potrebe kot človeka in ljudje, ki so od njega odvisni, denimo dojenčki, ki so na mrazu čakali na stekleničko mleka, a je niso dobili, dokler se mama ni uspešno registrirala. Birokracija se tu ne ustavi in svoj sistem predalčkanja sproti nadgrajuje, denimo po izvorni državi begunca. Ker je denimo begunec iz, po naših evidencah "ne povsem vojnega območja", kot je Eritreja, potem gotovo ni primeren za azil, saj mora biti ekonomski migrant, nova drugorazredna birokratska oznaka v begunski polemiki, zato ga predajmo državi, od koder je prišel in to na osnovi povsem arbitrarne odločitve odločevalcev. Danes so denimo sprejemljivi vsi Afganistanci, jutri le iz določenih regij. Jutri so sprejemljivi vsi, pojutrišnjem le tisti, ki bodo v Avstriji ali Nemčiji zaprosili za azil, ker Švedska ni opcija na seznamu, zato bo verjetno do tja begunec moral preplavati Severno morje. Vse države se zopet izredno trudijo, da bi iznašle neko pravno podlago s katero bi zavrnile, ali pa vsaj čim bolj omejile priznavanje azila. Denimo Nemčija je imela veliko polemik o tem, ali bi smeli dopustiti beguncem, ki so za seboj pustili svoje družine v upanju, da si bodo lahko v novi državi ustvarili življenje, da svojo družino pripeljejo k sebi. Na videz absurdna razprava, ki bi jo Nemci, kot begunci imeli za samoumevno v državi, ki predstavlja pribežališče pred vojno. Velika Britanija pa je v tem primeru gotovo precedenčna, saj je begunca, ki je prepešalil tunel pod Rokavskim prelivom in mu medtem, kot upravičencu tudi odobrila azil, a ga nato kaznovala z zaporno kaznijo, na osnovi zakona iz Viktorijanskih časov, oz. iz leta 1861!

Aktualna politika EU na področju reševanja begunske krize vsebuje elemente totalitarizma po Hannah Arendt.

Politike Evropske unije in posledično držav članic lahko sumariziramo v besedno zvezo oziroma frazo "varnost na račun svobode". To se je manifestiralo po državah članicah na različne načine, v Sloveniji s podeljevanjem policijskih pooblastil vojski za pomoč na meji s Hrvaško. Meje na balkanski begunski poti je politika po vzoru Madžarske, zaprla z bodečimi žicami, da bi se izognili obveznosti humanitarne pomoči. Dokler je bilo mogoče masovno tihotapiti begunce v sosednje države po principu "čim več, čim hitreje iz naše države" je bila begunska kriza videti obvladljiva. V trenutku, ko je ena stran vpeljala dnevne kvote, je panika pri vseh državah vzbudila potrebo po bodečih žicah na mejah in zavračanje beguncev na podlagi izvorne države, na kratko - kratenju temeljnih človekovih pravic in kršenju konvencije o beguncih. Žal pa se je, po drugi strani, s strani Evropske unije preveč toleriralo sovražni govor, nacistično simboliko in skrajna stališča, predvsem višegrajske skupine o pretiranem strahu pred islamizacijo Evrope s strani beguncev. To pa ni edino področje, kjer je Evropa pogledala vstran, do ukrepanja ni prišlo niti v primeru kršitev evropskih načel, očitnih kršitev človekovih pravic, ne pri samovoljnih akcijah in zapiranju Schengena. Članice pa se lahko "pohvalijo" z uporabo fizične sile zoper begunce, pomanjkljivo oskrbo, prenatrpane centre, z iskanjem ovir za pogojevanje dodeljevanja azila (da, če si iz Sirije, jutri lahko že Iračani in Afganistanci, Eritrejci pa ne). Zaslediti je bilo mogoče proaktivno deportacijsko držo s poudarki in konstantni retoriki o varnosti, na katero so bili še najbolj imuni predstavniki balkanskih držav izven Evropske unije. Vrh politične nehumanosti pa je dosegel nadvse sporen dogovor s Turčijo in njenim čedalje bolj avtoritarnim predsednikom Erdoganom. Odločitev, da se s *Turki*, ki so dejansko že streljali na bežeče begunce iz Sirije, pogajamo in trgujemo o rešitvi in zaježitvi begunske krize, da bomo v zameno (za prost pretok turških državljanov po Evropski uniji in v zameno za sredstva), dobili neprepustno turško mejo za begunce. Vmes pa je Turčija postala še bolj podobna totalitarnemu režimu in začasno ukinila spoštovanje človekovih pravic, vse v imenu varnosti.

Zaradi zgoraj navedenih obrazložitev lahko zaključimo, da so hipoteze pravilno zastavljene in s tem potrjene.

"Ko gledam begunce, me boli srce, sama sebe spet vidim v vagonu za taborišče" interniranka v Auschwitzu Sonja Vrščaj (Horvat 2016).

"Pripravljenost narodov delovati skupaj, ne samo za begunce, temveč za skupen človeški interes, je to, kar je danes na testu. In ravno ta duh skupnosti mora danes prevladati."⁶⁷ Filippo Grandi, Visoki komisar za begunce pri Združenih narodih (UNHCR 2015, 8)

Ko smo ocenjevali, ali je Evropska unija naredila dovolj za begunce in za svojo bit, kot naslednica razsvetljenstva, smo se gibali v okviru zgornjih dveh citatov. Se vseskozi spraševali in preverjali, ali je ukrepala ustrezno, to je človekoljubno, z mislijo na Splošno deklaracijo človekovih pravic h kateri se je zavezala in kjer je še posebej poudarjeno, da "sta zanikanje in teptanje človekovih pravic pripeljala do barbarskih dejanj, žaljivih za človeško vest in ker je bila stvaritev sveta /.../ v katerem ne bi živeli v strahu /.../ spoznana za najvišje prizadevanje človeštva" (Združeni narodi 1993, 2), smo v ospredje, kot merilo, postavili brezpravnega begunca in njegovo stisko. Tako smo ugotovili, da ni težava v tem, da *strategije* Evropske unije ne bi pokrivalo področja dovolj dobro, težava je v tem, da rabimo mirovnike, ki bi jih dovolj dobro/resno implementirali. Pri odločitvah politik Evropske unije se moramo nujno vprašati po njeni učinkovitosti in samo iz tega vidika nas je tudi zanimala. Tako kot Arendtovo pravice niso zanimale toliko iz filozofskega vidika, pač pa iz vidika žrtve, ker je žrtev tista, z mislijo na katero so tudi zapisane in ji pogosto predstavljajo edino upanje. To upanje pa je de facto odvisno od implementacije *napisanega*, zato je bil naš fokus usmerjen vanjo. Kot je nekoč podobno o beguncih razmišljala že Hannah Arendt (Arendt 2003, 366) "/č/e je verjetno, da bo z malim vlomom vsaj začasno izboljšal svoj pravni položaj, smo lahko prepričani, da je oropan človekovih pravic." Smo se danes o beguncih spraševali ali je kaj na boljšem zaradi politik Evropske unije? Se pravi, kaj je določena strategija izboljšala našemu beguncu, da je danes na boljšem kot včeraj, ko je izgubil državo, da je danes več od človeka kot včeraj? Je učinkovita, ali služi kot *make up* govorom na proslavah in obletnicah? Odgovori na vsa ta vprašanja so nas precej razočarali. Evropa

⁶⁷ Prevod je delo avtorice diplomske naloge. V originalu: "The willingness of nations to work together not just for refugees but for the collective human interest is what's being tested today, and it's this spirit of unity that badly needs to prevail." Filippo Grandi UN High Commissioner for Refugees

očitno v beguncih prepozna le grožnjo, ne žrtve, oziroma sočloveka v stiski, zato predvsem rešuje sebe in ne begunce, zato postavlja žice in ne smerokazov (Košak 2016, 38). Zato se dogovarja s Turčijo in ne toliko z Združenimi narodi.

Za Hanno Arendt bi lahko rekli, da uveljavlja politiko *še sem tu*. Nisem postal odvečen, saj mislim, torej delujem. Aktiven sem in kot tak ostajam svoboden. Demokracija kot sistem je namreč "v/ečno "delo v nastajanju". Imeli jo bomo toliko, kolikor si je bomo izborili, in takšno, kot jo bomo znali sooblikovati" (Vuksanović 2014, 26). Za demokracijo je torej pogubna naša *lenoba*, neaktivnost, nedelovanje. Oziroma, kot pravi dr. Jože Vogrinc (2015b) "j/avnost pač niste, če se sprijaznite s tehnikami, s katerimi naredijo pribežnike za nemi predmet varnostne ideologije. Zaslužite si vse, kar vas bo doletelo kot nevedne subjekte varovanja" Res se zdi, da se vedemo, "kakor da je naša zasluga, da nismo v njihovi koži, in naša pravica, da nas ne motijo v samozadovoljstvu."

Vsi prostovoljci, intelektualci, organizacije in "aplikacije", predstavljajo svetlo točko humanitarne krize beguncev današnjega časa. Vsi, ki v beguncu najprej prepoznajo človeka v stiski, vsi ti razumejo, da je "status polnopravnega človeka" najpomembnejši status, ki ti omogoča svobodno življenje in je prav zaradi te svoje trenutne, ali dolgoročne, brezpravnosti ranljiv in zato še toliko bolj občutljiv in odvisen od človeka na drugi strani, ki uživa ta status z vsemi pravicami, ki mu sicer pritičejo. Na to je opozarjala že Hannah Arendt (Robinson 2009), ko je opisovala svojo izkušnjo begunstva "n/ajprej, nočemo, da nas kličete begunci /.../ nočemo biti begunci /.../ ker je večina ljudi brez državljanstva na svetu Judov; smo pripravljeni postati lojalni "Hottentots", samo, da skrijemo dejstvo, da smo dejansko Judje.⁶⁸" V (priljubljeni) šali o Mujotu⁶⁹, ki na balkanski begunski poti umre v prometni nesreči in si želi v Nemčijo bolj kot v nebesa, se skriva isto zrno resnice. Namreč (Mirovni inštitut 2016, 83) po eni strani namiguje, da je Nemčija najbolje poskrbela za begunce, po drugi in za nas pomembnejši, pa, da ga v Nemčiji čaka *status človeka*, dostojanstvo (morda celo v obliki potnega lista). Nekaj, kar bo dokazovalo, da je človek s pravicami, da nekam pripada, da nekdo za njim stoji in ta nekdo je politična skupnost, država Nemčija,

⁶⁸ Prosti prevod avtorice diplomske naloge. V originalu je: »i/n the first place, we don't like to be called refugees...we don't want to be refugees...since the majority of stateless people in the world are Jews; we are willing to become loyal Hottentots, only to hide the fact that we are Jews

⁶⁹ »Mujo umre v prometni nesreči na balkanski begunski poti. Ko pride pred svetega Petra in ga ta vpraša: Kam si želiš, ti klošar; v nebesa ali pekel? Mu Mujo odgovori: Ali grem lahko v Nemčijo?« (Mirovni inštitut 2016, 83).

njegov edini garant človekovih pravic. Razlika med *Mujotom beračem* in *Mujotom Nemcem* tako ne bi mogla biti večja in *Mujo* to zdaj ve. Ravno zato je njegova izbira edina logična.

Kar smo lahko do sedaj spoznali iz zgodovine je, da je bistvo spoštovanja človekovih pravic v tem, da se zavedamo, da ima vsakršno ponižanje nek protiučinek. Tako kot je v zgodovini razčlovečenje Judov v Evropi vodilo k razčlovečenju večine evropskih narodov, ki so želeli obdržati svojo identiteto. "Begunci, ki so jih potiskali iz države v državo, so bili zgolj predhodnica njihovih ljudi. Skupnost evropskih ljudi se je razbila na koščke, ko in ker so dopustili izključitev in preganjanje svojih najšibkejših članov." Arendtova je na to dejstvo opozorila v svojem eseju o beguncih (Mekina 2015, 22).

Če je res, da, kot pravi Žižek (Krečič 2013) ".../ fašizem nujno potrebuje nekaj takega kot antisemitizem: nekoga kot Juda, ki od zunaj vnese razdor in razredni boj v organsko narodno skupnost. Tako preidemo od razrednega k rasnemu boju: ni treba preseči razrednih nasprotij, ampak zgolj eliminirati tujka v našem narodnem telesu in naš narod bo spet enotna organska skupnost", potem lahko rečemo, da ga je danes spet našel v *antiislamizmu*. In "/t/isto, kar nas loči od fašizma, je zelo tanka črta. Ne pozabimo tega" (Mekina 2014), nas opozarja avstrijski pisatelj Martin Pollack. Evropska unija in države članice pa se obnašajo, kot da tega ne vedo, saj v večini s svojim nekaznovanjem sovražnosti napram brezpravnim in tako najbolj ranljivim beguncem, ne ukrepajo dovolj jasno in odločno. Temveč se raje še naprej dogovarjajo z, v totalitarizmu drsečo (Medvešek 2016), Turčijo, medtem, ko je trend odvečnih/nemislečnih v porastu. Ali res hočemo biti le kolesca v kapitalističnem stroju, kot nekdanji "eichmanni" v totalitarnem? *Jobholderji*, ki raje gledamo kuharske šove kot kuhamo, raje ubogamo kot mislimo. Ki ogrožamo vrednote razsvetljenstva s tem, ko ob lačnih in brezpravnih beguncih iščemo pokemone⁷⁰! Vseeno v človeštvo trdo verjamemo, saj dokler se ne izbriše ljubezni do svobode v človeških srcih (Arendt 2003, 561) bo preživel tudi *čudež svobode*⁷¹ in prav v njem je več en izvir upanja, da bomo nekoč spregledali, da brez akta solidarnosti ni ljubezni do drugega, ni svobode. "Družba, ki ne bo dovolj solidarna, bo razpadla na

⁷⁰ Priljubljena igrice na pametnih telefonih, ko ljudje brezumno bezljajo po ulicah, cestah...in iščejo izmišljene pošasti pokemone. »BBC o tem, da so v spominskem muzeju holokavsta v Washingtonu obiskovalce prosili, naj v muzeju ne igrajo igre Pokemon Go. Njihov predstavnik je opozoril, da je to neprimerno, podobna opozorila pa so prišla tudi z naslova lastnikov pokopališča v Virginiji, ki je - tako kakor spominski muzej - lociran kot kraj, kjer lahko igralci najdejo žepne pošasti« (Burger 2016).

⁷¹ Da se stvari lahko zgodijo na novo in vsej neverjetnosti navkljub.

posamezne potrošniške enote, med katerimi bo prišlo do povečevanja socialnih razlik in vedno večjega odtujevanja" (Bauk 2013).

Med begunci nastaja izgubljena generacija travmatiziranih otrok (Švab 2015). Kaj pa naši otroci in zanamci? Kaj jim sporočamo? Če drži, da so "vsi cvetovi bodočnosti v semenih sedanjosti⁷²", potem za naše otroke ne soustvarjamo lepe prihodnosti. Sporočilnost, ki se je v zgodovini že izkazala za pogubno, se zopet vriva na dnevni red sedanjosti. Lahko smo videli, da človekove pravice ne smejo biti pravica rezervirana za privilegirane, še manj pa so darilo, ki bi ga posedovali vsi. Ravno zato se premalo zavedamo, da danes ti/jutri jaz, ni le neverjeten pesimizem, temveč realna skrb, ki nikoli ne sme biti zanemarjena in potisnjena na rob razmišljanja, še posebej ne takrat, ko imamo pred seboj sočloveka v stiski. "Vsak bi moral odstopiti svoj plašč in pozdraviti begunce, če že ne iz prepričanja, da je tako edino prav, pa vsaj zaradi tega, da nas nekoč, ko bomo prebirali njihove, gledali predstave in poslušali glasbo, ne bo do obisti sram", razmišlja pisatelj Dušan Šarotar (2015). Na koncu je torej vedno na meni in tebi. Ne na sistemu! Vsak sistem, še posebej pa totalitaren, potrebuje mene in tebe, da se uresniči. Zato pazi! Ob tvojih plečih bo slonelo življenje⁷³!

⁷² Kitajski pregovor.

⁷³ Del citata iz dela Ivana Cankarja Hlapci.

1. A.V. 2016. Makedonci zaprli mejo z Grčijo. *RTVSLO MMC*, 9. marec. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/makedonci-zaprli-mejo-z-grcijo/387805> (6. junij 2016).
2. Agencija Evropske unije za temeljne pravice. 2016. *Fundamental Rights Report 2016*, maj. Dostopno prek: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-frr-chapter-3-racism_en.pdf (12. julij 2016).
3. Ahlander, Johan in Violette Goarant. 2015. After escaping war, asylum seekers in Sweden now face arson attacks. *Reuters*, 2. november. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-sweden-idUSKCN0SR1BA20151102> (6. junij 2016).
4. Al Jazeera. 2015. Poland's president warns of refugees bringing epidemics. *Al Jazeera*, 18. oktober. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/news/2015/10/poland-president-refugees-epidemics-151018162358594.html> (6. junij 2016).
5. --- 2016a. 'Don't come to Europe,' EU's Donald Tusk warns refugees. *Al Jazeera*, 3. marec. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/news/2016/03/europe-eu-donald-tusk-warns-refugees-160303135255252.html> (9. junij 2016).
6. --- 2016b. UN says EU-Turkey refugee deal would violate law. *Al Jazeera*, 9. marec. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/news/2016/03/eu-turkey-refugee-deal-contravene-law-unhcr-160308160629966.html> (9. julij 2016).
7. Aleksič, Jure. 2012. Darij Zadnikar: "Ljudje nimajo več niti svoje lastne realnosti". *Mladina*, 20. januar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/108497/dr-darij-zadnikar-ljudje-nimajo-vec-niti-svoje-lastne-realnosti/> (18. maj 2016).
8. Amann, Melanie, Horand Knaup, Ralf Neukirch in René Pfister. 2015. Quiet Capitulation: Merkel Slowly Changes Tune on Refugee Issue. *Spiegel Online International*, 20. november. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/angela-merkel-changes-her-stance-on-refugee-limits-a-1063773.html> (23. maj 2016).

9. Amnesty International. 2014. *Greece: Stop unlawful and shameful expulsion of refugees and migrants*. 29. april. Dostopno prek: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/04/greece-stop-unlawful-and-shameful-expulsion-refugees-and-migrants/> (21. junij 2016).
10. Andersson, Ulf. 2016. We must take our country back': On patrol with Nationell Framtid, the PIRATE migrant hunters who patrol the North Sea in a SPEEDBOAT to stop refugees getting into Sweden through the 'back door'. *Daily Mail*, 1. april. Dostopno prek: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3516388/EXCLUSIVE-country-patrol-Nationell-Framtid-PIRATE-migrant-hunters-patrol-North-Sea-SPEEDBOAT-stop-refugees-getting-Sweden-door.html> (19. junij 2016).
11. Arendt, Hannah. 1996. *Vita Activa*. Ljubljana: Krtina.
12. --- 2003. *Izvori totalitarizma*. Ljubljana: Študentska založba.
13. --- 2007. *Eichmann v Jeruzalemu*. Ljubljana: Študentska založba.
14. Associated Press. 2016. NATO: rescued migrants can be returned to Turkey. *Daily Mail*, 23. februar. Dostopno prek: <http://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-3459779/The-Latest-Calais-migrants-face-deadline-out.html> (11. julij 2016).
15. B. V. in A. P. J. 2015. Junckerjev odziv na begunce: Za Evropo pomembna tudi zgodovinska pravičnost. *RTVSLO MMC*, 9. september. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/evropska-unija/junckerjev-odziv-na-begunce-za-evropo-pomembna-tudi-zgodovinska-pravicnost/373579> (20. julij 2016).
16. B.E. 2016. Poslanci dali vojski policijska pooblastila! *zurnal24.si*, 22. februar. Dostopno prek: <http://www.zurnal24.si/poslanci-dali-vojski-policijska-pooblastila-clanek-265654> (4. junij 2016).
17. B.G. 2015. Življenje na koncu begunske poti: pusti betonski hodniki in mraz — temačni hangarji legendarnega letališča. *24ur*, 18. november. Dostopno prek: <http://m.24ur.com/novice/svet/foto-zivljenje-na-koncu-begunske-poti-pusti-betonski-hodniki-zbledele-stene-in-mraz-temacni-hangarji-legendarnega-letalisca.html> (11. junij 2016).

18. --- 2016. Izpoved 11-letne deklice iz Sirije: ves čas me je bilo strah, v Dobovi pa sem se počutila ljubljeno. *24ur*, 3. marec. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/11-letna-deklica-iz-sirije-v-zahvalo-napisala-pismo-tu-sem-se-pocutila-ljubljeno-in-srecno.html> (7. junij 2016).
19. B.T. 2015. HRW: Turčija zavrača sirske begunce in jih pošilja nazaj na vojna območja. *RTVSLO MMC*, 23. november. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/hrw-turcija-zavraca-sirske-begunce-in-jih-posilja-nazaj-na-vojna-obmocja/379305> (1. junij 2016).
20. B.V. 2015. Nemčija namerava sirske prosilce za azil vračati v druge članice EU-ja. *RTVSLO MMC*, 10. november. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/nemcija-namerava-sirske-prosilce-za-azil-vracati-v-druge-clanice-eu-ja/378348> (24. junij 2016).
21. --- 2016. Žižek: Evropa mora opustiti liberalne sanje o sobivanju različnih kultur. *RTVSLO MMC*, 22. april. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/zizek-evropa-mora-opustiti-liberalne-sanje-o-sobivanju-razlicnih-kultur/391334> (2016. junij 25).
22. Barkin, Noah. 2015. EU members that don't help with refugees won't get money - Germany. *Reuters*, 18. september. Dostopno prek: <http://uk.reuters.com/article/uk-europe-migrants-germany-idUKKCN0RI0HE20150918> (18. junij 2016).
23. Bauk, Dino. 2015. Kip svobode ne more kar izginiti. *Mladina* (35): 24–25.
24. Baumgärtner, Maik, Diehl Jörg, Frank Hornig, Maximilian Popp, Sven Röbel, Jörg Schindler, Wolf Wiedmann-Schmidt in Steffen Winter. 2015. Nevarni populizem. *Mladina* (1): 42–44.
25. BBC. 2016. Belgium said 'push migrants back to sea' - Greek minister. *BBC NEWS*, 27. januar. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-europe-35420967> (2016. junij 29).
26. Benhabib, Seyla. 2010. *Pravice drugih: Tujci, rezidenti in državljani*. Ljubljana: Krtina.
27. Bibič, Adolf. 1997. *Kaj je politika?* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

28. Birmingham, Peg. 2006. *Hannah Arendt and Human Rights: The Predicament of Common Responsibility (Studies in Continental Thought)*. Bloomington: Indiana University Press. Dostopno prek: Amazon KINDLE.
29. Bloom, Dan. 2015. Outcry after Czech police detain refugees and write numbers on them 'like in Nazi Germany'. *Mirror*, 2. september. Dostopno prek: <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/outcry-after-czech-police-detain-6371299> (23. junij 2016).
30. Bohinc, Rado. 2012. *Pravo in politike Evropske unije*. Ljubljana: FDV. Dostopno prek: Apple iBooks.
31. Britannica, Encyclopædia. 2016. *Pangea*. 6. oktober. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/place/Pangea> (24. julij 2016).
32. Bulos, Nabih. 2015a. A Drunk Serb Among the Middle Eastern Refugees. *New York Times*, 29. avgust. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/reporters-notebook/migrants/serbia-belgrade> (5. junij 2016).
33. --- 2015b. A Tale of Two Belgrades. *The New York Times*, 31. avgust. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/reporters-notebook/migrants/belgrade-city-refugees> (22. junij 2016).
34. --- 2015c. Bringing a Little Sweetness to Migrant Children in Belgrade. *The New York Times*, 31. avgust. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/reporters-notebook/migrants/belgrade-refugees> (2. julij 2016).
35. --- 2015č. Refugees Desperate to Leave Denmark Begin March to Sweden. *The New York Times*, 31. avgust. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/reporters-notebook/migrants/serbia-letters-transit> (23. april 2016).
36. Burger, Betka. 2016. Pokemon Go (že) pokazal negativno plat. *Delo*, 13. julij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/prosti-cas/zanimivosti/nevarnost-ob-igranju-pokemon-go.html> (30. julij 2016).

37. Burke, Edmund. 2016. Edmund Burke. *Wikiquote*, 30. julij. Dostopno prek: https://en.wikiquote.org/wiki/Edmund_Burke (30. julij 2016).
38. Calamur, Krishnadev. 2015. European Refugee Crisis: A 'Systematic' Violation of Human Rights. *TheAtlantic*, 22. oktober. Dostopno prek: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/czech-republic-un-human-rights-refugees/411862/> (6. maj 2016).
39. CBS News. 2015. Boats from Greece confront refugees at sea. *cbsnews.com*, 8. september. Dostopno prek: <http://www.cbsnews.com/videos/boats-from-greece-confront-refugees-at-sea/> (28. junij 2016).
40. CNN. 2016. Αρνείται ότι ζήτησε πνιγμούς προσφύγων ο Βέλγος. *CNN Greece*, 29. januar. Dostopno prek: <http://www.cnn.gr/news/politiki/story/19915/arneitai-oti-zitise-pnigmoys-prosfygon-o-velgos> (29. junij 2016).
41. Cowburn, Ashley. 2016. Syrian refugee shot by border guards trying to enter Slovakia from Hungary. *The Independent*, 9. maj. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/syrian-refugee-shot-by-border-guards-trying-to-enter-slovakia-a7020846.html> (9. julij 2016).
42. Crouch, David in Patrick Kingsley. 2016. Danish parliament approves plan to seize assets from refugees . *The Guardian*, 26. januar. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/26/danish-parliament-approves-plan-to-seize-assets-from-refugees> (9. junij 2016).
43. Čulík, Jan in Amy Mackinnon. 2015. Central Europe's memory hole. *Foreign Policy*, 2. oktober. Dostopno prek: <http://foreignpolicy.com/2015/10/02/central-europes-memory-hole-migrants-refugees/> (23. maj 2016).
44. D.S. 2016. Zdaj že Erdogan EU grozi z referendumom . *Delo*, 23. junij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/zdaj-celo-erdogan-eu-ze-grozi-z-referendumom.html> (12. julij 2016).
45. Darroch, Gordon. 2016a. Netherlands claimed more than £500,000 from refugees in four years. *The Guardian*, 25. januar. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/25/netherlands-claimed-500000-from-refugees-cost-of-living> (9. maj 2016).

46. --- 2016b. Netherlands landlord offers tenants €100 rent cut for helping refugees. *The Guardian*, 16. junij. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/16/netherlands-landlord-offers-tenants-100-rent-cut-for-helping-refugees> (29. junij 2016).
47. Dearden, Lizzie. 2015. The four ways Europe is treating refugees like convicted criminals. *Independent*, 2. september. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/refugee-crisis-four-ways-european-countries-treat-asylum-seekers-like-convicted-criminals-10483185.html> (9. marec 2016).
48. --- 2016a. Germany follows Switzerland and Denmark to seize cash and valuables from arriving refugees. *The Independent*, 23. januar. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-follows-switzerland-and-denmark-to-seize-cash-and-valuables-from-arriving-refugees-a6828821.html> (24. maj 2016).
49. --- 2016b. Refugee Abdul Rahman Haroun given nine-month prison sentence for walking through Channel Tunnel to reach UK. *The Independent*, 22. junij. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/uk/crime/refugee-abdul-rahman-haroun-pleads-guilty-to-obstruction-for-walking-through-channel-tunnel-to-reach-a7094906.html> (26. junij 2016).
50. d'Entreves, Maurizio Passerin. 2014. "Hannah Arendt", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 10. april. Dostopno prek: <http://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/arendt/> (5. april 2016).
51. Euractiv. 2016. Belgium asked Greece to 'push immigrants back'. *euractiv.com*, 29. januar. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/belgium-asked-greece-to-push-immigrants-back/> (29. junij 2016).
52. Evropska komisija. 2016a. *Evropska agenda o migracijah*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/eam_state_of_play_20160113_sl.pdf (5. junij 2016).
53. --- 2016b. *Evropska agenda o migracijah (januar 2016)*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda->

- migration/background-information/docs/eam_state_of_play_20160113_sl.pdf (17. julij 2016).
54. --- 2016c. *Relocation and Resettlement: EU Member States must act to sustain current management of flows*. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1763_en.htm (17. julij 2016).
55. --- 2016č. *Second Report on the progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160615/2nd_commission_report_on_progress_made_in_the_implementation_of_the_eu-turkey_agreement_en.pdf (5. julij 2016).
56. --- 2016d. *European Commission and IT Companies announce Code of Conduct on illegal online hate speech*. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1937_en.htm (4. junij 2016).
57. *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. 1994. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/svet-evrope/evropska-konvencija-o-varstvu-clovekovih-pravic-in-temeljnih-svoboscina/> (17. junij 2016).
58. Evropska unija. 2008. *Človekove pravice*. Dostopno prek: http://europa.eu/pol/rights/index_sl.htm (15. junij 2016).
59. --- 2016. *Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA)*. Dostopno prek: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/fra_sl (3. julij 2016).
60. Evropski parlament. 2016. *Kratki vodnik po Evropski uniji: Azilna politika*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.12.2.html (29. maj 2016).
61. Faiola, Anthony. 2016. Germany springs to action over hate speech against migrants. *Washington Post*, 6. januar. Dostopno prek: https://www.washingtonpost.com/world/europe/germany-springs-to-action-over-hate-speech-against-migrants/2016/01/06/6031218e-b315-11e5-8abc-d09392edc612_story.html (5. julij 2016).

62. Frenzen, Niels. 2016. *Migrants at sea*. 7. marec. Dostopno prek: <https://migrantsatsea.org/tag/push-back-practice/> (8. maj 2016).
63. Frontex. 2016. *Eastern mediterranean route*, Dostopno prek: <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-mediterranean-route/> (21. junij 2016).
64. G. V., A. V. . 2016. Erdogan se je lotil še novinarjev in "pilotov" ter "stevardes". *RTVSLO MMC*, 25. julij. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/svet/erdogan-se-je-lotil-se-novinarjev-in-pilotov-ter-stevardes/398833> (28. julij 2016).
65. G. V., B. V. . 2016. Amnesty International: Pridržane zaradi udara v Turčiji se tudi muči in posiljuje. *RTVSLO MMC*, 24. julij. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/svet/amnesty-international-pridrzan-zaradi-udara-v-turciji-se-tudi-muci-in-posiljuje/398771> (25. julij 2016).
66. G.V. 2016. V lovu na prevratnike Turčija postavlja človekove pravice na stranski tir. *RTVSLO MMC*, 21. julij. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/svet/v-lovu-na-prevratnike-turcija-postavlja-clovekove-pravice-na-stranski-tir/398609> (24. julij 2016).
67. Gaube, Aleš. 2016a. Kati Piri, poročevalka evropskega parlamenta za Turčijo: Človekove pravice in begunci so največji poraženci dogovora EU-Turčija. *Dnevnik*, 16. marec. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042732020/svet/kati-piri-porocevalka-evropskega-parlamenta-za-turcijo-clovekove-pravice-in-begunci-so-najvecji-porazenci-dogovora-euturcija> (22. maj 2016).
68. --- 2016b. Vodnik po migracijskem načrtu EU-Turčija: bazarski krogi pekla dehumanizacije Evrope. *Dnevnik*, 10. marec. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042731583/svet/vodnik-po-migracijskem-nacrtu-euturcija-bazarski-krogi-pekla-dehumanizacije-evrope> (22. maj 2016).
69. Gayle, Everton. 2015. Greece's illegal push backs of asylum boats puts lives at risk, says Amnesty International. *euronews.com*, 25. avgust. Dostopno prek: <http://www.euronews.com/2015/08/25/greece-routinely-pushes-back-immigrant-boats-out-to-sea-says-amnesty> (26. junij 2016).

70. Gillespie, Marie, Lawrence Ampofo, Margaret Cheesman, Becky Faith, Evgenia Iliadou, Ali Issa, Souad Osseiran in Dimitris Skleparis. 2016. Mapping Refugee Media Journeys Smartphones and Social Media Networks. *The Open University*, 13. maj. Dostopno prek: http://www.open.ac.uk/ccig/sites/www.open.ac.uk/ccig/files/Mapping%20Refugee%20Media%20Journeys%2016%20May%20FIN%20MG_0.pdf (1. julij 2016).
71. Graham-Harrison, Emma, Patrick Kinglsey, Rosie Waites in Tracy McVeigh. 2015. Cheering German crowds greet refugees after long trek from Budapest to Munich. *The Guardian*, 5. maj. Dostopno prke: <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/05/refugee-crisis-warm-welcome-for-people-bussed-from-budapest> (28. junij 2016).
72. HA Center. 2011. "Quote" of the Week. *HA Center*, 19. september. Dostopno prek: <http://www.hannaharendtcenter.org/quote-of-the-week/> (23. marec 2016).
73. Hall, Allan in John Lichfield. 2015. Germany opens its gates: Berlin says all Syrian asylum-seekers are welcome to remain, as Britain is urged to make a 'similar statement'. *The Independent.co.uk*, 24. avgust. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-opens-its-gates-berlin-says-all-syrian-asylum-seekers-are-welcome-to-remain-as-britain-is-10470062.html> (24. junij 2016).
74. Hardach, Sophie. 2015. 10,000 refugees reach Munich and are greeted with food, water and teddy bears. *The Independent*, 6. september. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/10000-refugees-reach-munich-and-are-greeted-with-food-water-and-teddy-bears-10488971.html> (29. maj 2016).
75. Helis, John. 2008. Hannah Arendt and Human Dignity: Theoretical Foundations and Constitutional Protection of Human Rights. *Journal of Politics and Law*, september. Dostopno prek: <http://ccsenet.org/journal/index.php/jpl/article/download/721/692> (8. junij 2016).
76. Hope, Kerin. 2016. UN criticises EU migrant deal as Greece opens detention centres. *Financial Times*, 22. marec. Dostopno prek: <https://app.ft.com/cms/s/ecac48f8-f057-11e5-9f20-c3a047354386.html?sectionid=world> (8. junij 2016).

77. Hoppe, Ralf. 2016. Novo, tuje življenje. *Mladina* (1): 46–47.
78. Horvat, Marjan. 2014. Dadaisti so zahtevali postavitev cirkusa pred vsako tovarno. Da bi ljudje uvideli, da poleg tovarne, dela in mezd obstaja še kaj več. Da bi spoznali, da poleg preživetja obstaja tudi življenje. *Mladina* (19): 36–37.
79. --- 2016. »Ko gledam begunce, me boli srce, sama sebe spet vidim v vagonu za taborišče.«. *Mladina* (5): 39–44.
80. Horvat, Srečko. 2014. Grand Hotel Abgrund. *Mladina*, 18. april. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/155837/grand-hotel-abgrund/> (9. marec 2016).
81. --- 2015. Protislovja solidarnosti. *Mladina*, 24. december. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/171652/protislovja-solidarnosti/> (9. marec 2016).
82. Hrastar, Mateja A. 2014. Reka Evros, evropska železna zavesa. *siol.net*, 10. julij. Dostopno prek: <http://siol.net/novice/svet/reka-evros-evropska-zelezna-zavesa-82205> (29. maj 2016).
83. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. 2000. *SSKJ*, Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=begunec&hs=1 (15. junij 2016).
84. Isaac, Jeffrey C. 1996. *A New Guarantee on Earth: Hannah Arendt on Human Dignity and the Politics of Human Rights*. 1. marec. Dostopno prek: http://www.jstor.org/stable/2082798?origin=crossref&seq=1#page_scan_tab_contents (6. junij 2016).
85. J. V., A. S. H., STA . 2016. Ankara EU spet grozi z begunci, protest v podporo Erdoganu v Nemčiji minil mirno. *Delo*, 31. julij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/krize/erdogan-zdaj-se-nad-premozenje-nezazelenih.html> (1. avgust 2016).
86. J.S. 2015. 'Naslednji napad na zahodno prestolnico bo najverjetneje zakrivil ekstremist, ki je odrasel na njenih ulicah'. *24ur*, 16. november. Dostopno prek: <http://origin.24ur.com/novice/svet/naslednji-napad-na-zahodno-prestolnico-bo-najverjetneje-zakrivil-ekstremist-ki-je-odrasel-na-njenih-ulicah.html> (23. januar 2016).

87. --- 2016a. Na Češkem ustanovili Nacionalno domobranstvo, pozivajo k oboroževanju. *24ur*, 9. julij. Dostopno prek: <http://trzenje.24ur.com/novice/svet/na-ceskem-ustanovili-nacionalno-domobranstvo-pozivajo-k-oborozevanju.html> (16. julij 2016).
88. --- 2016b. V Turčiji migrantom prodajali ponarejene rešilne jopiče, ki na vodi ne plavajo. *24ur.com*, 8. januar. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/v-turciji-migrantom-prodajali-ponarejene-resilne-jopice-ki-na-vodi-ne-plavajo.html> (29. junij 2016).
89. Jalušič, Vlasta. 2009. *Zlo nemišljenja: Arendtovski vaje pri razumevanju posttotalitarne dobe in kolektivnih zločinov*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
90. K.S. 2016a. Na Hrvaškem krepitev ustaštva? *RTVSLO MMC*, 11. april. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/na-hrvaskem-krepitev-ustastva/390384> (12. julij 2016).
91. --- 2016b. Vrnitev v čas nacistične propagande? Ogorčenje zaradi naslovnice poljske revije. *RTVSLO MMC*, 19. februar. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/vrnitev-v-cas-nacisticne-propagande-ogorcenje-zaradi-naslovnice-poljske-revije/386228> (23. junij 2016).
92. *Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2)*. Ur. l. RS 50/2012. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=109161> (1. julij 2016).
93. Keating, Johua in Chris Kirk. 2015. A Guide to Who Is Fighting Whom in Syria. *slate.com*, 6. oktober. Dostopno prek: http://www.slate.com/blogs/the_slatest/2015/10/06/syrian_conflict_relationships_explained.html (1. junij 2016).
94. Khatib, Sami. 2015. "V grško-nemškem sporu ne gre za denar, gre za Varufakisovo dušo". *Mladina* (10): 29–33.
95. Kingsley, Patrick. 2016a. Turkish border guards kill eight Syrian refugees – reports. *The Guardian*, 19. junij. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/19/turkish-border-guards-kill-eight-syrian-refugees-reports> (2. julij 2016).

96. --- 2016b. Danish police seize valuables from asylum seekers for first time. *The Guardian*, 30. junij. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/sport/2016/jun/30/danish-police-seize-valuables-from-asylum-seekers-for-first-time> (1. julij 2016).
97. Kolednik, Aleksander. 2015. Avstrija in Bolgarija ob prihodu migrantov napovedujeta vpoklic vojakov. *siol.net*, 25. avgust. Dostopno prek: <http://siol.net/novice/svet/avstrija-in-bolgarija-ob-prihodu-migrantov-napovedujeta-vpoklic-vojakov-393706> (25. maj 2016).
98. Kosec, Jure. 2016. Demokracija niso samo institucije, svobodne volitve in redno menjavanje vlad. *Delo*, 23. julij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/sobotna/demokracija-niso-samo-institucije-svobodne-volitve-in-redno-menjavanje-vlad.html> (23. julij 2016).
99. Košak, Klemen. 2016. »Perverzno je, da so ljudje prisiljeni na poti tvegati življenje in so posledično še bolj veseli, a hkrati podredljivi, ponižni. Verjamejo, da so dosegli nemške sanje.«. *Mladina* (7): 35–39.
100. Kovač, Bogomir. 2015. Demontaža demokracije. *Mladina*, 23. oktober. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/170311/demontaza-demokracije/> (15. junij 2016).
101. Krašovec, Primož. 2016. »Dejanska integracija beguncev ni mogoča brez precej radikalnih sprememb ekonomskega in socialnega sistema. Ker levica nima moči za te spremembe, je v neprijetni, celo nemogoči situaciji.«. *Mladina* (3): 31–35.
102. Krečič, Jela. 2013. Slavoj Žižek: Bog daj, da bi ciniki na oblasti res vedeli, kaj počnejo. *Delo*, 2. marec. Dostopno prek: <http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/slavoj-zizek-bog-daj-da-bi-ciniki-na-oblasti-res-vedeli-kaj-pocnejo.html> (15. april 2016).
103. Krivic, Matevž. 2015. Tožilstva premila do sovražnega govora? *Dnevnik*, 2. december. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042725902/mnenja/odprta-stran/matevz-krivic-tozilstva-premila-do-sovraznega-govora> (1. julij 2016).
104. Kroet, Cynthia. 2016. Viktor Orbán: Migrants are 'a poison'. *Politico*, 27. julij. Dostopno prek: <http://www.politico.eu/article/viktor-orban-migrants-are-a-poison-hungarian-prime-minister-europe-refugee-crisis/> (29. julij 2016).

105. LB. 2016. "Belgische minister zei: 'Drijf vluchtelingen terug in zee, het kan me niet schelen dat ze verdrinken'". *Het Laatste Nieuws*, 27. januar. Dostopno prek: <http://www.hln.be/hln/nl/34662/Vluchtelingencrisis/article/detail/2598073/2016/01/27/Belgische-minister-zei-Drijf-vluchtelingen-terug-in-zee-het-kan-me-niet-schelen-dat-ze-verdrinken.dhtml> (29. junij 2016).
106. Legorano, Giovanni. 2015. Macedonia Allows Migrants to Cross Border From Greece. *The Wall Street Journal*, 22. avgust. Dostopno prek: Macedonia Allows Migrants to Cross Border From Greece (4. april 2016).
107. Liberty, Radio Free Europe Radio. 2016. Prague Refugee Center Fire-Bombed After Anti-Muslim Protests. *Radio Free Europe Radio Liberty*, 5. avgust. Dostopno prek: <http://www.rferl.org/content/pegida-refugee-crisis-protests-prague-attack/27536604.html> (5. avgust 2016).
108. Lichfield, John. 2016. UK 'to give France €20 million extra' to stop migrants and refugees reaching England from Calais. *The Independent*, 3. marec. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/david-cameron-uk-give-france-20-million-to-stop-calais-migrants-refugees-reaching-england-a6908991.html> (12. maj 2016).
109. Lu, Denise in Gene Thorp. 2016. How the growing web of conflict in Syria became a global problem. *Washington Post*, 14. marec. Dostopno prek: <https://www.washingtonpost.com/graphics/world/explaining-the-syrian-conflict/> (29. maj 2016).
110. M.M. in J.S. 2015. Grško-makedonsko mejo lahko prečkajo le še Sirci, Afganistanci in Iračani, Slovenija še sprejema migrante. *24ur*, 24. november. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/v-zivo-na-osnovi-histerije-in-pretiravanj-ni-mogoce-sprejeti-dobrih-odlocitev.html> (7. maj 2016).
111. Ma.Ja. 2015a. Begunce bi namestili v nekdanji podružnici koncentracijskega taborišča. *Delo*, 15. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/begunce-bi-namestili-v-nekdanji-podruznici-koncentracijskega-taborisca.html> (4. junij 2016).

112. --- 2015b. Avstrijci z avtomobili po begunce. *Delo*, 6. september. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/v-avstriji-in-nemciji-pricakujejo-se-vec-beguncev.html> (19. junij 2016).
113. --- 2015c. V EU nove kvote za prerazporeditev beguncev. *Delo*, 7. september. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/v-eu-nove-kvote-za-prerazporeditev-beguncev.html> (24. junij 2016).
114. Mackey, Robert. 2015. As Hungarian Camerawoman Apologizes, Video of Food Tossed at Panned Migrants Stirs Fresh Outrage. *The New York Times*, 11. september. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2015/09/12/world/europe/images-of-mistreatment-of-migrants-in-hungary-prompt-investigations.html?_r=1 (5. april 2016).
115. Marans, Daniel. 2016. Greece's Economy Is Getting Crushed Between Austerity And The Refugee Crisis. *Huffington Post*, 5. februar. Dostopno prek: http://www.huffingtonpost.com/entry/greece-refugee-crisis-economy_us_56b12f1de4b04f9b57d7b7d4 (17. junij 2016).
116. Martinjak, Ana. 2011. *Teorija Hannah Arendt o totalitarizmu*. 2. februar. Dostopno prek: http://www.anthropos.si/anthropos/2010/3-4/18_martinjak.pdf (12. februar 2016).
117. Mazzini, Biba. 2004. Cirila Toplak: Združene države Evrope. *24ur.com*, 17. april. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/dr-cirila-toplak-zdruzene-drzave-evrope.html> (11. junij 2016).
118. Medvešek, Lev. 2016. "Ne uničujejo nas bombe, ampak tišina". *Mladina*, 21. julij. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/175444/clanek/> (24. julij 2016).
119. Megla, Maja. 2014. Eseji Ilije Trojanowa: Senčna plat preobilja je odvečni človek. *Delo*, 21. oktober. Dostopno prek: <http://www.delo.si/kultura/knjiga/eseji-ilije-trojanowa-sencna-plat-preobilja-je-odvecni-clovek.html> (8. avgust 2016).
120. Mekina, Borut. 2014. "Tisto, kar nas loči od fašizma, je zelo tanka črta. Ne pozabimo tega.". *Mladina* (44): 35–38.
121. --- 2015. Za železno zaveso. *Mladina* (43): 19–23.
122. --- 2016a. Dve Sloveniji. *Mladina* (9): 19–25.

123. --- 2016b. Fašizem že vlada. *Mladina* (3): 30–31.
124. Mekina, Igor. 2016. Papež: begunci niso nevarni, so v nevarnosti. *Mladina*, 30. maj. Dostopno prek: <http://mladina.si/174491/papez-begunci-niso-nevarni-so-v-nevarnosti/> (8. julij 2016).
125. Mencinger, Jože. 2016. Begunci in tisočinke. *Mladina*, 5. februar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/172353/begunci-in-tisocinke/> (8. junij 2016).
126. Mihelj, Vlado. 2015b. Pričevalci. *Mladina* (44): 6.
127. Mihelj, Vlado in Franco Juri. 2015a. Opeka za begunce. *Mladina*, 23. oktober. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/170308/opeka-za-begunce/> (22. maj 2016).
128. Mirovni inštitut. 2016. *Razor-Wired Reflections on Migration Movements through Slovenia in 2015*. Ljubljana: Peace Institute.
129. Mo. B. 2016. Racija v Turčiji: Kovanje dobička na nevarnih rešilnih jopičih in otroški delovni sili. *Delo*, 7. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/globalno/racija-v-turciji-kovanje-dobicka-na-nevarnih-resilnih-jopicih-in-otroski-delovni-sili.html> (29. junij 2016).
130. Mrevlje, Neža. 2015. "Upam, da bo v Sloveniji tako kot v Grčiji, ne kot na Hrvaškem. Tam je bilo huje kot v čolnu na morju." *siol.net*, 20. oktober. Dostopno prek: <http://siol.net/novice/slovenija/upam-da-bo-v-sloveniji-tako-kot-v-grciji-ne-kot-na-hrvaskem-tam-je-bilo-huje-kot-v-colnu-na-morju-389959> (29. maj 2016).
131. Murard-Yovanovitch, Flore. 2016. Boat full of asylum seekers illegally returned to Turkey. *Il Manifesto*, 17. junij. Dostopno prek: <http://ilmanifesto.global/boat-full-of-asylum-seekers-illegally-returned-to-turkey/> (30. junij 2016).
132. N.H. 2016. Preplah na Madžarskem: Na meje še več policistov in vojakov. *Planet*, 9. marec. Dostopno prek: <http://www.planet.si/novice/svet/preplah-na-madzarskem-na-meje-policija-in-vojska.html> (26. julij 2016).
133. N.Š. 2015. 'Mejo lahko zapremo v eni uri'. Orban žuga Evropi, če beguncev ne bo zadržala že na grški obali. *24ur*, 15. oktober. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/nemski-parlament-zaostril-azilno-zakonodajo-hitrejse-vracanje-pomoc-namesto-v-denarju-v-blagu.html?bl=0> (14. 05 2016).

134. N.Š., STA in M.M. 2015. Begunci nezadovoljni tudi v Nemčiji: Tu grozi birokratska smrt. Neobdelanih 250.000 prošelj za azil, postopek traja tudi leto dni. *24ur*, 22. september. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/v-turciji-na-prehod-v-eu-trenutno-caka-500-000-beguncev.html> (24. junij 2016).
135. Northrop, Anna. 2015. Hannah Arendt and Human Rights: What it Means to be Free. *The Stanford Freedom Project Informed opinions through history, literature, philosophy, and contemporary experience*, Dostopno prek: <https://stanfordfreedomproject.com/what-is-freedom-new-essays-fall-2014/hannah-arendt-and-human-rights-what-it-means-to-be-free/> (22. maj 2016).
136. Ostroff, Joshua. 2015. *Never Again: A Jewish Take On Anti-Syrian Refugee Sentiment*. 17. november. Dostopno prek: http://www.huffingtonpost.ca/joshua-ostroff/never-again-a-jewish-take_b_8582690.html (16. februar 2016).
137. Pamuk, Humeyra. 2016. Anger, fear sweeps Turkish border town under attack from Islamic State. *Reuters*, 16. maj. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-turkey-border-idUSKCN0Y71JG> (1. julij 2016).
138. Petkovič, Blaž. 2015. Tožilstvo: Posplošena razprava o pregonu sovražnega govora ni na mestu. *Dnevnik*, 6. december. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042726082/slovenija/tozilstvo-posplosena-razprava-o-pregonu-sovraznega-govora-ni-na-mestu> (2. julij 2016).
139. Petrovčič, Peter. 2015a. Bi vzeli begunca k sebi? *Mladina* (37): 27.
140. --- 2015b. Preštevanje dlak in merjenje velikosti testisov. *Mladina*, 11. september. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/169340/prestevanje-dlak-in-merjenje-velikosti-testisov/> (2. marec 2016).
141. --- 2016. Ramin Shadani. *Mladina* (15): 26–27.
142. *Pogodba o delovanju Evropske unije*. 2012. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=SL> (27. maj 2016).

143. *Pravilnik o programu usposabljanja kandidatov za voznike motornih vozil*. Ur. l. RS 109/2010. Dostopno prek http://www.fpp.uni-lj.si/mma_bin.php?id=2013012721213948 (4. julij 2016).
144. Prijatelj Videmšek, Maja. 2015. »Zakaj pomagam? Zato, ker je to edino človeško!«. *Delo*, 29. avgust. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/zakaj-pomagam-zato-ker-je-to-edino-clovesko.html> (29. maj 2016).
145. Reverso. 2016. *Reverso.com*. Dostopno prek: <http://dictionary.reverso.net/english-cobuild/opinion%20maker> (8. julij 2016).
146. Robinson, Marc. 2009. *Altogether Elsewhere Writers on Exile*. 13. julij. Dostopno prek: http://www-leland.stanford.edu/dept/DLCL/files/pdf/hannah_arendt_we_refugees.pdf (6. marec 2016).
147. RT. 2016. Swiss tank battalion could be sent to Italy border to stop 'migrant onslaught' - report. *RT*, 15. april. Dostopno prek: <https://www.rt.com/news/339737-switzerland-tanks-italian-border/> (23. junij 2016).
148. S.V. 2013. Skrajna desnica v EU prisotna skoraj v vseh državah. *Delo*, 5. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/skrajna-desnica-v-eu-prisotna-skoraj-v-vseh-drzavah.html> (9. julij 2016).
149. --- 2015a. V večini EU pomoč priseljencem ni dovoljena. *Delo*, 31. avgust. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/v-vecini-eu-pomoc-priseljencem-ni-dovoljena.html> (23. junij 2016).
150. --- 2015b. V večini EU pomoč priseljencem ni dovoljena. *Delo*, 31. avgust. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/v-vecini-eu-pomoc-priseljencem-ni-dovoljena.html> (21. junij 2016).
151. Sajovic, Kaja. 2015. Francija po Parizu: Kolonialna zapuščina in radikalizacija muslimanov. *RTVSLO MMC*, 25. november. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/svet/francija-po-parizu-kolonialna-zapuscina-in-radikalizacija-muslimanov/379371> (25. januar 2016).

152. Sherwood, Harriet, Vikram Dodd, Nadia Khomami in Steven Morris. 2016. Cameron condemns xenophobic and racist abuse after Brexit vote. *The Guardian*, 27. junij. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/jun/27/sadiq-khan-muslim-council-britain-warning-of-post-brexit-racism> (23. julij 2016).
153. Simons, Jake Wallis. 2016. Nazi daggers, SS hats and a hangman's noose: On night patrol with the 'Soldiers of Odin', neo-Nazi led vigilantes vowing to 'keep Europe's women safe from migrant sex attacks'. *Daily Mail*, 4. februar. Dostopno prek: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3426685/Nazi-daggers-SS-hats-hangman-s-noose-night-patrol-Soldiers-Odin-neo-Nazi-led-vigilantes-vowing-Europe-s-women-safe-migrant-sex-attacks.html> (17. junij 2016).
154. Slabe, Damijan. 2015. Begunci: Kaj sploh lahko stori Evropa . *Delo*, 22. april. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/begunci-kaj-sploh-lahko-stori-evropa.html> (15. maj 2016).
155. Spletno uredništvo, STA. 2015. Orban: Vsi teroristi so migranti. *Večer*, 23. november. Dostopno prek: <http://www.vecer.com/clanek/201511236160296> (7. maj 2016).
156. STA in N.Š.K. 2015. Orban znova razburja: Vsi teroristi so v osnovi migranti. *24ur*, 23. november. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/orban-vsi-teroristi-so-migranti.html> (19. junij 2016).
157. Stevis, Martina. 2014. Reports of Refugee Pushbacks in Greece, Bulgaria Make EU Mull Action. *Wall Street Journal*, 29. april. Dostopno prek: <http://blogs.wsj.com/brussels/2014/04/29/reports-of-refugee-pushbacks-in-greece-bulgaria-make-eu-mull-action/> (14. junij 2016).
158. Svet Evrope. 1997. *Priporočilo R (97) 20*. Dostopno prek: <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b> (14. junij 2016).
159. Svet Evropske unije. 2012. *Človekove pravice in demokracija: strateški okvir EU in akcijski načrt EU*. Dostopno prek: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11855-2012-INIT/sl/pdf> (1. junij 2016).

160. Sweney, Mark. 2015. Katie Hopkins leaves the Sun to join Mail Online. *The Guardian*, 24. september. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/media/2015/sep/24/katie-hopkins-leaves-the-sun-to-join-mail-online> (29. junij 2016).
161. Šarotar, Dušan. 2015. Mit o tavajočem muslimanu. *Mladina* (44): 30–31.
162. Škerl Kramberger, Uroš. 2016. Begunci čez Bolgarijo in Srbijo: »Je to Afganistan ali Evropa?«. *Dnevnik*, 24. junij. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042741504> (15. julij 2016).
163. Štampfelj, Dejan. 2015. Kaj mlade posameznike vodi v skrajna teroristična dejanja? *RTVSLO MMC*, 20. november. Dostopno prek: http://www.rtv slo.si/svet/kaj-mlade-posameznike-vodi-v-skrajna-teroristicna-dejanja/379043?ad_source=mmcteden (21. januar 2016).
164. Štefančič, Marcel. 2001. Za hlapce rojeni. *Mladina*, 27. avgust. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/93732/za-hlapce-rojeni/> (12. marec 2016).
165. --- 2007. Banalnost zla. *Mladina*, 2. november. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/97199/banalnost-zla/> (2. maj 2016).
166. --- 2015a. Preden se znoči. *Mladina*, 2. oktober. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/169873/preden-se-znoci/> (12. maj 2016).
167. --- 2015b. Marš smrti. *Mladina* (44): 18–24.
168. --- 2015c. Koalicija sebičnih. *Mladina* (38): 24–26.
169. Štok, Katja. 2015. Zakaj je prišlo do begunske krize ravno zdaj (I. del). *RTVSLO MMC*, 14. september. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/zakaj-je-prislo-do-begunske-krize-ravno-zdaj-i-del/373867> (5. maj 2016).
170. Švab, Natalija. 2015. Beguncem se v glavi vrtijo 'filmi' grozot. Prihodnost? 'Sošolci, ki so razmišljali o slavi, danes nosijo dolga oblačila, brade in umikajo oči'. *24ur*, 11. november. Dostopno prek: http://www.24ur.com/specialno/nega_in_zdravje/begunci.html (9. junij 2016).
171. T.H. 2016. Kučan: Dolžni smo protestirati proti izgubi zgodovinskega spomina. *RTVSLO MMC*, 22. junij. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/kucan->

- dolzni-smo-protestirati-proti-izgubi-zgodovinskega-spomina/396425 (15. julij 2016).
172. The Budapest Beacon. 2015. Hungary Asylum Law may deny refugees access to protection. *The Budapest Beacon*, 7. september. Dostopno prek: <http://budapestbeacon.com/public-policy/hungary-asylum-law-may-deny-refugees-access-to-protection/26017> (1. julij 2016).
173. The Guardian. 2016. Switzerland seizing assets from refugees to cover costs. *The Guardian*, 15. januar. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/15/switzerland-joins-denmark-in-seizing-assets-from-refugees-to-cover-costs> (9. maj 2016).
174. The New Observer. 2016. 217 Attacks on Invader Centers in 2016. *The New Observer*, 22. februar. Dostopno prek: <http://newobserveronline.com/217-attacks-on-invader-centers-in-2016/> (6. junij 2016).
175. The World Bank. 2016. *Syrian Arab Republic*, Dostopno prek: <http://data.worldbank.org/country/syrian-arab-republic> (4. julij 2016).
176. Tomlinson, Simon. 2016. Bulgarian 'migrant hunter' leads vigilante patrols in armoured vehicles to round up and terrorise refugees along the Turkish border... and boasts 'it's a sport'. *Daily Mail*, 10. marec. Dostopno prek: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3315739/The-tranquil-Swedish-village-living-hell-refugee-invasion-locals-migrants-throw-stones-children-aged-five-need-POLICE-ESCORT-school.html> (19. junij 2016).
177. Tomšič, Matevž. 2004. Hannah Arendt: Izvori totalitarizma . *Družboslovne razprave*, XX 156–158.
178. Toplak, Cirila. 2003. *Združene države Evrope*. Ljubljana: FDV.
179. --- 2015a. A journey to a refugee camp in Slovenia. *The Press Project*, 1. november. Dostopno prek: http://www.thepressproject.gr/details_en.php?aid=83741 (9. avgust 2016).
180. --- 2015b. Arab Fall at the Berlin Wailing Wall. *Truth out*, 9. november. Dostopno prek: <http://www.truth-out.org/speakout/item/33581-arab-fall-at-the-berlin-wailing-wall> (9. avgust 2016).

181. --- 2015c. Dreaming of democracy : refugees on Europe's periphery. *ROAR magazine*, november. Dostopno prek: <http://roarmag.org/2015/11/slovenia-refugees-camps-barbed-wire-border/> (2016).
182. --- 2015č. Zakaj begunci hočejo v Nemčijo. *Večer*, 12. september.
183. --- 2016. Podatki prejeti prek e-pošte. *Ljubljana: interno gradivo*, 8. avgust. Email (8. avgust 2016).
184. Topolovec, Mihael. 2013. *Trojna delitev političnega pri Hannah Arendt in Michelu Foucaultu: k sodobnosti preko modernosti*. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_topolovec-mihael.pdf (2. februar 2016).
185. Trampuš, Jure. 2014. »Vsega skupaj ne bi poimenoval arabska pomlad, to je kvečjemu arabska zmrzal«. *Mladina* (36): 33–37.
186. --- 2015a. »Če bo prevladal strah, bi bilo to najboljše zagotovilo za zmago ali prevlado fašizma«. *Mladina*, 13. november. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/170757/ddr-rudi-rizman/> (12. junij 2016).
187. --- 2015b. Fašizem živi. *Mladina* (25): 19–25.
188. --- 2015c. Kriminalizacija pomoči. *Mladina* (39): 23.
189. --- 2015č. Zapor na sončni strani Alp. *Mladina* (38): 19–23.
190. Trojanow, Ilija. 2014. *Odvečni človek*. Dostopno prek: [http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/0/36CB890E54F3DCF3C1257F7F0045FCD7/\\$FILE/TROJANOW-ODVECNI-CLOVEK-POSKUSNO-BRANJE.PDF](http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/0/36CB890E54F3DCF3C1257F7F0045FCD7/$FILE/TROJANOW-ODVECNI-CLOVEK-POSKUSNO-BRANJE.PDF) (8. avgust 2016).
191. U.Z., STA in S.S. 2015. Nova madžarska zakonodaja vojski dovoljuje streljanje za zaščito meje. *24ur*, 21. september. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/tovarnik-prazen.html> (3. maj 2016).
192. UK Treaties Online. 2003. *Le Touquet*, 4. februar. Dostopno prek: <http://treaties.fco.gov.uk/treaties/treatyrecord.htm?tid=8012> (6. junij 2016).

193. UNHCR. 2015a. *Global Trends Forced Displacement in 2015*, Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html> (5. maj 2016).
194. --- 2015b. *States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol*, 17. 04. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/3b73b0d63.html> (29. 06 2016).
195. *Uredba sveta (ES) št. 343/2003*. Uradni list Evropske unije L 050 , 25/02/2003. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R0343:SL:HTML> (19. junij 2016).
196. Usborne, Simon. 2015. Katie Hopkins has just written a piece so hateful that it might give Hitler pause – why was it published? *The Independent*, 18. april. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/voices/katie-hopkins-when-is-enough-enough-10186490.html> (10. julij 2016).
197. Valenčič, Erik. 2015. Pričevanja beguncev. *Mladina* (44): 27–29.
198. Vasev, Boris. 2016a. "Priča smo temu, da Erdogan in AKP sama postajata država". *RTVSLO MMC*, 23. julij. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/svet/prica-smo-temu-da-erdogan-in-akp-sama-postajata-drzava/398656> (25. julij 2016).
199. --- 2016b. Izpostavljanje rodu napadalca: poročanje o dejstvu ali mehanizem drugačenja? *RTVSLO MMC*, 3. avgust. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/izpostavljanje-rodu-napadalca-porocanje-o-dejstvu-ali-mehanizem-drugacenja/399252> (3. avgust 2016).
200. Velikonja, Mitja. 2014. "Vsi veliki ideološki boji so maske za realpolitično prevlado. Visoke besede skrivajo umazana dejanja.". *Mladina* (41): 31–35.
201. Videmšek, Boštjan. 2014a. Odvečni človek. *Bukla*, Dostopno prek: http://www.bukla.si/?action=books&book_id=23268 (8. avgust 2016).
202. --- 2014b. Sedanjost in prihodnost Sirije: ubijanje, mučenje, lakota. *Delo*, 15. marec. Dostopno prek: <http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/sedanjest-in-prihodnost-sirije-ubijanje-mucenje-lakota.html> (28. maj 2016).

203. --- 2015a. »Nikomur nočem žalega, želim le živeti«. *Delo*, 30. avgust. Dostopno prek: »Nikomur nočem žalega, želim le živeti« (8. maj 2016).
204. --- 2015b. »Pozabil sem že, da obstaja človeška dobrotta«. *Delo*, 14. oktober. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/pozabil-sem-ze-da-obstaja-cloveska-dobrota.html> (30. maj 2016).
205. --- 2015c. Iz Rigonc do Brežic: »Prosim, vode! Prosim! Pomagajte mi!«. *Delo*, 21. oktober. Dostopno prek: Ne od države, ne od humanitarnih organizacij, ne od prostovoljcev in aktivistov (29. junij 2016).
206. --- 2015č. Oda radosti na makedonsko-grški meji. *Delo*, 9. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/sobotna/oda-radosti-na-makedonsko-grski-meji.html> (27. junij 2016).
207. --- 2015d. Tihotapski bazar moderne človeške tragedije. *Delo*, 17. oktober. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/krize/tihotapski-bazar-moderne-cloveske-tragedije.html> (3. junij 2016).
208. --- 2016a. 34. *Delo*, 23. junij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/mnenja/komentarji/34.html> (1. julij 2016).
209. --- 2016b. Poročilo iz koncentracijskega taborišča. *Delo*, 7. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/sobotna/porocilo-iz-koncentracijskega-taborisca.html> (1. julij 2016).
210. --- 2016c. Trpim. Rad bi šel domov, a ne morem. *Delo*, 4. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/trpim-rad-bi-sel-domov-a-ne-morem.html> (17. junij 2016).
211. Videmšek, Boštjan in jure Eržen. 2015. Pritožite se policiji, so rekli prekupčevalci in se smejali. *Delo*, 30. avgust. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/evropa/pritozite-se-policiji-so-rekli-prekupcevalci-in-se-smejali.html> (8. maj 2016).
212. Vogrinc, Jože. 2015a. Politični da, ekonomski ne? *Mladina*, 2. oktober. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/169878/politichni-da-ekonomski-ne/> (16. maj 2016).
213. --- 2015b. Reka ljudi z zašitimi usti. *Mladina* (49): 26–27.

214. Vrdlovec, Zdenko. 2016. Vlasta Jalušič, sociologinja: Kmalu bomo vsi Eichmannovi otroci”. *Dnevnik*, 25. julij. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042747291/kultura/fokus/vlasta-jalusic-sociologinja-kmalu-bomo-vsi-eichmannovi-otroci> (25. julij 2016).
215. Vukčević, Maša, Jelena Momirović in Danka Purić. 2014. Refugees in Serbia: on the way to a better life. *FMR online*, Dostopno prek: <http://www.fmreview.org/destination-europe/vukcevic-momirovic-puric.html> (29. junij 2016).
216. Vuksanović, Igor. 2014. Kam gre demokracija? *Mladina* (38): 26–27.
217. WatchTheMed. 2016. *WatchTheMed Alarm Phone denounces illegal push-back operation with Frontex present!* Dostopno prek: <https://alarmphone.org/en/2016/06/15/watchthemed-alarm-phone-denounces-illegal-push-back-operation-with-frontex-present/> (30. junij 2016).
218. Weise, Zia in Martin Banks. 2016. Gay Syrian refugee found beheaded in Istanbul amid concerns Turkey does not protect EU asylum seekers. *The Telegraph*, 4. avgust. Dostopno prek: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/08/04/gay-syrian-refugee-found-beheaded-in-istanbul-amid-concerns-turk/> (5. avgust 2016).
219. Wikipedija. 2013. *Halal*, Dostopno prek. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Halal> (22. julij 2016).
220. --- 2016a. *Ivan Petrovič Pavlov*, Dostopno prek: https://sl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Petrovi%C4%8D_Pavlov (6. junij 2016).
221. --- 2016b. *Trojanski konj*, Dostopno prek: https://sl.wikipedia.org/wiki/Trojanski_konj (24. julij 2016).
222. Yeung, Peter. 2016a. EU official Donald Tusk praises Turkey as world’s ‘best example’ for refugee aid despite human rights concerns. *The Independent*, 24. april. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/eu-donald-tusk-turkey-refugee-a6999021.html> (12. julij 2016).
223. --- 2016b. Turkish border guards 'kill 11 Syrian refugees' in indiscriminate shooting. *The Independent*, 19. junij. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/refugee-crisis-turkish->

border-guards-kill-syrian-refugees-shooting-asylum-seekers-migrants-a7090371.html (2. julij 2016).

224. Zabukovec, Mojca. 2016. Osebno z Mahmudom: Begunec, ki ga je doletela Slovenija. *Delo*, 22. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/ozadja/osebno-z-mahmudom-begunec-ki-ga-je-doletela-slovenija.html> (30. maj 2016).
225. Združeni narodi. 1966a. *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*, Dostopno prek: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/viri/pravni-dokumenti/mednarodno-begunsko-pravo/mednarodni-pakt-o-drzavljanskih-in-politicnih-pravicah-1966.html> (4. junij 2016).
226. --- 1966b. *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*, Dostopno prek: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/pdf/viri/pravni-dokumenti/mednarodno-begunsko-pravo/mednarodni-pakt-o-ekonomskih-socialnih-in-kulturnih-pravicah-1966.html> (4. junij 2016).
227. --- 1993. *Splošna deklaracija človekovih pravic*. Ljubljana: Društvo za Združene narode.
228. Zlovenija. 2015. *Zlovenija*, Dostopno prek: <https://web.archive.org/web/20151025193412/http://zlovenija.tumblr.com/> (14. julij 2016).
229. Zorman, Matic. 2015. Bitka s časom v 1.023.622 korakih. *Mladina* (33): 36.
230. Žižek, Slavoj. 2015. Največja nevarnost je naša inertnost. (Intervju s Slavojem Žižkom iz časopisa Der Spiegel) *Mladina* (12): 45–48.